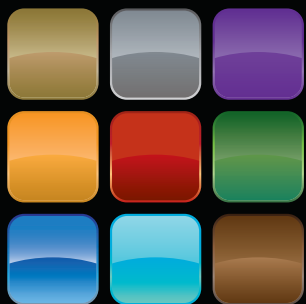
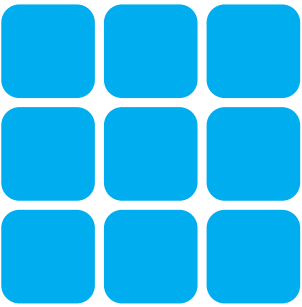


Wydawnictwo Naukowe  
Uniwersytetu Pedagogicznego  
Kraków

# MIEJSCE BIBLIOTEKI PEDAGOGICZNEJ W ZMIENIAJĄCEJ SIĘ PRZESTRZENI EDUKACJI I INFORMACJI

pod redakcją naukową  
Agnieszki Fludy-Krokos  
Wandy Dudek  
Anny Piotrowskiej





**MIEJSCE BIBLIOTEKI PEDAGOGICZNEJ  
W ZMIENIAJĄCEJ SIĘ  
PRZESTRZENI EDUKACJI I INFORMACJI**

Forum Bibliotek Pedagogicznych nr 1



Wydawnictwo Naukowe  
Uniwersytetu Pedagogicznego  
Kraków 2014

# MIEJSCE BIBLIOTEKI PEDAGOGICZNEJ W ZMIENIAJĄCEJ SIĘ PRZESTRZENI EDUKACJI I INFORMACJI

pod redakcją naukową  
Agnieszki Fludy-Krokos  
Wandy Dudek  
Anny Piotrowskiej

Publikacja powstała w wyniku współpracy Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. H. Kołłątaja w Krakowie i Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie

#### Recenzenci

dr hab. Ewa Andrysiak, prof. Uniwersytetu Łódzkiego

dr hab. Krzysztof Walczak, prof. Uniwersytetu Wrocławskiego

© Copyright by Wydawnictwo Naukowe UP, Kraków 2014

redaktor Urszula Lisowska  
projekt okładki Janusz Schneider  
logo na IV stronie okładki Agnieszka Byra

ISBN 978-83-7271-868-6

#### **Wydawca:**

Wydawnictwo Naukowe  
Redakcja/Dział Promocji  
30-084 Kraków, ul. Podchorążych 2  
tel./faks 12 662-63-83, tel. 12 662-67-56  
e-mail: wydawnictwo@up.krakow.pl

Zapraszamy na stronę internetową:  
<http://www.wydawnictwoup.pl>

układ typograficzny Janusz Schneider  
druk i oprawa Zespół Poligraficzny UP, zam. 27/14

Biblioteki pedagogiczne od blisko stu lat stanowią istotny element polskiego systemu oświatowego. Jako placówki specjalistyczne wspierają pracę instytucji oświatowych, nauczycieli, a także studentów i uczniów oraz wszystkich pragnących podnieść swoje kwalifikacje w procesie samokształcenia. Służą instruktążem i pomocą metodyczną bibliotekom szkolnym.

Żyjemy w wieku rewolucji informacyjnej. Społeczeństwo oparte na wiedzy wymaga od współczesnego człowieka ustawicznego kształcenia i doskonalenia swoich umiejętności. Biblioteki są placówkami uczenia się poza szkołą, czyli samokształcenia przez całe życie.

Wieloletnie doświadczenie oraz potencjał tych placówek powinien zostać wykorzystany do przeprowadzenia jakościowych zmian w oświacie, systemie doskonalenia nauczycieli i propagowaniu nowych metod nauczania.

Rozporządzenie Ministerstwa Edukacji Narodowej z 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych rozszerzyło ich dotychczasowe zadania o organizowanie i wspomaganie szkół i placówek edukacyjnych w realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Krakowie (jedna z najstarszych w kraju, jedyna posiadająca status biblioteki naukowej) we współpracy z Instytutem Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie pragnie w serii Forum Bibliotek Pedagogicznych przedstawiać zmiany, jakie zachodzą w tego typu placówkach, przekształcających się w centra informacji edukacyjnej.

Seria Forum Bibliotek Pedagogicznych to okazja do wymiany poglądów na temat cyfryzacji zasobów i elektronicznych katalogów, ewolucji zawodu bibliotekarza w związku ze zmieniającym się środowiskiem, rozwojem narzędzi komunikacji i rosnącymi wymaganiami użytkowników. To również platforma integrująca środowiska bibliotekarzy i pracowników naukowo-dydaktycznych w zakresie wypracowania ciekawych pomysłów dotyczących teraźniejszości i przyszłości funkcjonowania bibliotek pedagogicznych w Polsce.

W pierwszym tomie wydawnictwa przedstawiamy 14 tekstów poświęconych współczesnym bibliotekom pedagogicznym – ich roli i miejscu w obecnym systemie edukacji i bibliotekarstwa. Autorzy to zarówno pracownicy naukowo-dydaktyczni, prezentujący wyniki swoich badań i rozważań, jak i praktycy – czynni zawodowo bibliotekarze, przedstawiający działalność swoich placówek oraz problemy ich funkcjonowania.

Proponujemy zatem w części pierwszej teksty poruszające zagadnienia pedagogiki informacyjnej, promocji działalności bibliotek, kultury czytania, biblioterapii, biblioteki pedagogicznej jako tematu w czasopismach bibliotekarskich, oferty edukacyjnej tych placówek oraz ich roli we wspomaganie pracy nauczycieli, bibliotek szkolnych i szkół, a także lokalnych przestrzeni, w których funkcjonują.

W części drugiej autorzy – czynni nauczyciele bibliotekarze – zastanawiają się, czy biblioteki pedagogiczne są jeszcze potrzebne nauczycielom, oraz prezentują działalność swoich placówek w Skawinie, Nowym Sączu, Gorlicach, Kaliszu i Wrocławiu.

Zapraszając do lektury, mamy nadzieję, że publikacje z serii Forum Bibliotek Pedagogicznych staną się przestrzenią wymiany zdań dla praktyków i teoretyków zajmujących się wspólnym tematem – przeszłością, teraźniejszością oraz przyszłością bibliotek pedagogicznych w Polsce.

*Redaktorki*



# Część 1

## Nauka



## Biblioteka ośrodkiem pedagogiki informacyjnej

W każdym typie biblioteki można realizować działania mieszczące się w obszarze pedagogiki bibliotecznej, ale najbardziej predysponowane do tej funkcji są biblioteki szkolne i pedagogiczne<sup>1</sup>. Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych<sup>2</sup> do zadań tych bibliotek należy między innymi wspieranie nauczycieli w realizacji zajęć dydaktycznych i wewnątrzszkolnego doskonalenia oraz nauczycieli bibliotekarzy w zakresie organizacji i zarządzania biblioteką szkolną, jak i podnoszenia kwalifikacji zawodowych. We wszystkich możliwych programach, jak pisze Jacek Wojciechowski, na biblioteki pedagogiczne nakłada się obowiązek merytorycznej opieki nad bibliotekami szkolnymi<sup>3</sup>. W tym kontekście biblioteki pedagogiczne stanowią ważny element polskiego systemu oświatowego i nastawione są na pełnienie funkcji edukacyjnych i wychowawczych.

Realizację tych działań ułatwia spójna organizacja wewnętrzna i zewnętrzna tego typu bibliotek, szczególnie funkcjonowanie w ramach zespołów sieci wojewódzkich, w których centralne miejsce odgrywają pedagogiczne biblioteki wojewódzkie i podległe im filie usytuowane w ważniejszych miastach danego województwa. Idea powołania do życia powiatowych bibliotek pedagogicznych o zadaniach koordynacyjnych mogłaby, według cytowanego badacza, uczynić z tej sieci

<sup>1</sup> Podstawy pedagogiki bibliotecznej omówiła Irena Lepalczyk w książce pt.: *Pedagogika biblioteczna Heleny Radlińskiej* (Wrocław 1974). Na dwa lata przed śmiercią Heleny Radlińskiej Związek Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich wydał materiały do kursów korespondencyjnych pt.: *Pedagogika biblioteczna* autorstwa Stanisława Telegi (Warszawa 1952).

<sup>2</sup> Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych, Dz.U. 2013 r., nr 0, poz. 369, <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20130000369> [dostęp: 10 stycznia 2014].

<sup>3</sup> J. Wojciechowski, *Organizacja i zarządzanie w bibliotekach*, Warszawa 1998, s. 148.

prawdziwą ogólnokrajową sieć biblioteczną<sup>4</sup>, wzmacniając tym samym bibliotekarstwo szkolne.

Profesja osób zatrudnionych w bibliotekach pedagogicznych i szkolnych ściśle związana jest z pracą dydaktyczną i wychowawczą. Obszarem ich zainteresowania zawodowego jest nie tylko realizacja procesu informacyjnego, ale głównie podejmowanie działań w zakresie pedagogiki biblioteczej i pedagogiki informacyjnej. Pedagogika biblioteczna traktowana jest jako dziedzina wiedzy „o istocie, zasadach, metodach i organizacji procesu oświatowo-wychowawczego w bibliotece”<sup>5</sup>, uwzględniającego przemiany dokonujące się w kulturze, technice i społeczeństwie. Pedagogikę biblioteczną w społeczeństwie informacji Marianna Banacka łączy z działaniami edukacyjnymi biblioteki w zakresie umiejętności uczenia się, uczestnictwa w kształceniu ustawicznym, posługiwania się informacją, rozpoznawania potrzeb użytkowników bibliotek, aktywnej pomocy w zdobywaniu wiedzy, tworzenia zaplecza dla edukacji szkolnej i pozaszkolnej, wprowadzania nowych form kształcenia i samokształcenia<sup>6</sup>. Coraz częściej zdobycie kompetencji w tym zakresie nie zapewnia czytelnikom pełnego rozwoju. Sprawność i biegłość w posługiwaniu się technologiami informacyjnymi nie są tożsame z umiejętnością refleksyjnego korzystania z nich i ze zrównoważonym rozwojem jednostki w antropoinfosferze<sup>7</sup>. W tym kontekście pedagogika biblioteczna nawiązuje do pedagogiki informacyjnej, w której uwagę skupia się na: roli mediów cyfrowych w kulturze, nauce i edukacji, zagrożeniach w cyberprzestrzeni i edukacji do bezpiecznego korzystania z zasobów Internetu, konieczności wychowania do informacji i wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w kształceniu dojrzałości intelektualnej i informacyjnej, a także na kształtowaniu kultury informacyjnej młodego człowieka<sup>8</sup>.

Rzadko jednak w literaturze poświęconej bibliotekom szkolnym podejmuje się zagadnienie potrzeby wypracowania własnego programu wychowawczego, ściśle

<sup>4</sup> Tamże, s. 147–149.

<sup>5</sup> M. Banacka, *Pedagogika biblioteczna w społeczeństwie wiedzy*, [w:] *Pedagogika biblioteczna w społeczeństwie informacyjnym*, red. M. Majewska, M. Walczak, Warszawa 2006, s. 37.

<sup>6</sup> *Pedagogika biblioteczna w społeczeństwie informacyjnym*, red. M. Majewska, M. Walczak, Warszawa 2006, s. 9.

<sup>7</sup> W. Babik, *Ekologia informacyjna katalizatorem zrównoważonego rozwoju społeczeństwa informacji i wiedzy*, [w:] *Ekologia informacji w środowisku regionalnym*, red. B. Taraszkiewicz, Słupsk 2012, s. 17–38.

<sup>8</sup> Tej tematyce poświęcony jest cykl międzynarodowych seminariów naukowo-dydaktycznych pod wspólnym tytułem „Pedagogika informacyjna”, organizowanych przez Uniwersytet Szczeciński. Uczestnicy seminariów podejmują m.in. takie tematy, jak: technologie informacyjne w kształceniu i doskonaleniu nauczycieli, narzędzia informacyjne w kształceniu i wychowaniu, środki masowego przekazu w komunikacji społecznej, innowacyjność i twórczość w edukacji medialnej, zagrożenia w cyberprzestrzeni, prawa dziecka w sieci, neomedia w społeczeństwie wiedzy, szkoła przyszłości, technologie informacyjne w edukacji osób niepełnosprawnych.

powiązanego z programem wychowawczym szkoły<sup>9</sup>. O refleksję nad programem wychowawczym każdej biblioteki szkolnej, w którym odwoływano by się do tego, „co w kulturze współczesnej jest wartością nie do przecenienia: ukazywania (młodemu) człowiekowi wielości możliwości i – co najważniejsze – wolności wyboru”, upominał się już dawno Stefan Kubów<sup>10</sup>. Możliwości zbudowania własnego, odpowiedniego do potrzeb i stanu kadrowego, technicznego, ekonomicznego i lokalowego danej biblioteki, programu wychowawczego zapewniła reforma oświaty z 1999 r. W „Biblioteczce Reformy” o programie wychowawczym czytamy, że celem tego wychowania jest wykształcenie zdolności postrzegania i kojarzenia, rozwój emocjonalny ucznia, a także intelektualny, moralny, duchowy, społeczny i ćwiczenie własnej woli<sup>11</sup>. W ramach tych celów miały być rozwijane cele szczegółowe, które ściśle korespondują z działalnością biblioteki szkolnej w zakresie wychowania do informacji. Zaliczyć do nich można w pierwszej kolejności: kształcenie odpowiedzialności za środowisko społeczne i przyrodnicze, ze szczególnym uwzględnieniem odpowiedzialności za środowisko informacyjne i działania na rzecz ekologii informacji; rozwijanie umiejętności stawiania sobie celów i osiągania ich, ćwiczenia pracowitości, rzetelności i wytrwałości. Następnie: umiejętność poznawania swoich uzdolnień, rozszerzania zainteresowań, bycia twórczym; umiejętność uczenia się, umiejętność gromadzenia, selekcjonowania i oceny informacji, zdolność koncentracji, kojarzenia i obserwowania; poszukiwanie prawdy, zdolność do refleksji, hierarchizowania własnych celów i wartości życiowych; umiejętność współpracy z innymi i usprawnianie kompetencji komunikacyjnych. Już wówczas uznano, że najważniejsze dla wychowania młodego człowieka jest umożliwienie mu lepszego zrozumienia świata, ludzi i siebie, ułatwienie poznania zasad rozwoju osobowego i życia społecznego, dostrzeżenia związków i zależności organizujących życie oraz poznanie dziedzictwa kultury narodowej na tle kultury europejskiej. Dlatego uwagę skoncentrowano zwłaszcza na kluczowych kompetencjach kształconych w ramach edukacji informacyjnej i wielokulturowej.

<sup>9</sup> Wraz z tworzeniem szkoły i formułowaniem jej misji i wizji powstają tak ważne dla jej funkcjonowania dokumenty jak statut i wewnętrzny system oceniania (WSO). Jeżeli w tych dokumentach nie zostaną wyraźnie sprecyzowane obowiązki i uprawnienia biblioteki do prowadzenia działalności dydaktycznej i wychowawczej związanej z przygotowaniem młodzieży do funkcjonowania w zglobalizowanym społeczeństwie informacyjnym, to ewaluacja działalności biblioteki w tym zakresie jest działaniem nieprzynoszącym korzyści obu stronom procesu edukacyjnego. Odpowiednie zapisy dotyczące działalności dydaktycznej Multimedialnego Centrum Informacji zawarto w statucie i WSO Liceum Ogólnokształcącego Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. Opracowane one zostały przez członka Zespołu Rektorskiego ds. Utworzenia Liceum Uniwersyteckiego Hannę Batorowską. Liceum jednak nie zostało uruchomione.

<sup>10</sup> S. Kubów, *O potrzebie programu wychowawczego biblioteki szkolnej*, [w:] *Biblioteka szkolna w dyskursie edukacyjnym*, red. J. Gwóźdźnik, Mysłowice 2005, s. 187.

<sup>11</sup> *Ministerstwo Edukacji Narodowej o programie wychowawczym szkoły*, oprac. J. Dobrzyńska pod kier. W. Książka, Biblioteczka Reformy nr 367, Warszawa 2001, s. 32–33.

Edukacja XXI wieku jest edukacją permanentną, kładącą nacisk na umiejętności samokształceniowe i kluczowe kompetencje informacyjne. Przygotowanie młodego człowieka do racjonalnego funkcjonowania w społeczeństwie zdominowanym przez nowoczesne technologie informacyjno-komunikacyjne i światopogląd technokratyczny wymaga podjęcia działań systemowych w obszarze jego edukacji i wychowania. Placówkami kształcenia równoległego odpowiedzialnymi za te działania są w dużym stopniu biblioteki pedagogiczne i szkolne. Nauczyciel bibliotekarz pełni zatem także funkcje wychowawcze. Podjęcie tej roli wymaga od niego specyficznych kompetencji umożliwiających podmiotowe traktowanie czytelników, indywidualizację oddziaływań wychowawczych, partnerstwo i życzliwość w kontaktach z klientami biblioteki, poznanie zainteresowań intelektualnych i życiowych czytelników, gratyfikację zachowań charakteryzujących kulturę czytelniczą i informacyjną ucznia, promocję działań kreatywnych i twórczych, kontynuację form pracy cieszących się zainteresowaniem czytelników. Jak podkreśla Jadwiga Andrzejewska, w pracy wychowawczej bibliotekarz powinien stosować zasadę „wykorzystywania wszystkich form pracy pedagogicznej do rozbudzania aktywności umysłowej i kształtowania twórczej postawy uczniów, rozwijania ich zdolności różnego rodzaju”<sup>12</sup>. Bibliotekarz w pracy wychowawczej z uczniem może posługiwać się w każdej sytuacji dydaktycznej takimi elementami, jak: własny przykład, aktualna sytuacja nadająca się do oddziaływania wychowawczego, społeczne otoczenie ucznia i osoba samego wychowanka o zastanym systemie postaw, wartości, założeń<sup>13</sup>. Oddziaływanie na postawy i zachowania czytelników nauczyciel bibliotekarz osiąga, stosując metody wychowawcze związane np. z przydzielaniem lub proponowaniem podjęcia określonych funkcji i ról społecznych, zachęcaniem do aktywności i twórczych inicjatyw, wspierając się w tych działaniach aprobatą środowiska edukacyjnego i wychowawczego ucznia. Preferowaną metodą działania w tym zakresie jest kierowanie samowychowaniem ucznia, którą J. Andrzejewska łączy z upowszechnianiem wzorca kultury czytelniczej ucznia. W metodzie tej zwraca szczególną uwagę na etap idealizacji kulturalnego czytelnika, samopoznanie, samoocenę, doskonalenie się, działanie i powtórną samoocenę<sup>14</sup>. Etapy te sprawdzają się także w procesie kształtowania dojrzałości informacyjnej wychowanków<sup>15</sup>.

<sup>12</sup> J. Andrzejewska, *Bibliotekarstwo szkolne. Teoria i praktyka*, t. 2: *Praca pedagogiczna biblioteki*, Warszawa 1996, s. 13.

<sup>13</sup> Tamże, s. 18.

<sup>14</sup> Tamże, s. 20.

<sup>15</sup> H. Batorowska, *Od alfabetyzacji informacyjnej do kultury informacyjnej. Rozważania o dojrzałości informacyjnej*, Warszawa 2013, s. 36.

Żeby jednak uczyć i wychowywać, bibliotekarz musi być uznawany w środowisku szkolnym za równoprawnego nauczyciela. Niestety, badania prowadzone przez Mariolę Antczak wykazały, że rzeczywisty wizerunek bibliotekarza szkolnego jako nauczyciela odbiega od pożądanego. Wniosek ten wynikał z analizy opinii nauczycieli i uczniów w sprawie postrzegania bibliotekarza jako nauczyciela; ich wiedzy o współuczestniczeniu przez bibliotekarza w kształceniu uczniów; świadomości, że zarządzania informacją uczy w szkole bibliotekarz; przyznania wynikom pracy dydaktycznej bibliotekarza wysokiej oceny i uznania tej pracy za niezbędną w szkole<sup>16</sup>. Także badania prowadzone nad stereotypowymi wyobrażeniami o zawodzie nauczyciela bibliotekarza i ich wpływie na kształtowanie kultury informacyjnej ucznia przez autorkę niniejszego tekstu ukazały sposób postrzegania bibliotekarza jako pedagoga. 65,6% respondentów – pedagogów zatrudnionych w szkołach powiatu suskiego, zgadzała się z twierdzeniem, że bibliotekarz w szkole musi być dydaktykiem, chociaż jego działalność dydaktyczną sprowadzano głównie do podejmowania zastępstw za nieobecnych nauczycieli, prowadzenia nielicznych zajęć z zakresu tzw. przysposobienia bibliotecznego i realizacji ścieżki z edukacji czytelnicznej i medialnej, jeżeli taka była w szkole realizowana. Zaledwie 44,7% pedagogów utożsamiała ich pracę dydaktyczną z wychowaniem informacyjnym uczniów. Postrzegano ich jako rodzaj dydaktyków siedzących na ławce rezerwowych, a nie pedagogów, którzy oceniając umiejętności informacyjne uczniów, mieliby wpływ na wysokość uzyskiwanych przez młodzież ocen i posiadaliby instrumenty gratyfikujące jej dojrzałe informacyjnie zachowania<sup>17</sup>. Obraz ten jednak, wraz z wdrażaniem reformy oświaty, ulegał zmianom, aż ukonstytuował się wizerunek biblioteki szkolnej pełniącej funkcje informacyjne, kształcące, edukacyjne (szczególnie w zakresie kształcenia użytkowników informacji), dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze, terapeutyczne, kulturotwórcze, rozrywkowe, rekreacyjne oraz postawotwórcze, związane z rozwojem osobowości ucznia<sup>18</sup>. Zaczęły powstawać nowoczesne szkolne centra biblioteczno-informacyjne nastawione na działalność dydaktyczną i szerzenie kultury w środowisku lokalnym<sup>19</sup>.

Z perspektywy czasu można stwierdzić, że jednym z istotniejszych dla bibliotekarstwa ustaleń reformy oświaty było przekształcanie bibliotek w multimedialne centra informacji czy szkolne centra dydaktyczne oraz zastąpienie nieadekwatnych do współczesnych potrzeb ze względu na tematykę i metodykę zajęć z przyspo-

<sup>16</sup> M. Antczak, *Rola bibliotek i bibliotekarzy szkolnych w edukacji społeczeństwa informacyjnego na tle przeobrażeń oświatowych w Polsce w latach 1989–2007*, Łódź 2010, s. 201–202.

<sup>17</sup> H. Batorowska, *Kultura informacyjna w perspektywie zmian w edukacji*, Warszawa 2009, s. 424.

<sup>18</sup> B. Staniów, *Biblioteka szkolna dzisiaj*, Warszawa 2012, s. 15.

<sup>19</sup> H. Batorowska, *Szkolne centrum informacji w ZS im. Walerego Goetla w Suchej Beskidzkiej (SCI) – realizacja projektu i charakterystyka oferty usług skierowanych do środowiska lokalnego*, „Biblioteka w Szkole – Internetowe Centrum Informacji Multimedialnej” 2011, nr 2, s. 18–21.

sobienia bibliotecznego lekcjami z zakresu edukacji czytelniczej i medialnej<sup>20</sup>. Towarzyszyła temu zakrojona na szeroką skalę akcja podnoszenia kwalifikacji nauczycieli z zakresu technologii informacyjnej i wprowadzania technologii informacyjnej jako przedmiotu nauczania do wszystkich typów szkół, od podstawowych do wyższych. Multimedialne centra informacji (MCI) i internetowe centra informacji multimedialnej (ICIM) miały przeciwdziałać wykluczeniu cyfrowemu i zapewnić wszystkim uczniom jednakowe szanse w zakresie korzystania z nowoczesnych technologii informatycznych. W placówkach tych realizowano także zadania powierzone Szkolnym Klubom Europejskim i Szkolnym Centrum Kariery i Doradztwa Zawodowego, sprzyjające rozwojowi kompetencji wielokulturowych i informacyjnych. Multimedialne centra informacji współpracowały z wieloma lokalnymi instytucjami oświatowymi, muzeami, domami kultury, gminnymi centrami informacji, bibliotekami publicznymi itp. Nauczyciele bibliotekarze podnosili kompetencje zawodowe w ramach studiów podyplomowych czy kursów kwalifikacyjnych z zakresu edukacji medialnej, czytelniczej, technologii informacyjnej, opieki nad multimedialnymi centrami informacji, biblioterapii. Wprowadzali nowe metody pracy z uczniami, szczególnie metody aktywizujące. Zorganizowano na przykład ogólnopolski konkurs na najlepszą pracę wykonaną przez uczniów metodą projektu<sup>21</sup>. Inny konkurs aktywizował młodych czytelników do współpracy w sieci w skali międzynarodowej. Konkurs eTwinning w bibliotece zyskał dużą popularność wśród uczniów szkół partnerskich w różnych częściach świata<sup>22</sup>. Biblioteki szkolne stawały się z każdym rokiem rzeczywistymi centrami dydaktycznymi, w których zajęcia realizowali nauczyciele różnych przedmiotów przy czynnym współudziale nauczyciela bibliotekarza<sup>23</sup>. Wprowadzenie obowiązku przygotowania przez uczniów klas maturalnych prezentacji z języka polskiego i przedstawienia ich na egzaminie maturalnym spowodowało poszerzenie oferty edukacyjnej bibliotek szkolnych i zintensyfikowanie działalności dydaktycznej. Także proces podnoszenia jakości pracy szkoły spowodował włączenie się szerszej grupy nauczycieli do uczestnic-

<sup>20</sup> *Ministerstwo Edukacji Narodowej o bibliotekach*, oprac. W. Książek i in., Biblioteczka Reformy nr 25, Warszawa 2000, s. 3–4.

<sup>21</sup> Pokłosiem konkursu było wydanie numeru specjalnego „Biblioteki w Szkole” 2009, nr 1 zatytułowanego: *Projekty edukacyjne w bibliotekach. Materiały z ogólnopolskiego konkursu zorganizowanego przez OEI:ZK 2007/2008* zawierającego płytę CD (*Projekty edukacyjne w bibliotekach pedagogicznych i bibliotekach szkolnych – internetowych centrach informacji multimedialnej*) opracowaną przez Bożenę Boryczkę.

<sup>22</sup> H. Batorowska, H. Kosętko, *E-Twinning, e-learning i projekt edukacyjny wyzwaniem dla bibliotek szkolnych*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia VII” 2009, folia 68, s. 284–287.

<sup>23</sup> H. Batorowska, *Jak stworzyć nowoczesne centrum informacji w regionie przy współpracy z ośrodkiem akademickim? (na przykładzie współpracy pomiędzy IINiB Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie i ZS im. W. Goetla w Suchej Beskidzkiej)*, „Konspekt” 2013, nr 2 (47), s. 98–106.



twa w różnych projektach edukacyjnych, których rezultatem było opracowanie np. kursów e-learningowych lub wybranych lekcji w formie e-learningu<sup>24</sup>. Bibliotekarze szkolni czynnie włączali się do tych prac, stając się faktycznymi dydaktykami. Przez kontakt z młodzieżą uczestniczyli także aktywnie w procesie wychowania, otrzymując wsparcie w tym zakresie od całego grona pedagogicznego. W wielu szkołach zaczynała się zacierać różnica pomiędzy grupą „my, nauczyciele” i „wy, bibliotekarze”. Krok po kroku, jak pisze Monika Nagowska, biblioteka poszerzała zakres swojej działalności w środowisku edukacyjnym i stawała się naturalnym sprzymierzeńcem nauczycieli, a na ewolucję jej pracy wpłynęły takie czynniki, jak: wzrost liczby multimedialnych centrów informacji w szkołach i większy dostęp do nowoczesnych technologii informacyjnych, wdrażanie ścieżki czytelniczo-medialnej we współpracy z nauczycielami, wkroczenie na drogę awansu zawodowego<sup>25</sup>. Nauczyciel bibliotekarz nie tylko zarządzał informacją, ale czynnie uczestniczył w realizacji przedsięwzięć dydaktycznych i wychowawczych, co zaowocowało uznaniem przydatności jego pracy przez całą społeczność szkolną.

Tymczasem we wrześniu 2009 r. weszła w życie nowa Podstawa programowa wynikająca z reformy, wprowadzonej rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z 23 grudnia 2008 r.<sup>26</sup>. Kształcenie umiejętności wyszukiwania informacji w różnych źródłach i korzystania z niej, wiedzy o mediach, posługiwania się nowoczesną technologią uznane zostały za obowiązek wszystkich nauczycieli.

Zlikwidowanie ścieżek międzyprzedmiotowych, a wśród nich zajęć z edukacji czytelniczej i medialnej, spowodowało jednak odsunięcie nauczycieli bibliotekarzy od czynnego uprawiania dydaktyki. Przywołany przez Bogumiłę Staniów raport MEN z listopada 2010 r. zawierający wyniki monitorowania realizacji podstawy programowej w wytypowanych placówkach przedszkolnych, szkołach podstawowych i gimnazjach, wskazał na „niepokojąco niski procent bibliotekarzy szkolnych podejmujących działania dydaktyczne”<sup>27</sup>.

Zaczęto kwestionować zasadność posiadania przez nauczycieli bibliotekarzy uprawnień pedagogicznych i zaproponowano zatrudnianie bibliotekarzy bez takiego przygotowania. Propozycji tej sprzyjała decyzja o uwolnieniu grupy zawodów,

<sup>24</sup> H. Batorowska, *Trzy konferencje E-learning wyzwaniem dla bibliotek Elbląg – Warszawa – Częstochowa (2009–2011) – trzy lata kształtowania świadomości potrzeby nowoczesnego spojrzenia na bibliotekę*, „Bibliotheca Nostra” 2012, nr 4, s. 98–105, <http://www.sbc.org.pl/dlibra/docmetadata?id=66959&from=publication> [dostęp: 3 maja 2013].

<sup>25</sup> M. Nagowska, *Nowa podstawa programowa z pomocą biblioteki szkolnej*, Warszawa 2011, s. 67.

<sup>26</sup> Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, Dz.U. 2009 r., nr 4, poz. 17. (Rozporządzenie zostało uchylone 1 września 2012), <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20090040017> [dostęp: 1 listopada 2013].

<sup>27</sup> B. Staniów, *Biblioteka szkolna dzisiaj...*, s. 134.

w tym zawodu bibliotekarza i pracownika informacji naukowej oraz dopuszczenie do wykonywania tej profesji osób mających inne kwalifikacje<sup>28</sup>. Łączenie bibliotek szkolnych z bibliotekami publicznymi lub z domami kultury byłoby niekorzystne i całkowicie przekreśliłoby uprawianie pedagogiki biblioteczej przez biblioteki szkolne<sup>29</sup>. Pojawiały się też w tym okresie głosy podważające celowość istnienia bibliotek w szkołach<sup>30</sup>.

W tej sytuacji szczególna rola przypada bibliotekom pedagogicznym, które powinny wspierać działalność placówek edukacyjnych, głównie bibliotek szkolnych, w zakresie doskonalenia nauczycieli bibliotekarzy, aktywizowania i integrowania tego środowiska zawodowego, uzupełniania i urozmaicenia oferty informacyjnej, dydaktycznej i kulturalnej bibliotek szkolnych. Biblioteki pedagogiczne nie tylko w sposób aktywny powinny podjąć działania związane z przygotowaniem informacyjnym i medialnym środowiska edukacyjnego, ale w wielu przypadkach przejąć także obowiązki związane z kształceniem kultury informacyjnej zarówno nauczycieli, jak i ich wychowanków. Zadania te powinny zostać wyeksponowane w statutach wszystkich bibliotek pedagogicznych. W tym celu pracownicy tych bibliotek powinni dysponować kompetencjami w zakresie wychowania do informacji. Można zatem powiedzieć, że biblioteki pedagogiczne są nie tylko miejscem dostępu do źródeł edukacyjnych, ale postrzegane są głównie jako centra dydaktyczne dla nauczycieli, a także jako ośrodki pedagogiki biblioteczej i informacyjnej. Ich nowym obowiązkiem staje się wspieranie bibliotek szkolnych w działaniach na rzecz wychowania informacyjnego młodzieży.

Pedagogika informacyjna współcześnie odnosi się do użytkowników informacji, którzy wprawdzie potrafią korzystać z technologii, ale potrzebują wsparcia ze strony biblioteki w zakresie kształcenia ustawicznego, samodoskonalenia, samouctwa informacyjnego, rozwoju osobowości, samowychowania, wychowania informacyjnego, kształcenia dojrzałości informacyjnej. Wychowanie informacyjne traktowane jest jako wychowanie do informacji (do świadomego korzystania z informacji i wykorzystywania jej dla dobra swojego i innych), wychowanie przez informację (dla krytycznego poszerzania wiedzy na podstawie różnych źródeł informacji, budowania mądrości), wychowanie dla informacji (dla przeciwdziałania wykluczeniu informacyjnemu, walki ze zniekształceniami informacyjnymi, obrony infosfery człowieka), i przeciwstawia się wychowaniu przeciw informacji (przyczyniającemu się do utraty autonomii, fetyszyzacji informacji, poszerzania obszaru pa-

<sup>28</sup> *Deregulacja zawodów*, <http://deregulacjazawodow.pl/> [dostęp: 11 listopada 2013].

<sup>29</sup> H. Batorowska, *Pierwsza Giełda Współpracy bibliotek publicznych i szkolnych*. Gliwice, 15 marca 2013 r., „Bibliotheca Nostra” 2013, nr 1, s. 120–122, [http://www.sbc.org.pl/Content/72732/bn\\_1\\_2013.pdf](http://www.sbc.org.pl/Content/72732/bn_1_2013.pdf) [dostęp: 1 listopada 2013].

<sup>30</sup> *Stop likwidacji bibliotek. Obywatelski, niepolityczny protest przeciwko likwidacji bibliotek*, <http://www.stoplikwadcjibibliotek.pl/> [dostęp: 1 listopada 2013].

tologii informacyjnych)<sup>31</sup>. Celem wychowania informacyjnego realizowanego także przez nauczycieli bibliotekarzy jest: 1) poznawanie, zrozumienie i zaakceptowanie przez uczniów własnej osoby; 2) poznawanie i zrozumienie oraz umiejętność wartościowania podstawowych zjawisk współczesnego życia człowieka w świecie ciągle rozwijającej się cywilizacji; 3) wspomaganie uczniów w ich dążeniu do usprawnienia intelektualnego, moralnego i praktycznego; 4) wzbogacanie wychowanków o system umiejętności (usprawnienie praktyczne) związanych z realizacją różnych form działań informacyjnych; 5) umiejętność oceny moralnych konsekwencji wykorzystywania danych środków; 6) umiejętność ograniczania ujemnych skutków działań związanych z korzystaniem z technologii informacyjnych; 7) poznawanie i zrozumienie systemu wartości ogólnoludzkich oraz kierowanie się nim na co dzień; 8) poznawanie i zrozumienie roli pracy z wykorzystaniem informatyki w doskonaleniu jakości życia człowieka, szczególnie rozwijanie systemu postaw wobec wszelkiej pracy człowieka<sup>32</sup>.

Jak już akcentowano, przygotowanie do korzystania z różnych mediów, w tym głównie Internetu, wymaga poza kompetencjami informatycznymi umiejętności racjonalnego i etycznego działania w świecie nadmiaru informacji, przyspieszenia technologicznego i relatywizmu wszelkich wartości. Przygotowanie informacyjne jest ważne także ze względu na rozwój postaw demokratycznych uczniów. Pozwala niwelować luki informacyjne, przeciwstawiać się izolacji grup społecznych i sprzyja podnoszeniu świadomości młodych obywateli w zakresie swoich praw, obowiązków i przywilejów<sup>33</sup>. Wychowanie informacyjne odgrywa natomiast ważną rolę w procesie socjalizacji informacyjnej wychowanków, polegającą na przeciwdziałaniu zagrożeniom wynikającym z coraz większej technologizacji społeczeństwa, w którym żyją. Biblioteka staje się więc nie tylko miejscem kształcenia kompetencji informacyjnych, ale także miejscem:

treningu ważnych dla przyszłości młodego człowieka umiejętności i zachowań: radzenia sobie w trudnych sytuacjach, elastyczności, przystosowania do zmian, nabywania pewności siebie, łatwości wyrażania własnych opinii i sądów, formułowania nowych pomysłów, poszanowania cudzej własności intelektualnej, obrony własnego zdania, konstruktywnej krytyki<sup>34</sup>.

<sup>31</sup> H. Batorowska, *Od alfabetyzacji informacyjnej...*, s. 44.

<sup>32</sup> W. Furmanek, *Wybrane problemy teologii edukacji informacyjnej*, [w:] *Dydaktyka informatyki. Problemy teorii*, red. W. Furmanek, A. Piecuch, Rzeszów 2004, s. 151–153.

<sup>33</sup> H. Batorowska, *Po raz kolejny o kompetencjach informacyjnych i potrzebie ich kształtowania. Rozważania na temat książki Ewy Jadwigi Kurkowskiej pt.: Edukacja informacyjna w bibliotekach a rozwój społeczeństwa wiedzy*, „Zagadnienia Informatyki Naukowej” 2012, nr 100, s. 124–128.

<sup>34</sup> B. Staniów, *Biblioteka szkolna dzisiaj...*, s. 15.

Chodzi zatem o umiejętności, które ściśle się łączą z kompetencjami wymienionymi w większości standardów w zakresie *information literacy*<sup>35</sup>. Biblioteki, angażując się aktywnie w pedagogikę informacyjną, stają się automatycznie ważnymi ośrodkami propagującymi w środowisku lokalnym dojrzałe informacyjne postawy i zachowania. Przez uczestnictwo w wychowaniu informacyjnym swoich czytelników wpisują się do grona instytucji odpowiedzialnych za przyszłość globalnej cywilizacji.

## Bibliografia

- Andrzejewska J., *Bibliotekarstwo szkolne. Teoria i praktyka*, t. 2: *Praca pedagogiczna biblioteki*, Warszawa 1996.
- Antczak M., *Rola bibliotek i bibliotekarzy szkolnych w edukacji społeczeństwa informacyjnego na tle przeobrażeń oświatowych w Polsce w latach 1989–2007*, Łódź 2010.
- Babik W., *Ekologia informacyjna katalizatorem zrównoważonego rozwoju społeczeństwa informacji i wiedzy*, [w:] *Ekologia informacji w środowisku regionalnym*, red. B. Taraszkiewicz, Słupsk 2012, s. 17–38.
- Banacka M., *Pedagogika biblioteczna w społeczeństwie wiedzy*, [w:] *Pedagogika biblioteczna w społeczeństwie informacyjnym*, red. M. Majewska, M. Walczak, Warszawa 2006, s. 37–43.
- Batorowska H., *Jak stworzyć nowoczesne centrum informacji w regionie przy współpracy z ośrodkiem akademickim? (na przykładzie współpracy pomiędzy IINiB Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie i ZS im. W. Goetla w Suchej Beskidzkiej)*, „Konspekt” 2013, nr 2 (47), s. 98–106.
- Batorowska H., *Kultura informacyjna w perspektywie zmian w edukacji*, Warszawa 2009.
- Batorowska H., *Od alfabetyzacji informacyjnej do kultury informacyjnej. Rozważania o dojrzałości informacyjnej*, Warszawa 2013.
- Batorowska H., *Pierwsza Giełda Współpracy bibliotek publicznych i szkolnych. Gliwice, 15 marca 2013 r.*, „Bibliotheca Nostra” 2013, nr 1, s. 120–122, [http://www.sbc.org.pl/Content/72732/bn\\_1\\_2013.pdf](http://www.sbc.org.pl/Content/72732/bn_1_2013.pdf) [dostęp: 1 listopada 2013].
- Batorowska H., *Po raz kolejny o kompetencjach informacyjnych i potrzebie ich kształtowania. Rozważania na temat książki Ewy Jadwigi Kurkowskiej pt.: Edukacja informacyjna w bibliotekach a rozwój społeczeństwa wiedzy*, „Zagadnienia Informatyki Naukowej” 2012, nr 100, s. 124–128.
- Batorowska H., *Szkolne centrum informacji w ZS im. Walerego Goetla w Suchej Beskidzkiej (SCI) – realizacja projektu i charakterystyka oferty usług skierowanych do środowiska lokalnego*, „Biblioteka w Szkole – Internetowe Centrum Informacji Multimedialnej” 2011, nr 2, s. 18–21.
- Batorowska H., *Trzy konferencje E-learning wyzwaniem dla bibliotek Elbląg – Warszawa – Czestochowa (2009–2011) – trzy lata kształtowania świadomości potrzeby nowoczesnego spojrzenia na bibliotekę*, „Bibliotheca Nostra” 2012, nr 4, s. 98–105, <http://www.sbc.org.pl/dlibra/docmetadata?id=66959&from=publication> [dostęp: 3 maja 2013].
- Batorowska H., Kosętko H., *E-Twinning, e-learning i projekt edukacyjny wyzwaniem dla bibliotek szkolnych*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia VII” 2009, folia 68, s. 284–287.

<sup>35</sup> E.J. Kurkowska, *Edukacja informacyjna w bibliotekach*, Warszawa 2012, s. 149–184.

- Deregulacja zawodów*, <http://deregulacjazawodow.pl/> [dostęp: 1 listopada 2013].
- Furmanek W., *Wybrane problemy teleologii edukacji informacyjnej*, [w:] *Dydaktyka informatyki. Problemy teorii*, red. W. Furmanek, A. Piecuch, Rzeszów 2004, s. 143–154.
- Kubów S., *O potrzebie programu wychowawczego biblioteki szkolnej*, [w:] *Biblioteka szkolna w dyskursie edukacyjnym*, red. J. Gwioździk, Mysłowice 2005, s. 181–188.
- Kurkowska E.J., *Edukacja informacyjna w bibliotekach*, Warszawa 2012.
- Lepalczyk I., *Pedagogika biblioteczna Heleny Radlińskiej*, Wrocław 1974.
- Ministerstwo Edukacji Narodowej o bibliotekach*, oprac. W. Książek i in., Biblioteczka Reformy nr 25, Warszawa 2000, s. 3–4.
- Ministerstwo Edukacji Narodowej o programie wychowawczym szkoły*, oprac. J. Dobrzyńska pod kier. W. Książka, Biblioteczka Reformy nr 367, Warszawa 2001, s. 32–33.
- Nagowska M., *Nowa podstawa programowa z pomocą biblioteki szkolnej*, Warszawa 2011.
- Pedagogika biblioteczna w społeczeństwie informacyjnym*, red. M. Majewska, M. Walczak, Warszawa 2006.
- Projekty edukacyjne w bibliotekach. Materiały z ogólnopolskiego konkursu zorganizowanego przez OEIiZK 2007/2008 zawierające płytę CD (Projekty edukacyjne w bibliotekach pedagogicznych i bibliotekach szkolnych – internetowych centrach informacji multimedialnej)*, „Biblioteka w Szkole” 2009, nr 1.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczególnych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych, Dz.U. 2013 r., nr 0, poz. 369.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, Dz.U. 2009 r., nr 4, poz. 17.
- Staniów B., *Biblioteka szkolna dzisiaj*, Warszawa 2012.
- Stop likwidacji bibliotek. Obywatelski, niepolityczny protest przeciwko likwidacji bibliotek*, <http://www.stoplikwidacjibibliotek.pl/> [dostęp: 1 października 2013].
- Telega S., *Pedagogika biblioteczna*, Warszawa 1952.
- Wojciechowski J., *Organizacja i zarządzanie w bibliotekach*, Warszawa 1998.

## Library As an Information Literacy Pedagogy Centre

**Abstract:** The article draws attention to the need of undertaking actions in terms of library and information literacy pedagogy, especially within the scope of lifetime learning competence, information management, its reflective usage and sustainable development of an individual in the anthropoinfosphere. Non-school education institutions responsible for this activity are to a large extent pedagogical and school libraries. Thus, a teacher-librarian has also an educational function. Libraries which are active in terms of information literacy pedagogy automatically become significant centres, fostering on the local level mature information-related attitudes and behaviours. By participating in the information literacy education of its readers, they become a part of the group of institutions being in charge of the future of global civilization.

**Key words:** information literacy pedagogy, information culture, information literacy education, school library, pedagogical library, teacher-librarian

## Facebook jako miejsce promocji bibliotek pedagogicznych

Komunikowanie pomiędzy bibliotekami a ich użytkownikami dzięki błyskawicznemu rozwojowi Internetu na przestrzeni ostatnich lat przechodzi dynamiczny rozwój. Od pierwszych stron internetowych, przez adresy e-mail, katalogi biblioteczne dostępne on-line, specjalne formularze zapytania, komunikatory (np. Gadu-Gadu, Skype), e-biuletyny, po profile na portalach społecznościowych i serwisach typu Facebook, Twitter, YouTube. Idąc z duchem postępu od tradycyjnego rewersu wypożyczenia międzybibliotecznego przeszliśmy do wysyłania zapytania e-mailem, od sprawdzania w siedzibie biblioteki godzin jej otwarcia do zaglądania na jej profil na Facebooku. O wydarzeniach w niej zaplanowanych, nowościach i ciekawostkach, między innymi ze świata książki, również informuje nas polubiony fanpage biblioteczny. Niewątpliwie zatem dzięki cyfrowej rewolucji w sferze komunikowania i biblioteki, i ich użytkownicy zyskali bardzo wiele.

Historia serwisu Facebook rozpoczęła się w lutym 2004 r. dzięki trzem osobom – Markowi Zuckerbergowi, Dustinowi Moskovitzowi i Chrisowi Hughesowi. We wrześniu 2006 r. stronę udostępniono wszystkim, którzy posiadali adres e-mail. Niespełna dwa lata później, w sierpniu 2008 r. zarejestrowano 100-milionowego użytkownika, a w lipcu 2010 r. – 500-milionowego i 40 wersji językowych<sup>1</sup>.

Tak dynamiczny rozwój serwisu społecznościowego sprawił, że stał się on niemal nieodłączną formą promocji i reklamy, nie tylko komunikacji internetowej, lecz czegoś więcej – stałej obecności w życiu wielu milionów ludzi.

Według Polskich Badań Internetu z sierpnia 2013 r. Facebook w Polsce posiada: 15 620 832 użytkowników, co stanowi prawie 75% wszystkich internautów. Tym samym portal znalazł się na trzecim miejscu w rankingu *TOP20 grup witryn*

<sup>1</sup> D. Barefoot, J. Szabo, *Zrozumieć Facebooka*, [w:] tychże, *Znajomi na wagę złota: podstawy marketingu w mediach społecznościowych*, Warszawa 2011, s. 174–195.

i witryn niezgrupowanych, oddając prowadzenie Grupie Google (pierwsze miejsce – 18 792 499 użytkowników, 89,81% internautów) i Grupie Allegro (miejsce drugie – 16 471 532 użytkowników, co daje 78,72% internautów)<sup>2</sup>. Podobne dane podaje SocialTimes.PL – *Statystyka Facebook*: 11 400 000 użytkowników w Polsce (10 września 2013 r.), z czego w wieku 19–25 lat są to: ponad 3 000 000 osób, w wieku 26–35 lat – niewiele ponad 3 000 000, w wieku 13–18 lat – prawie 3 000 000<sup>3</sup>.

Patrząc na powyższe dane, nie sposób odmówić Facebookowi istotnego miejsca w komunikacji z klientami, a mianem tym coraz częściej określa się użytkowników bibliotek, w tym pedagogicznych. W 2012 r. w Polsce istniało 318 bibliotek tego typu<sup>4</sup>, których zadania określało Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 29 kwietnia 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych<sup>5</sup>. Zgodnie z nowym aktem prawnym – Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych<sup>6</sup>, zadania tych placówek zostały poszerzone, a ich rola w zakresie funkcjonowania systemu edukacji zwiększyła się.

W maju 2012 r. opublikowane zostały *Wskaźniki funkcjonalności dla bibliotek pedagogicznych w Polsce*<sup>7</sup>, opracowane w roku poprzednim przez zespół powołany przy Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Polskich<sup>8</sup>. Jest to działanie realizowane w ramach *Strategii Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich na lata 2010–2021*. Cel szczegółowy I.3. *Inicjowanie opracowania i upowszechniania istniejących standardów w dziedzinie bibliotekarstwa*. Zadanie: I.3.1.2. *Badanie efektywności bibliotek publicz-*

<sup>2</sup> *Polskie Badanie Internetu*, <http://www.pbi.org.pl/pl/aktualnosci/189/wyniki-megapanel-pbi-gemius-za-sierpien-2013> [dostęp: 10 października 2013].

<sup>3</sup> *SocialTimes.pl*, <http://pl.socialtimes.me/stat/PL> [dostęp: 10 października 2013].

<sup>4</sup> Liczba ta w ostatnich latach była zmienna, obecnie jednak sukcesywnie maleje: 2003 – 346, 2005 – 344, 2007 – 338, 2009 – 331, 2011 – 327, 2012 – 318.

<sup>5</sup> Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 29 kwietnia 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych, Dz.U. 2003 r., nr 89, poz. 824.

<sup>6</sup> Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych, Dz.U. 2013 r., nr 0, poz. 369.

<sup>7</sup> *Wskaźniki funkcjonalności dla bibliotek pedagogicznych w Polsce*, [http://www.sbp.pl/repository/dokumenty/strategia/2011/Wskazniki\\_pedagogiczne\\_maj\\_2012.pdf](http://www.sbp.pl/repository/dokumenty/strategia/2011/Wskazniki_pedagogiczne_maj_2012.pdf) [dostęp: 12 listopada 2013].

<sup>8</sup> W skład zespołu wchodził: Lidia Derfert-Wolf (Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy) – kierownik zadania, Artur Jazdon (Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu), Małgorzata Jezierska (Biblioteka Narodowa), Marek Jurowski (Książnica Kopernikańska w Toruniu), Danuta Kaczmarek (Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Bydgoszczy), Grażyna Leonowicz (Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. KEN w Warszawie), Agnieszka Pietryka (Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie), Teresa Szmigielska (Biblioteka Sejmowa), Aldona Zawalkiewicz (Biblioteka Pedagogiczna w Toruniu), opiniowała: dr hab. Ewa Głowacka, prof. UMK.

*nych i pedagogicznych*. W punkcie 24. *Usługi sieciowe i/lub interaktywne* wymienione zostaje kilkanaście kryteriów (udostępnianie katalogów w Internecie, elektroniczne zamawianie / rezerwacja poprzez katalog on-line, elektroniczna prolongata poprzez katalog on-line, elektroniczne powiadamianie czytelników o terminie zwrotów (e-mail, sms), witryna WWW, elektroniczna informacja na własnej witrynie WWW, np. formularz e-mail, komunikatory, interaktywne szkolenia on-line na własnej witrynie WWW, blogi, kanał RSS na własnej witrynie WWW, biuletyny, newslettery na własnej witrynie WWW, biblioteka cyfrowa – samodzielna albo udział), a wśród nich profil na portalach społecznościowych (np. Facebook, Twitter)<sup>9</sup>. Kryteria te zostały zaczerpnięte ze wskaźników zawartych w formularzach *Analizy funkcjonowania bibliotek naukowych w Polsce*<sup>10</sup>, stworzonych przez Zespół ds. Standardów dla Bibliotek Naukowych.

W zmieniającym się dynamicznie społeczeństwie informacyjnym i cyfrowym strony WWW bibliotek, katalogi elektroniczne zbiorów, różne kanały komunikacji stają się standardem. Dlatego też, wnioskując z powszechności i dostępności takich narzędzi komunikowania, jakim jest Facebook, stwierdzić należy, że stał się on kolejną drogą łączności pomiędzy biblioteką a jej użytkownikiem. Zwłaszcza że użytkownik, logując się na największym portalu społecznościowym na świecie, w sposób łatwy i przyjemny może także odbierać komunikaty zamieszczane na fanpage'u swojej biblioteki. Fanpage, czyli swoisty rodzaj wizytówki biblioteki, dołącza do wielu stron, które uprzednio polubiwszy, prenumeruje czytelnik / użytkownik / klient.

Darren Barefoot i Julie Szabo w publikacji z 2011 r. wymieniają osiem celów marketingowych w mediach społecznościowych, dla których warto mieć profil na Facebooku, a wśród nich dwa, które mają znaczenie w funkcjonowaniu bibliotek: zwiększenie liczby gości na witrynie internetowej firmy, poprawa ilości i jakości relacji z klientem<sup>11</sup>. Dla bibliotek każdego rodzaju są to dwa istotne działania – więcej czytelników / użytkowników / klientów i coraz lepsze relacje z nimi – mają wpływ na funkcjonowanie placówek, które można porównać do przedsiębiorstw, choć biblioteki swych sukcesów nie mierzą wartościami finansowymi.

Biblioteki pedagogiczne powołane na początku XX wieku miały służyć przede wszystkim gronu nauczycielskiemu, pełniąc funkcję repozytoriów publikacji związanych z procesem dydaktyczno-wychowawczym. Dziś, działając dla szerszej grupy odbiorców, korzystają z nowych sposobów komunikacji i informowania, między innymi z profili na Facebooku. Tworząc go, biblioteka włącza się i korzysta z marketingu społecznościowego. Osoby, które polubiły jej fanpage, stają się członka-

<sup>9</sup> *Wskaźniki funkcjonalności...*, s. 20.

<sup>10</sup> *Analiza funkcjonowania bibliotek naukowych w Polsce*, <http://ssk2.bu.amu.edu.pl/standaryzacja/> [dostęp: 13 listopada 2013].

<sup>11</sup> D. Barefoot, J. Szabo, *Zrozumieć Facebooka...*, s. 31.



mi grupy, otrzymują bieżące informacje, w łatwy sposób mogą je rozpowszechnić, uzupełnić, skomentować. Tym samym fanpage staje się miejscem towarzyskim (grupa osób skupiona wokół jednego tematu, miejsca, instytucji), rozrywkowym i kulturalnym (informacje o spotkaniach, wydarzeniach, zaproszenia, zdjęcia itp.). Nieodzownymi jego elementami stają się tablica, strony z informacjami i zdjęcia.

Po co biblioteczna pedagogiczna (i nie tylko) fanpage? Jako główny cel każda placówka biblioteczna stawia sobie dotarcie do jak największej liczby odbiorców – już nie tylko i wyłącznie czytelników *sensu stricto*, lecz także uczestników podejmowanych działań. Facebook daje takie możliwości – stał się jednym z kanałów komunikacyjnych, jedną z form obecności w przestrzeni społecznej coraz bardziej kojarzonej z Internetem i wirtualnością. Ponadto funkcjonowanie na portalach internetowych jest swoistą reklamą, daje możliwości informowania o tym, co dzieje się w bibliotece, o podejmowanych inicjatywach, spotkaniach, ale nie tylko, o czym będzie później mowa. To także możliwość przynależenia do grupy – czytelnicy i sympatycy funkcjonujący na fanpage’u biblioteki zostawiają komentarze, polubienia, dyskutują, polecają innym, udostępniają. Mają także wpływ na to, co może znaleźć się na profilu. Facebook ma zatem szereg zastosowań jako narzędzie promocji bibliotek: informuje o jej działaniach i promuje je, zrzesza osoby zainteresowane, ma wpływ na podtrzymywanie i nawiązywanie nowych kontaktów, staje się punktem wymiany informacji.

Przyjrzyjmy się przykładowym fanpage’om bibliotek pedagogicznych. Po wpisaniu w wyszukiwarce Facebooka frazy „biblioteka pedagogiczna” uzyskano 96 wyników (stan na 13 listopada 2013 r.). Do przedstawienia funkcjonowania omawianych typów placówek na portalu wybrano cztery jednostki: Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką im. Hugona Kołłątaja w Krakowie<sup>12</sup>, Bibliotekę Pedagogiczną w Skawinie<sup>13</sup>, Bibliotekę Pedagogiczną w Zamościu<sup>14</sup> oraz Bibliotekę Pedagogiczną Centrum Edukacji Nauczycieli w Białymstoku<sup>15</sup>. Wszystkie wymienione ksiąźnice na swojej stronie głównej zamieściły logo informujące o fanpage’u na Facebooku, jednocześnie przekierowujące do profilu.

W celu opisanego fanpage’ów oraz ich pozytywnych stron dla działalności bibliotek pedagogicznych zwrócono szczególną uwagę na pięć kryteriów: strona informacyjna, ilustracje, wydarzenia, polubienia, aktualność wpisów.

<sup>12</sup> *Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Krakowie*, [www.pbw.edu.pl](http://www.pbw.edu.pl) [dostęp: 14 listopada 2013].

<sup>13</sup> *Biblioteka Pedagogiczna w Skawinie*, <http://www.bibped.skawina.net/> [dostęp: 14 listopada 2013].

<sup>14</sup> *Biblioteka Pedagogiczna w Zamościu*, <http://www.bipe.pl/> [dostęp: 14 listopada 2013].

<sup>15</sup> *Biblioteka Pedagogiczna Centrum Edukacji Nauczycieli w Białymstoku*, <http://biblioteka.bialystok.edu.pl/cms/> [dostęp: 14 listopada 2013].

## Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Hugona Kołłątaja w Krakowie<sup>16</sup>

Strona główna fanpage'a Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Krakowie założona została 28 lipca 2010 r., a wita użytkowników swoim logo (znanym także ze strony WWW biblioteki) oraz marmurkowym wykończeniem bloku nieznanego woluminu. Na głównej stronie zamieszczono adres, telefon oraz godziny otwarcia biblioteki w danym dniu<sup>17</sup>. Z kolei zakładka *stricte* informacyjna zawiera nie tylko wspomniane już informacje, w tym godziny otwarcia w każdy dzień, lecz także rok powstania (1922), informacje o dostępności parkingu przy siedzibie biblioteki, linki do innych mediów – strony WWW, profilu w serwisie Twitter<sup>18</sup> oraz bloga<sup>19</sup>. Ponadto zachęca: „Do naszej Biblioteki może zapisać się każdy!”, tym samym informując o zmieniającym się gronie odbiorców placówki. Strona, którą polubiło 380 osób (stan na 14 listopada 2013 r.), korzysta także z trzech aplikacji: „Mapa”, dzięki czemu w łatwy i przystępny sposób odwiedzający stronę dowiaduje się o położeniu placówki na planie Krakowa, „Notatki” oraz „Wydarzenia”. Dwie ostatnie używane są jednak bardzo oszczędnie, biorą pod uwagę bardzo dużą ilość informacji z tych dwóch grup zamieszczanych na stronie. Na głównej tablicy kilka razy w tygodniu, a zdarza się, że i codziennie, zamieszczane są różnego rodzaju wiadomości, które podzielić można na następujące grupy: 1) dotyczące funkcjonowania i zbiorów biblioteki (np. 13 listopada o zmianie godzin funkcjonowania Czytelni Głównej, Wydziału Informacyjno-Bibliograficznego i holu z katalogami), 2) działalności placówki, 3) rocznic, świąt (np. 29 października 2013 r. o 89. rocznicy urodzin Zbigniewa Herberta), 4) wydarzeń, akcji (np. 26 kwietnia 2013 r. – „Odjazdowy bibliotekarz”; 7 października 2013 r., przy okazji wiadomości o przyznaniu Nagrody Nike 2013 Joannie Bator, informacja o innych książkach tej autorki dostępnych w zasobie PBW). Niemal każdemu wpisowi towarzyszą ilustracje w postaci zdjęć, logo lub infografik (np. 18 maja 2011 r. jest to fotorelacja ze spotkania z o. Leonem Knabitem). Duża liczba oraz aktualność wpisów niewątpliwie są dowodem na ważną funkcję, jaką spełnia Facebook jako kanał komunikacyjny z użytkownikami biblioteki. Zwłaszcza że wpisy zamieszczane na portalu są bogatsze pod względem ilościowym od wiadomości znajdujących się na stronie WWW placówki, gdzie pojawiają się głównie informacje o wydarzeniach i jej

<sup>16</sup> *Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Krakowie*, <https://www.facebook.com/pages/Pedagogiczna-Biblioteka-Wojew%C3%B3dzka-im-Hugona-Ko%C5%82%C5%82%C4%85taja-w-Krakowie/116441645072243?fref=ts> [dostęp: 14 listopada 2013].

<sup>17</sup> Np. 25 października 2013 r.: Dzisiaj 8:30–19:30.

<sup>18</sup> *PBW w Krakowie*, [https://twitter.com/#!/pbw\\_krakow](https://twitter.com/#!/pbw_krakow) [dostęp: 14 listopada 2013].

<sup>19</sup> *Notes PBW Blog Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej*, <http://www.notesbiblioteczny.blogspot.com/> [dostęp: 14 listopada 2013].

funkcjonowaniu, natomiast wpisy facebookowe to także przypomnienie rocznic, wydarzeń, akcji itp.

### Biblioteka Pedagogiczna w Skawinie<sup>20</sup>

Biblioteka Pedagogiczna w Skawinie dołączyła do Facebooka 3 września 2010 r. Poza podstawowymi informacjami adresowo-kontaktowymi w zakładce „Informacje” odwiedzający fanpage może zapoznać się z historią placówki, opisem jej działalności oraz misją. Obecnie biblioteka wykazuje 197 polubień (stan na 14 listopada 2013 r.). Na tablicy wśród zamieszczanych kilka razy w miesiącu wpisów ważną rolę spełniają informacje kulturalne o wydarzeniach odbywających się w Skawinie (np. wpis z 12 maja 2013 r. o Skawińskim Salonie Literackim czy z 15 października 2013 r. o III Edycji Projektu „Pociąg pamięci o błogosławionym Janie Pawle II”). Od listopada 2010 r. do kwietnia roku 2012 placówka aktywnie korzystała z opcji „Wydarzenia” – ich wykaz to 23 spotkania, aczkolwiek na stronie głównej jest ich więcej. Podobnie jak na poprzedniej stronie WWW, także i tutaj znajdziemy dane topograficzne biblioteki dzięki załączonej mapie.

### Biblioteka Pedagogiczna w Zamościu<sup>21</sup>

Trzecia z omawianych bibliotek założyła profil 2 października 2013 r., jest więc jedną z najmłodszych placówek korzystających z tej formy kontaktu ze swoimi użytkownikami i sympatykami. Podaje jedynie podstawowe informacje na swój temat (dane teleadresowe, korzystając także z mapy, oraz godziny otwarcia). Jako element charakterystyczny BP zamieściła swoje logo, a także zdjęcie siedziby jako tło. W trakcie swojej krótkiej obecności na Facebooku biblioteka utworzyła trzy wydarzenia (*Konkurs plastyczny „Julian Tuwim i jego bajkowy świat”* – 5 listopada 2013 r., *Wykorzystanie Internetu w realizacji doradztwa zawodowego i edukacji ekonomicznej, Ekonomia na co dzień – wstęp do cyfryzacji* – 15 listopada 2013 r., *Targi Książki Historycznej* – 18 listopada 2013 r.), zamieściła zdjęcia i włączyła aplikację „Filmy”, która jednak nie zawiera na razie żadnych dokumentów.

<sup>20</sup> *Biblioteka Pedagogiczna w Skawinie*, <https://www.facebook.com/pages/Biblioteka-Pedagogiczna-w-Skawinie/147099148654291?fref=ts> [dostęp: 14 listopada 2013].

<sup>21</sup> *Biblioteka Pedagogiczna w Zamościu*, <https://www.facebook.com/Bp.Zamosc?fref=ts> [dostęp: 14 listopada 2013].

## Biblioteka Pedagogiczna Centrum Edukacji Nauczycieli w Białymstoku<sup>22</sup>

Biblioteka Pedagogiczna CEN w Białymstoku dołączyła do Facebooka 9 lutego 2012 r., zyskując dotychczas 247 fanów (stan na 14 listopada 2013 r.). Strona informacyjna, poza danymi teleadresowymi, odsyła do katalogu elektronicznego zbiorów oraz przedstawia pięć powodów, dla których warto zajrzeć do placówki:

posiadamy bogaty księgozbiór: pedagogiczny, metodyczny, psychologiczny, z różnych dziedzin wiedzy, „coś do czytania”; dysponujemy dużym wyborem zbiorów specjalnych: filmów i programów edukacyjnych, pomocy dydaktycznych; udostępniamy w czytelnicy czasopisma edukacyjne, kulturalno-literackie, naukowe oraz zapewniamy dostęp do Internetu; pomagamy maturzystom i studentom w doborze literatury do prezentacji maturalnych, przy pisaniu prac licencjackich, magisterskich, semestralnych; jako jedyni w regionie prowadzimy Mediatekę Języka Niemieckiego.

Zachęca: „KAŻDY odwiedzający uzyska poszukiwaną informację i pomoc”. Biblioteka aktywnie korzysta z tablicy, zamieszczając na niej liczne komunikaty dotyczące działalności własnej (np. 14 czerwca 2013 r. – konkurs z języka niemieckiego „Leichte Lektüre”, 29 października 2013 r. – spotkanie autorskie z Barbarą Ciwoniuk), zbiorów (np. 26 kwietnia 2013 r. – biografie znanych postaci, 17 października 2013 r. – informacja o nowościach w zbiorach skierowana do nauczycieli języka polskiego); akcji i wydarzeń związanych z książką (np. 5 października 2012 r. – *Tydzień Książek Zakazanych*; 23 października 2013 r. – *Białystok ponownie zbiera książki*); dzieli się także linkami kulturalnymi (np. 16 stycznia 2013 r. – *Pasporty „Polityki” wręczone* – link do tekstu na stronie WWW „Gazety Wyborczej”; 25 stycznia 2013 r. – *Archiwum Czesława Miłosza* – link do artykułu na stronie WWW „Rzeczpospolitej”).

Media społecznościowe, w tym Facebook, kreują specyficzny rynek odbiorców usług bibliotecznych. Przez utworzenie profilu i zamieszczenie charakterystycznego logo na tradycyjnej stronie www biblioteki zyskują kolejny kanał komunikacyjny<sup>23</sup> ze swoimi obecnymi, ale też i potencjalnymi odbiorcami. W błyskawicznie postępującej informatyzacji społeczeństwa kontakt telefoniczny czy mailowy coraz częściej uzupełniany jest przez właśnie fanpage na portalach społecznościowych,

<sup>22</sup> *Biblioteka Pedagogiczna CEN w Białymstoku*, <https://www.facebook.com/pages/Biblioteka-Pedagogiczna-CEN-Bia%C5%82ystok/345706868783570?fref=ts> [dostęp: 14 listopada 2013].

<sup>23</sup> Wzorem w komunikacji pomiędzy biblioteką a jej użytkownikami może być między innymi amerykańska Biblioteka Kongresu (<http://www.loc.gov/index.html>), oferująca, oprócz form już tradycyjnych, czyli numerów telefonów, adresów e-mailowych i strony WWW, także swoje fanpage'e na platformach Facebook, Twitter, Flickr, Youtube, blogi, kanał RRS, formularz kontaktowy z bibliotekarzem oraz kanały webcastowe, podcastowe i iTunes.

komunikatory typu Gadu-Gadu, kanały YouTube itp. Co zatem zyskuje biblioteka obecna na Facebooku? Jak już wspomniano, przede wszystkim nowoczesną drogę komunikowania i sposób istnienia w świadomości czytelników / użytkowników / klientów. Dzięki temu jesteśmy widoczni dla osób już nam znanych, ale także dla ich znajomych. Sami użytkownicy, „lubiąc” nasz profil, informują kolejne osoby o tym, że skomentowały wiadomość na stronie biblioteki, polubiły ją, udostępniły. Dzięki sieci kontaktów, jaką tworzy Facebook, grono odbiorców jest niemal nieograniczone, a wykorzystując najnowsze technologie, biblioteka ma możliwość szerszego oddziaływania i tworzenia kolejnego wymiaru *public relations*. Informacje zamieszczane na tablicy, jak wynika z przedstawionych wyżej przykładów, mogą dotyczyć sfery organizacyjnej biblioteki (dane kontaktowe, linki do katalogów elektronicznych, mapa lokalizacyjna, godziny otwarcia), jej działalności (informacje o wydarzeniach, np. spotkaniach z autorami, wystawach, szkoleniach, konferencjach), zbiorach (np. nowości, zasoby związane z konkretną rocznicą lub grupą odbiorców), a nieodzownym ich elementem są ilustracje. Podkreślenia wymagają również cechy komunikatów zamieszczanych na portalach społecznościowych: zwięzłość, konkretność, skrótowość, hasłowość – kilka słów, zdań tworzy wystarczający do zaciekawienia odbiorcy zapis; obrazowość – fotografia, grafika czy też infografika często mówią więcej niż długi tekst; powtarzalność – tę samą wiadomość można umieścić w wielu miejscach w sieci (np. na stronie WWW biblioteki, Facebooku, Twitterze); szybkość publikacji; multimedialność (filmy, dźwięki, grafiki, linki) – im więcej sposobów przekazania informacji, tym większe prawdopodobieństwo jej zrozumienia i dotarcia do szerszego grona odbiorców.

Wydaje się zatem, że obecność bibliotek na Facebooku jest tym, czym kilkanaście lat temu był kontakt mailowy. W działaniach marketingowych, tak bardzo potrzebnych współczesnemu bibliotekarstwu, każda forma komunikacji z czytelnikiem tworzy kolejną platformę porozumienia. Tym samym, wracając do celów marketingowych wymienionych we wstępie, biblioteki dzięki profilowi zyskują nowych gości i tym samym potencjalnych użytkowników, a także nową, kolejną odstonę swojej działalności. Wpływają również pozytywnie na swój wizerunek – przez unowocześnienie i coraz lepszą jakość komunikowania.

## Bibliografia

- Analiza funkcjonowania bibliotek naukowych w Polsce*, <http://ssk2.bu.amu.edu.pl/standaryzacja/> [dostęp: 10 października 2013].
- Barefoot D., Szabo J., *Znajomi na wagę złota: podstawy marketingu w mediach społecznościowych*, Warszawa 2011.
- Biblioteka Pedagogiczna CEN w Białymstoku*, <https://www.facebook.com/pages/Biblioteka-Pedagogiczna-CEN-Bia%C5%82ystok/345706868783570?fref=ts> [dostęp: 14 listopada 2013].

- Biblioteka Pedagogiczna Centrum Edukacji Nauczycieli w Białymstoku*, <http://biblioteka.bialystok.edu.pl/cms/> [dostęp: 14 listopada 2013].
- Biblioteka Pedagogiczna w Skawinie*, <http://www.bibped.skawina.net/> [dostęp: 14 listopada 2013].
- Biblioteka Pedagogiczna w Skawinie*, <https://www.facebook.com/pages/Biblioteka-Pedagogiczna-w-Skawinie/147099148654291?fref=ts> [dostęp: 14 listopada 2013].
- Biblioteka Pedagogiczna w Zamościu*, <http://www.bipe.pl/> [dostęp: 14 listopada 2013].
- Biblioteka Pedagogiczna w Zamościu*, <https://www.facebook.com/Bp.Zamosc?fref=ts> [dostęp: 14 listopada 2013].
- Grzenia J., *Komunikacja językowa w Internecie*, Warszawa 2006.
- Gustowski W., *Komunikacja w mediach społecznościowych*, Gdynia 2012.
- Library of Congress*, <http://www.loc.gov/index.html> [dostęp: 14 listopada 2013].
- Notes PBW: Blog Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej*, <http://www.notesbiblioteczny.blogspot.com/> [dostęp: 14 listopada 2013].
- PBW w Krakowie*, [https://twitter.com/#!/pbw\\_krakow](https://twitter.com/#!/pbw_krakow) [dostęp: 14 listopada 2013].
- Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Krakowie*, <https://www.facebook.com/pages/Pedagogiczna-Biblioteka-Wojew%C3%B3dzka-im-Hugona-Ko%C5%82%C5%82%C4%85ta-ja-w-Krakowie/116441645072243?fref=ts> [dostęp: 14 listopada 2013].
- Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Krakowie*, [www.pbw.edu.pl](http://www.pbw.edu.pl) [dostęp: 14 listopada 2013].
- Polskie Badanie Internetu*, <http://www.pbi.org.pl/pl/aktualnosci/189/wyniki-megapanel-pbi-gemius-za-sierpien-2013> [dostęp: 10 października 2013].
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 29 kwietnia 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych, Dz.U. 2003 r., nr 89, poz. 824.
- Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych, Dz.U. 2013 r., nr 0, poz. 369.
- SocialTimes.pl*, <http://pl.socialtimes.me/stat/PL> [dostęp: 10 października 2013].
- Wskaźniki funkcjonalności dla bibliotek pedagogicznych w Polsce*, [http://www.sbp.pl/repository/dokumenty/strategia/2011/Wskazniki\\_pedagogiczne\\_maj\\_2012.pdf](http://www.sbp.pl/repository/dokumenty/strategia/2011/Wskazniki_pedagogiczne_maj_2012.pdf) [dostęp: 10 października 2013].

## Facebook as the Place of Pedagogical Libraries Promotion

**Abstract:** The article presents examples of how pedagogical libraries function on Facebook, a social networking portal, and points to the benefits of running a fan page. For libraries, social media presence is not only a form of operating in the world of new media and communication, but also a new communication channel, the purpose of which is to improve contact with the reader and acquire new users.

**Key words:** pedagogical library, promotion, marketing, Facebook, communication

## Biblioteka pedagogiczna wobec przemian kultury czytania w Europie

W szczecińskiej Bibliotece Pedagogicznej im. Heleny Radlińskiej tuż przy wejściu znajduje się skaner podłączony do komputera. Nie ma w tym nic dziwnego, dzisiaj większość bibliotek ma taki sprzęt, ale nie wszystkie udostępniają go do powszechnego użytku. W wielu miejscach wciąż znajduje się tradycyjne ksero, z reguły odpłatne, na domiar złego przeważnie jedno na całą placówkę. Trzydzieści lat temu Umberto Eco twierdził, że „kserokultura” wytworzy w czytelnikach niedobre nawyki:

Co więcej, w płaszczyźnie osobistej zrodzi się neuroza fotokopii. Wprawdzie fotokopia jest narzędziem niezwykle pożytecznym, ale często stanowi także intelektualne alibi; ten bowiem, kto wychodzi z biblioteki obciążony plikiem fotokopii, ma zwykle pewność, że nigdy nie zdoła ich wszystkich przeczytać, nie będzie nawet w stanie ich odnaleźć, gdyż już teraz panuje w nich bałagan, ale jednocześnie ma poczucie, że zawładnął treścią ksiąg. Przed pojawieniem się kserokultury wypisywał własnoręcznie kilometrowe fiszki, siedząc w tych olbrzymich czytelniach, i zawsze co nieco zostawało mu w głowie. Przy neurozie fotokopii istnieje niebezpieczeństwo, że będzie się tracić w bibliotece całe dni na kopiowaniu książek, których się potem nie przeczyta<sup>1</sup>.

W Bibliotece Pedagogicznej im. Heleny Radlińskiej czytelnicy, głównie studenci kierunków humanistycznych, w ogóle nie mają dostępu do kserokopiarki. Jeżeli ktoś bardzo potrzebuje papierowych odbitek, może ewentualnie liczyć na niezbyt odległe punkty poligraficzne, gdzie głównymi klientami są studenci kilku wydziałów pobliskich uczelni (Uniwersytetu Szczecińskiego oraz Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego). Wątpliwa to przyjemność – tam zawsze jest tłoczno, szczególnie przed sesją atmosfera gęstnieje. Zostaje więc ta niewielka, płaska, czarna skrzynka stojąca na stole w bibliotecznej czytelni, dzie-

<sup>1</sup> U. Eco, *O bibliotece*, przeł. A. Szymanowski, Warszawa 2007, s. 38–39.

ki której można przenieść, do jeszcze mniejszego urządzenia, potrzebne strony z książek i czasopism.

Ten stosunkowo nowy zwyczaj zapisywania i przechowywania publikacji na własny użytek nie tylko ułatwia pracę, ale także pokazuje kulturową zmianę, zarówno w stosunku do książki, jak i do samego czytania. „Cały świat nie pomieściłby książek” – zdanie z *Ewangelii św. Jana* wydaje się nieaktualne, ponieważ znaleźliśmy sposób na brak miejsca na półkach. Mimo wszystko ewangelista miał w jednej sprawie rację: tekstów z czasem przybywa i spędzają sen z powiek zagorzałym czytelnikom, którzy w ciągu jednego życia nie będą w stanie wszystkiego przeczytać. Ucyfrowienie czytelnictwa może być powodem jeszcze większej neurozy: czasem nie sposób odnaleźć się w plątaninie katalogów i plików na dysku osobistego komputera, zorientować się w liczbie stron internetowych, gdzie mnożą swoje oferty wydawnictwa. Teksty są wszędzie, trudno się od nich uwolnić, trudno znaleźć w nich jakiś ostateczny porządek.

Obecnie słowo pisane jest wszechobecne, a społeczeństwo wiedzy posiada coraz lepszą technologię, żeby wytwarzać i przechowywać dane. W Internecie czytamy raczej fragmenty, urywki, nagłówki, jak na portalach informacyjnych, gdzie właściwie nie ma treści artykułów, a są tytuły, leady, infografiki, zdjęcia, wyskakujące okienka z reklamami. Paradoksalnie czytamy przez to więcej, częściej, choć niełatwo z przekonaniem stwierdzić, czy intensywniej, dokładniej i wnikliwiej. Czytamy bez przerwy, choć przecież powierzchownie: jak nie Wirtualną Polskę, to Facebooka, jak nie wiadomości, to recenzje nowości wydawniczych, nie wspominając o SMS-ach oraz e-mailach. Nie tylko więcej czytamy, ale też więcej piszemy, wymieniając myśli na blogach, forach, czatach. Wbrew przewidywaniom sprzed kilku dekad wcale nie zamieniliśmy tekstu na obraz, nie staliśmy się ofiarami „kultury obrazkowej” z cybernetycznych wizji Marshalla McLuhana<sup>2</sup>. Możemy mieć coraz więcej tekstów w jednym miejscu, z łatwością je przeglądać, opracowywać i kopiować ich treść, cytować ich części i edytować je w dowolny sposób. Jak ta łatwość przetwarzania słowa pisanego wpływa na kulturę czytania?

Dzisiejszy stan można chyba nazwać „skanokulturą”. Na pewno jest nam łatwiej pisać i czytać, ponieważ „skanowanie” zmienia każdy tekst z postaci papierowej na cyfrową (kserowanie jednak odbywa się w ramach tego samego „medium” papierowego). Przytaczając fragment z książki U. Eco pod tytułem *O bibliotece*, nie musiałem przepisywać poszczególnych zdań, prawdę powiedziawszy, nie musiałem ich nawet czytać – po prostu zaznaczyłem w przeglądarce dokumentów odpowiedni akapit i skopiowałem go do swojego artykułu w edytorze tekstu. „Zeskanowałem” ten fragment, trochę tak, jak w Publicznej Bibliotece im. Heleny

<sup>2</sup> Zob. M. McLuhan, *Wybór tekstów*, przeł. E. Różalska, J.M. Stokłosa, Poznań 2001. Tutaj m.in.: *Wywiad dla „Playboya”*. *Szczera rozmowa z arcykapłanem popkultury i metafizykiem mediów*, s. 327–385.



Radlińskiej, mimo że zgodnie z prawem autorskim jest to nie całkiem dozwolone, skanuje się całe książki.

Skanowanie ma swoje konsekwencje. Z jednej strony – pokusa nieczytania staje się duża – tak duża, że coraz częściej słyszymy o nadużyciach, plagiatach, słabości nauki i literatury<sup>3</sup>. W Internecie coraz więcej informacji, porad czy materiałów edukacyjnych to kopie kopii. Teksty są powielane niejednokrotnie z tymi samymi błędami, bez jakiegokolwiek edycji, bez weryfikacji. Duża dostępność zmniejsza jakość publikowanych treści. Z drugiej strony – cytując powyższy fragment, nie popełniłem żadnego błędu, wziąłem go przecież prosto z konkretnej książki, usprawniłem proces pisania. Teoretycznie zatem mój artykuł, przynajmniej w tej jednej kwestii, powinien być poprawny.

Czytanie ewoluuje, co także nie pozostaje bez wpływu na różne dziedziny wiedzy. Na przykład tradycyjne zasady edytorstwa, między innymi dotyczące sporządzania bibliografii, nie zawsze pasują do niektórych formatów cyfrowych. Czytniki e-booków nie pokazują stron, a liczą procenty przeczytanego tekstu – jak zatem zrobić odnośnik? Jak odwołać się do, powiedzmy, pięćdziesiątego procentu czytnika Kindle? Poza tym czytniki e-booków są częścią całego przemysłu. Kindle jest powiązany z innymi produktami: internetowym wydawnictwem i e-księgarnią Amazonu, gdzie można kupić, ocenić, zrecenzować najnowsze pozycje wydawnicze. Czytelnik nie wychodzi dzisiaj do księgarni czy biblioteki; jego rola także jest inna, ponieważ nie tylko kupuje, czyta, ale też przy każdej okazji „wypowiada się” na temat książek, czasopism, literatury (nawet jeśli jest to tylko „polubienie” jakiejś strony na Facebooku).

Innym rodzajem książki, bardzo popularnym, jest audiobook, który doczekał się między innymi dużych imprez kulturalnych: w Szczecinie w dniach 24–26 maja 2013 r. odbył się pierwszy Festiwal Książki Słuchanej. Książka do słuchania także wprowadza istotną zmianę: to powrót do kultury oralnej, mówienia tekstu literackiego, który może przybierać różne postaci, zmieniać się pod wpływem rozmaitych interpretacji. Tak dzieje się na przykład z powieścią Michała Witkowskiego *Lu-biewo* – na rynku jest dostępnych kilka edycji, rozszerzanych, czytanych na nowo, inaczej wykonanych przez samego autora.

Być może największy wpływ na warunki czytania ma Internet. To chyba nowy etap ewolucji pisma, w którym teksty zamieniają się w hiperteksty – coraz więcej odwołań, cytatów, połączeń między różnymi dziełami tworzy globalną sieć, wolną od podziałów kulturowych, językowych, politycznych itd. Pojawia się więc pro-

<sup>3</sup> Francuski literaturoznawca Pierre Bayard omówił różne rodzaje „nieczytania” i sklasyfikował je na podstawie własnych doświadczeń jako nauczyciela akademickiego, badacza literatury, ale też zwykłego czytelnika, któremu czasem zdarza się po prostu rozmawiać o nieprzeczytanych tekstach. Zob. P. Bayard, *Jak rozmawiać o książkach, których się nie czytało?*, przeł. M. Kowalska, Warszawa 2008.

blem zarówno z nadmiarem, jak i z „formatowaniem” informacji: trzeba je selekcjonować, opracowywać, katalogować. W 2007 r. już prawie połowa Europejczyków miała dostęp do Internetu i większość z nich czytała artykuły prasowe właśnie za pośrednictwem tego medium<sup>4</sup>. Bernard Poulet uważa, iż w najbliższym czasie Europa pójdzie śladami Stanów Zjednoczonych i zlikwiduje większość papierowych czasopism. Według francuskiego medioznawcy, autora książki *Śmierć gazet i przyszłość informacji*, Europejczycy oszukują sami siebie, kiedy mówią o „elitarności” czy „wyspecjalizowaniu” gazet codziennych i czasopism. Za kryzys w pewnym sensie odpowiedzialny jest rozwój Internetu, który zaczyna pochłaniać rynek coraz bardziej opłacalnej, cyfrowej reklamy. Nikt nie będzie chciał inwestować w reklamę na papierze, dlatego gazety i magazyny będzie można poczytać co najwyżej w muzeum albo w bibliotece<sup>5</sup>. Już niedługo Europejczycy zaczną zbierać wydawnictwa papierowe – gazety, ulotki, foldery – zupełnie jak bohater powieści Krzysztofa Vargi *Nagrobek z lastryko*, Dominik Fratnerski, który w świecie niedalekiej przyszłości z zacięciem kolekcjonuje gazetki reklamowe hipermarketów<sup>6</sup>. Gazety powoli odchodzą do lamusa – czy taki sam los czeka książki?

Wszystko wskazuje na to, że książka wciąż trzyma się mocno w europejskiej kulturze. Jan Tomkowski w eseju *Czy pozbedziemy się książek?* próbował odpowiedzieć na to pytanie, interpretując powieść Raya Bradbury’ego *451° Fabrenheita*. W tej futurystycznej wizji świata bez książek, pisanej w czasach zimnej wojny, ludzie nie mogą czytać, ponieważ kulturą i czytelnictwem rządzi totalitarne państwo, zakazujące posiadania jakichkolwiek utworów literackich czy naukowych. Ludzie znajdują jednak sposób na ominięcie tego zakazu: przechowują książki w pamięci<sup>7</sup>. J. Tomkowski, w przeciwieństwie do R. Bradbury’ego, jest raczej optymistą:

Czy wszystkie te ponure prococtwa mają szansę spełnić się w najbliższym okresie? Myślę, że zniknięcie książek jeszcze nam nie grozi, podobnie jak zalew erudycji czy gwałtowny wzrost poziomu wykształcenia. Być może powracamy do epoki, w której tworzeniem i czytaniem literatury zajmowały się jedynie elity. Stanowiłoby to oczywiście cios dla entuzjastów postępu i rzeczników powszechnej edukacji humanistycznej. Bardziej optymistyczny scenariusz wydaje się dziś mało prawdopodobny – tym bardziej że żyjemy w epoce, która z przysługującej każdemu wolności wyboru uczyniła jedną z najcenniejszych wartości<sup>8</sup>.

<sup>4</sup> Zob. A. Phillips, *Trud i radość czytania*, różni tłumacze, „Raport o kulturze. Postęp Europa” 2010, nr 3, s. 35–39.

<sup>5</sup> B. Poulet, *Śmierć gazet i przyszłość informacji*, przeł. O. Hedemann, Wołowiec 2011. Tu m.in. rozdział: *Być może już czas, żeby wpaść w panikę?*, s. 17–35.

<sup>6</sup> Zob. K. Varga, *Nagrobek z lastryko*, Wołowiec 2007.

<sup>7</sup> R. Bradbury, *451° Fabrenheita*, przeł. A. Kaska, Warszawa 1993 (oryg. wyd. 1953).

<sup>8</sup> J. Tomkowski, *Czy pozbedziemy się książek?*, [w:] tegoż, *Zamieszkać w bibliotece*, Ossa 2004, s. 14.

W związku z tym każda biblioteka – tradycyjna i cyfrowa – a szczególnie taka, która wspomaga przyszłych i aktywnych zawodowo nauczycieli, ma przed sobą potrzebę wpisania się w kulturowe przemiany związane z czytaniem. Trzeba powiedzieć więcej: zadaniem każdej biblioteki jest pobudzanie tych przemian, między innymi poprzez działalność naukową, edukacyjną czy kulturalną. Tylko czy taki projekt nie wygląda jak kolejna totalistyczna, utopijna wizja? Czy nie wiedzie przypadkiem, pod przykrywką liberalizmu, do kontroli literatury, ograniczenia działalności wydawniczej i cenzury treści publikowanych w Internecie, zupełnie jak w powieści *451° Fahrenheita*, o której pisał J. Tomkowski?

Obrońcą słowa drukowanego i wolności czytelniczej jest wspomniany wcześniej U. Eco. Zresztą włoski pisarz, jak sam uważa, wcale nie musi bronić książki; ona sama się broni, ponieważ pod każdym względem stanowi doskonały wynalazek kultury europejskiej. Cyfryzacja wprowadza jedynie nową formę książki, jej kolejną wersję, co nie znaczy, że ta tradycyjna odejdzie w niepamięć:

Rysuje się tu następująca alternatywa: albo narzędziem lektury pozostanie książka, albo też pojawi się jakiś substytut tego, czym książka była od wieków, nawet przed wynalezieniem druku. Różnorodne formy książki nie zmieniły jej funkcji ani zasadniczych struktur składniowych od ponad pięciuset lat. Odkąd istnieje książka, nie opracowano właściwie jej doskonalszej wersji. Podobnie jest z łyżką, młotkiem, kołem bądź dłutem. Nie da się przecież ulepszyć łyżki<sup>9</sup>.

Skoro ulepszenie książki nie wchodzi w grę – przy założeniu, że czytnik e-booków to tylko jedna z nowoczesnych wersji książki i po niej, szybciej niż nam się wydaje, przyjdą kolejne – to można chyba pracować nad tym, co dotyczy kultury czytania, rynku książki, działalności wydawnictw, bibliotek, do pewnego stopnia również szkół i programów edukacyjnych. Jeżeli przed kulturą Europy stoi dzisiaj pilne zadanie, to jest nim potrzeba wykształcenia nowych pokoleń humanistów – bibliotekarzy, redaktorów, tłumaczy, którzy będą potrafili połączyć kompetencje badaczy literatury, czytelników i użytkowników Internetu.

Wszystko to, co związane z przemianami czytania odbywać się może, by tak rzec, w europejskim wymiarze. Europejskim – to znaczy różnorodnym, międzynarodowym, otwartym na zmiany. Według Zygmunta Baumana europeizm to skuteczny środek przeciwko rozprzestrzeniającej się globalizacji, unifikującej wszystko i wszystkich, pochłaniającej oryginalne kultury narodowe<sup>10</sup>. Na tym polega siła i jednocześnie słabość nowoczesnych instytucji (w tym szkoły, biblioteki, akademii itd.): z jednej strony, obiecują one godne i pokojowe życie wszystkim, z drugiej – wymagają podporządkowania się wymogom wspólnoty. Z. Bauman mimo to widzi

<sup>9</sup> U. Eco, J.-C. Carrière, *Nie myśl, że książki znikną*, wywiad przeprowadził J.P. de Tonnac, przeł. J. Kortas, Warszawa 2010, s. 13–14.

<sup>10</sup> Z. Bauman, *Kultura w płynnej nowoczesności*, Warszawa 2011. Tu rozdział 5. *Tożsamość – Różnica – Dialog. Kultura w jednoczącej się Europie*, s. 91–122.

w takim układzie społeczno-kulturowym szansę dla Europy: „Unia Europejska nie podważa tożsamości zrzeszonych w niej narodów. Przeciwnie – jest tej tożsamości szansą obronną. Więcej: jest najpewniejszą rękojmią jej bezpieczeństwa – najlepszą szansą jej przetrwania, a chyba także jej rozkwitu”<sup>11</sup>.

Literatura i książki są w kulturze współczesnej Europy takimi „rękojmiami” wolności, choć często słyszymy narzekania z powodu rzekomego „upadku kultury”. Jak twierdzi Angus Phillips, nauczyciel akademicki i znawca rynku wydawniczego z Uniwersytetu Oksfordzkiego, są różne sposoby dbania o wysoki poziom kultury czytania w Europie:

Wiele krajów nadal podejmuje inicjatywy promowania czytelnictwa przy współudziale szkół, bibliotek i innych instytucji. Oprócz targów książek i festiwali literackich podejmowane są takie akcje, jak Światowy Dzień Książki UNESCO i tak zwane „City Reads”: całe miasto czyta tę samą książkę. Stypendia, nagrody literackie i dla tłumaczy promują zawód pisarza i wzajemne zapładnianie się literatur różnych krajów<sup>12</sup>.

Tego rodzaju programy i akcje mają zarówno instytucjonalny, jak i oddolny charakter. Kultura czytania powinna w związku z tym rozwijać się bez przeszkód w atmosferze pokojowego współistnienia i wzajemnej życzliwości państwa i obywateli, a także, co być może najistotniejsze, bez totalizujących zapędów. Współczesna biblioteka, którą A. Phillips wymienia jako jedną z instytucji działających na rzecz czytelnictwa, jest zdecydowanie inna niż w przytoczonej na wstępie relacji U. Eco sprzed trzydziestu lat. Wprawdzie to wciąż „szaniec obronny”, ale nie w sensie negatywnym. Biblioteka nie odcina się od czytelnika, nie broni dostępu do swoich zbiorów, ale raczej stara się przyciągnąć odbiorców w swoje progi, włączyć ich w nurt kultury czytania. Jeżeli czegoś broni, to właśnie faworyzowanej przez Z. Baumana różnorodności, jak również, do pewnego momentu, chroni przed kulturą masową, przed wolnorynkową globalizacją, przed zalewem tandety.

Wracając do samej książki: rynek wydawniczy może sprawiać wrażenie, że czytanie to mocna strona europejskiej kultury. Jak wskazuje Adam Thorpe, angielski poeta, dramaturg i prozaik, często wmawiamy sobie dobrą kondycję literatury w Europie i mimo nie najgorszych statystyk, źle odczytujemy docierające do nas zewsząd sygnały. A. Thorpe posługuje się przykładem frankfurckich Targów Książki, corocznie przyciągających tysiące wystawców i czytelników. Uczestnicy tego wydarzenia mogą być przekonani, że na moment przenieśli się do świata, w którym książka i dyskusje na temat literatury są sensem życia w Europie. Nic bardziej mylnego, ponieważ targi są odcięte od rzeczywistości, od zwyczajnych potrzeb tak zwanego przeciętnego czytelnika, od różnorodności europejskiej lite-

<sup>11</sup> Tamże, s. 91.

<sup>12</sup> A. Phillips, *Trud i radość czytania...*, s. 39.

ratury<sup>13</sup>. „Efekt frankfurcki”, jak nazywa to zjawisko A. Thorpe, dotyczy nie tylko największych targów książkowych. Trochę wygląda to tak, jak w eseju U. Eco: to jest święto książki, w którym uczestniczy się raz na jakiś czas. Czy to mimo wszystko nie lepsza tendencja niż zbiorowy przymus albo, jeszcze gorsze, zaślepienie kulturą masową?

Mogę podać przykłady z własnego doświadczenia, z codziennej pracy Zachodniopomorskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli oraz Biblioteki Pedagogicznej im. Heleny Radlińskiej. Często organizujemy szkolenia dla nauczycieli, spotkania z pisarzami, warsztaty. Uczestniczy w nich niewiele osób, są one w jakimś sensie zamkniętym kręgiem, przeważnie pedagogów i studentów zainteresowanych danym tematem czy zdobyciem nowych umiejętności. Są reprezentacją społeczną, częścią większej całości, nawet trzeba by rzec, tworzą margines, jednakowoż nie w negatywnym, a raczej w pozytywnym sensie. To dobrze, że pewna grupa ludzi spotyka się, w mniej lub bardziej licznym gronie, żeby doskonalić swoje kompetencje zawodowe albo po prostu po to, żeby w miłej atmosferze spędzić popołudnie. Biblioteka doskonale nadaje się do tego celu, spełnia wszystkie kryteria nowoczesnej instytucji, która robi o wiele więcej, niż sugerowałaby jej nazwa.

Nie ma dzisiaj wątpliwości: praca biblioteki to nie tylko wypożyczanie książek, podobnie jak praca szkoły to nie tylko uczenie języka polskiego, matematyki czy geografii. Kultura czytania rozwija się między innymi dzięki bibliotekarzom, którzy nie tylko znajdują odpowiednie tomy w magazynie, ale także wpływają na lekturowe zainteresowania czytelników<sup>14</sup>. Warto przyjrzeć się ofertom edukacyjnym, naukowym i artystycznym bibliotek, które są często bogatsze niż w niejednym centrum kultury. W Bibliotece Pedagogicznej im. Heleny Radlińskiej można wziąć udział w warsztatach pisania, dyskusjach z lokalnymi autorami czy też, po prostu, odbyć krótką wycieczkę z uczniami, żeby pokazać im zasady pracy biblioteki.

Zmieniła się także funkcja pracy bibliotekarzy. Dzisiaj nie mają oni na celu jedynie „obrony” książek przed natarczywymi czytelnikami – jak pisał nieco żartobliwie U. Eco w *Zapiskach na pudełku od zapatek*<sup>15</sup> – ale przede wszystkim uczestniczą w wymianie i tworzeniu sieci informacji. Poza tym bibliotekarze opracowują zbiory zdigitalizowanych publikacji w bibliotekach cyfrowych, decydują o tym, co powinno się w nich znaleźć, kreuja katalog zgodnie z przewidywanymi

<sup>13</sup> A. Thorpe, *Poza politbiurem, różni tłumacze*, „Raport o kulturze. Postęp Europa” 2010, nr 3, s. 18.

<sup>14</sup> Nie wiem, czy istnieją dokładne badania na ten temat, ale w większości bibliotek znajdują się półki z „nowościami” (na rynku wydawniczym albo w zbiorach) czy też tytułami, które polecają bibliotekarze. Można tam znaleźć wszystko: od specjalistycznej literatury akademickiej, aż po literaturę popularną, często „tandetną”, ale chętnie wypożyczaną. To bibliotekarz decyduje, co pokazać czytelnikowi na tej ważnej, wyróżnionej półce.

<sup>15</sup> U. Eco, *Jak urządzić bibliotekę publiczną*, [w:] tegoż, *Zapiski na pudełku od zapatek*, przeł. A. Szymanowski, Poznań 1993, s. 23–25.

mi potrzebami czytelników. Od 12 września 2011 r. działa Cyfrowa Biblioteka ZCDN-u, zawierająca w tym momencie 1000 publikacji; można tam przeczytać, między innymi, najnowsze i archiwalne numery Zachodniopomorskiego Dwumiesięcznika Oświatowego „Refleksje”, dostępne bezpłatnie i w przejrzystej formie. Na tym polega w skali lokalnej sprawne działanie „społeczeństwa wiedzy” – na wyborze i udostępnianiu takich informacji, które są wartościowe, dobre, potrzebne.

Praca bibliotekarza, szczególnie w bibliotece pedagogicznej, zmieniła się w ostatnich latach, podobnie jak transformacjom uległa praca nauczyciela: autorytet w obu tych zawodach nie polega już na tym, że posiada się określony zakres wiadomości na dany temat. „Belferski” punkt widzenia zostaje zastąpiony sprawnością poruszania się w świecie pełnym niesprawdzonych, często wybrakowanych czy zwyczajnie nieprawdziwych informacji. Jeżeli bibliotekarz może w czymś pomóc czytelnikowi, to na pewno nie jest to tylko znalezienie książki czy wskazanie odpowiedniej półki. Przeciętny czytelnik obsługuje perfekcyjnie przeglądarkę internetową czy katalog zbiorów bibliotecznych, ale niekoniecznie jest w stanie określić, czego szuka i w jakim celu. Bibliotekarz to zatem nie tylko kustosz, badacz, nauczyciel, ale także specjalista w danej dziedzinie wiedzy, organizator kultury, w pewnym sensie także informatyk, ponieważ powinien sprawnie poruszać się po Internecie, katalogować zbiory, tworzyć bibliotekę cyfrową.

Wróćmy jeszcze na moment do skanera: czytelnik nie wie dokładnie, co skanuje, inaczej przecież nie musiałby tego robić. Tym bardziej nie będzie w stanie ocenić, jaką wartość mają zdobyte w ten sposób materiały – w tym zadaniu może mu pomóc bibliotekarz, którego kompetencje są przeciwwagą dla braku kompetencji skanera.

## Bibliografia

- Bayard P., *Jak rozmawiać o książkach, których się nie czytało?*, przeł. M. Kowalska, Warszawa 2008.
- Bradbury R., *451° Fabrenheita*, przeł. A. Kaska, Warszawa 1993.
- Eco U., Carrière J.-C., *Nie myśl, że książki znikną*, wywiad przeprowadził J.P. de Tonnac, przeł. Jan Kortas, Warszawa 2010.
- Eco U., *Jak urządzić bibliotekę publiczną*, [w:] tegoż, *Zapiski na pudelku od zapatek*, przeł. A. Szymanowski, Poznań 1993, s. 23–25.
- Eco U., *O bibliotece*, przeł. A. Szymanowski, Warszawa 2007.
- McLuhan M., *Wybór tekstów*, przeł. E. Różalska, J.M. Stokłosa, Poznań 2001.
- Phillips A., *Trud i radość czytania*, różni tłumacze, „Raport o kulturze. Postęp Europa” 2010, nr 3, s. 34–40.
- Poulet B., *Śmierć gazet i przyszłość informacji*, przeł. O. Hedemann, Wołowiec 2011.

Thorpe A., *Poza politybiurem*, różni tłumacze, „Raport o kulturze. Postęp Europa” 2010, nr 3, s. 18–23.

Tomkowski J., *Czy pozbędziemy się książek?*, [w:] tegoż, *Zamieszkać w bibliotece*, Ossa 2004, s. 5–15.

Varga K., *Nagrobek z lastryko*, Wołowiec 2007.

## Pedagogical Library in the Face of the Reading Culture Transformations in Europe

**Abstract:** The aim of the article is to present the condition and tasks of a modern pedagogical library. The author draws attention to the fact that cultural changes (such as universal access to the Internet and open borders in Europe) also transform statutory activities of pedagogical libraries. Consequently, a library is currently a place of not only book collection, but also an academic institution, a training and a cultural centre.

**Key words:** modernity, culture, Europe, library, reading

## Problematyka bibliotek pedagogicznych w wybranych czasopismach bibliotekarskich z lat 2000–2013

Projekty likwidacji lub łączenia bibliotek pedagogicznych z innymi instytucjami pojawiły się po reformie administracyjnej kraju w 1999 r. Samorzady lokalne, które przejęły te biblioteki na utrzymanie, szukając budżetowych oszczędności, likwidują filie w małych miejscowościach, wskazując na ich przestarzałość i wysokie koszty utrzymania, lub łączą biblioteki z placówkami doskonalenia nauczycieli, tworząc centra rozwoju edukacji, w których biblioteki tracą swą odrębność. Wobec niepewnej od lat sytuacji, pogłębionej dodatkowo niejednoznacznym statusem bibliotek pedagogicznych wynikającym z niespójnych przepisów prawnych oraz brakiem konsultacji urzędników wszystkich szczebli ze środowiskiem bibliotekarskim, na samych bibliotekarzach spoczął obowiązek szerokiego informowania społeczeństwa o miejscu i roli, jaką biblioteki pedagogiczne pełnią w systemie oświaty oraz o kierunkach ich rozwoju w społeczeństwie informacyjnym. Jednym ze sposobów prezentacji historii i osiągnięć bibliotek pedagogicznych, a także planów na przyszłość, jest zamieszczanie przez bibliotekarzy własnych tekstów w fachowym piśmiennictwie z nadzieją, że periodyki te czytane są także przez polityków i władze lokalne.

W artykule przedstawiono dorobek publikacyjny za lata 2000–2013, dotyczący bibliotek pedagogicznych, w trzech czasopismach bibliotekarskich<sup>1</sup>: „Bibliotekarzu”, „Poradniku Bibliotekarza” oraz „Biuletynie EBIB”, przy czym ostatni tytuł publikowany jest w wersji on-line. Analiza ilościowa i zawartości treści objęła 447 numerów wymienionych wyżej tytułów.

<sup>1</sup> Na podobne opracowanie czekają roczniki 2000–2013 „Przeglądu Bibliotecznego” oraz „Biblioteki w Szkole”.



## Analiza ilościowa i tematyczna tekstów

W wyniku badań wyselekcjonowano w sumie 182 teksty dotyczące bibliotek pedagogicznych, przy czym w „Poradniku Bibliotekarza” było ich 103 (56,59% ogółu tekstów), w „Bibliotekarzu” – 63 (34,62%), natomiast w „Biuletynie EBIB” – 16 (8,79%)<sup>2</sup>. Daje to średnio 1,5 tekstu w każdym numerze „PB”, 1 tekst w co drugim numerze „B” i 1 tekst w co ósmym numerze „B-EBIB”. Częstotliwość tekstów w poszczególnych latach oraz numerach dla trzech periodyków pokazują tabele 1–3. Wynika z nich, że najwięcej, bo 12 tekstów zamieścił „PB” w 2012 r. (tabela 1), „B” – 10 w 2000 r. (tabela 2), „B-EBIB” – 11 tekstów w 2009 r. (tabela 3). Czcionką pogrubioną zaznaczono także największą miesięczną liczbę tekstów w badanym zbiorze. I tak: 5 tekstów zamieszczono w numerze 11 z 2001 r. „PB”, 7 w numerze 6 (sierpień/wrzesień) z 2009 r. „B-EBIB”, natomiast w „B” po 3 teksty zawierały numery 4/2000, 2/2002 i 9/2008.

Tabela 1. Teksty dotyczące bibliotek pedagogicznych w „Poradniku Bibliotekarza” 2000–2013

Numer /rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Razem
1	3				1					1		1	1		7
2	2			3		1		1	1	1		1	1		11
3	1		1	1	2					1					6
4	1			1				1			3	1	1	1	9
5			1	2		2	2			1	1		1		10
6			1	1	1				1				1	1	6
7 i 8	1	1	2			1			1	1	1		1	2	11
9				1	4	2	1		2	2		1	2		15
10	2			1	1	1			1		1		2		9
11		5				2							1		8
12				1	1	2		1	1		3	1	1	x*	11
<b>Razem</b>	<b>10</b>	<b>6</b>	<b>5</b>	<b>11</b>	<b>10</b>	<b>11</b>	<b>3</b>	<b>3</b>	<b>7</b>	<b>7</b>	<b>9</b>	<b>5</b>	<b>12</b>	<b>4</b>	<b>103</b>

x – w momencie pisania artykułu numeru nie było jeszcze w zbiorach krakowskiej PBW

Źródło: opracowanie własne

<sup>2</sup> W dalszej części artykułu zastosowano skróty tytułów: „Bibliotekarz” – „B”; „Poradnik Bibliotekarza” – „PB”; „Biuletyn EBIB” – „B-EBIB”.

Tabela 2. Teksty dotyczące bibliotek pedagogicznych w „Bibliotekarzu” 2000–2013

Numer/ rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Razem
1	2							1			1		1		5
2	1		3	1						2			1	1	9
3	1	1	1	1									1		5
4	3				1				2		1		1	1	9
5										1		1		1	3
6	1			1		1			1			1			5
7 i 8				2		2			2	1			2		9
9		1		1			1		3		1		1		8
10			1												1
11	2						1						1	x*	4
12			1							2		1	1	x*	5
<b>Razem</b>	<b>10</b>	<b>2</b>	<b>6</b>	<b>6</b>	<b>1</b>	<b>3</b>	<b>2</b>	<b>1</b>	<b>8</b>	<b>6</b>	<b>3</b>	<b>3</b>	<b>9</b>	<b>3</b>	<b>63</b>

x – w momencie pisania artykułu, numeru nie było jeszcze w zbiorach krakowskiej PBW

Źródło: opracowanie własne

Tabela 3. Teksty dotyczące bibliotek pedagogicznych w „Biuletynie EBIB” [on-line] 2000–2013

Miesiąc/ rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Razem
styczeń	1														1
luty													1		1
marzec										1					1
kwiecień															
maj										1					1
czerwiec											1				1
lipiec															
sierpień															
wrzesień										7					7
paź- dziernik		2								1					3
listopad										1					1
grudzień															
<b>Razem</b>	<b>1</b>	<b>2</b>								<b>11</b>	<b>1</b>		<b>1</b>		<b>16</b>

Źródło: opracowanie własne

Pod względem typologii form wypowiedzi teksty dotyczące bibliotek pedagogicznych podzielono na: informacyjne (zapowiedzi, ogłoszenia) oraz publicystyczne (artykuły, relacje, sprawozdania, recenzje, listy)<sup>3</sup>. W tabeli 4 zamieszczono

<sup>3</sup> M. Lisowska-Magdżiarz, *Analiza zawartości mediów. Przewodnik dla studentów. Wersja 1.1*, Kraków 2004, s. 110–112.

11 tekstów informacyjnych („PB” – 4, „B” – 7) oraz 171 tekstów publicystycznych („PB” – 99, „B” – 56, „B-EBIB” – 16), wśród których wyróżniono: 135 artykułów („PB” – 78, „B” – 41, „B-EBIB” – 16), 24 relacje („PB” – 17, „B” – 7), 8 sprawozdań (po 4 w „PB” i „B”), 2 recenzje jedynie w „B” i 2 listy także tylko w „B”. Teksty informacyjne stanowiły zatem 6,05% wszystkich tekstów, a publicystyczne – 93,95%, z czego artykuły – 74,18%, relacje – 13,19%, sprawozdania – 4,39% oraz recenzje i listy – po 1,09% ogółu. W dalszej części pracy analizie treściowej poddano jedynie teksty publicystyczne ze względu na ich większą wartość merytoryczną.

Tabela 4. Typologia tekstów dotyczących bibliotek pedagogicznych

Tytuł czasopisma	Teksty publicystyczne					Teksty informacyjne ogółem	Razem
	artykuł	relacja	sprawozdanie	recenzja	list		
„Bibliotekarz”	41	7	4	2	2	7	63
„Poradnik Bibliotekarza”	78	17	4			4	103
„Biuletyn EBIB”	16						16
<b>Razem</b>	<b>135</b>	<b>24</b>	<b>8</b>	<b>2</b>	<b>2</b>	<b>11</b>	<b>182</b>

Źródło: opracowanie własne

Pod kątem poruszanych tematów teksty publicystyczne można podzielić na te dotyczące podstaw prawnych dla zakładania i funkcjonowania bibliotek pedagogicznych, organizacji i zarządzania placówkami, działalności statutowej, nowych form pracy z wykorzystaniem technologii informacyjnej, a także propozycje kierunków rozwoju bibliotek pedagogicznych w nowej rzeczywistości, co wiąże się także z badaniami efektywności pracy i ubieganiem się o certyfikaty. W tabeli 5 przedstawiono zestawienie 171 tekstów publicystycznych ze względu na poruszaną w nich tematykę. Najwięcej, bo 48 (28,07% ogółu 171 tekstów publicystycznych) wypowiedzi, poświęcono omówieniu działań statutowych w bibliotekach pedagogicznych („PB” – 34, „B” – 11, „B-EBIB” – 3), 47 (27,49%) tekstów dotyczyło innowacyjności, rozumianej jako zastosowanie w pracy i komunikacji z czytelnikiem technologii informacyjnej oraz rozwijanie aktywności pozastatutowych („PB” – 25, „B” – 12, „B-EBIB” – 10). Grupa 22 (12,87%) tekstów poświęcona była strategiom i planowanemu kierunkom rozwoju bibliotek pedagogicznych („PB” – 13, „B” – 7, „B-EBIB” – 2), a wśród 32 (18,71%) „innych” znalazły się opinie i głosy dotyczące pozostałych, niewyróżnionych wcześniej zagadnień („PB” – 9, „B” – 23). Najmniej tekstów poruszało kwestie organizacji i zarządzania biblioteką – 17, czyli 9,94% ogółu („PB” – 16, „B-EBIB” – 1) oraz przepisów prawnych – 5, czyli 2,92% („PB” – 2, „B” – 3).

Z uwagi na fakt, że niektóre teksty poruszały kilka zagadnień, w kwalifikacji do określonej grupy tematycznej kierowano się głównym wątkiem wypowiedzi, podkreślonym zwykle przez tytuł. Niemniej jednak zaproponowany podział ma charakter subiektywny, a podyktowany został chęcią wykazania w podejmowanej

przez autorów tematyce priorytetów, ważnych dla dalszej egzystencji i rozwoju bibliotek pedagogicznych.

Tabela 5. Tematyka tekstów publicystycznych dotyczących bibliotek pedagogicznych

Tytuł czasopisma	Tematyka tekstów publicystycznych						Razem
	prawo	organizacja i zarządzanie	działalność statutowa	innowacyjność	strategie i kierunki rozwoju	inne (głosy, opinie)	
„Bibliotekarz”	3		11	12	7	23	56
„Poradnik Bibliotekarza”	2	16	34	25	13	9	99
„Biuletyn EBIB”		1	3	10	2		16
<b>Razem</b>	<b>5</b>	<b>17</b>	<b>48</b>	<b>47</b>	<b>22</b>	<b>32</b>	<b>171</b>

Źródło: opracowanie własne

## Działalność statutowa

W przypadku tekstów omawiających działalność statutową na pierwszy plan wysuwa się (oprócz gromadzenia, opracowywania, przechowywania i udostępniania zbiorów pracownikom oświaty, nauczycielom wszelkich typów szkół, osobom przygotowującym się do zawodu nauczycielskiego, studentom i uczniom) wspieranie procesu kształcenia i doskonalenia nauczycieli, a także wspieranie działalności szkół, w tym bibliotek szkolnych oraz zakładów kształcenia nauczycieli i placówek doskonalenia nauczycieli. Autorami artykułów, relacji i sprawozdań są zazwyczaj pracownicy konkretnej biblioteki pedagogicznej (dyrektorzy oraz nauczyciele bibliotekarze różnych oddziałów), którzy, często przy okazji jubileuszu biblioteki, dzielą się spostrzeżeniami dotyczącymi organizacji i efektywności własnej pracy, upowszechniają zrealizowane i sprawdzone projekty, zachęcają do współpracy, służąc pomocą. Wartością tych tekstów jest prosty i jasny przekaz kierowanych do konkretnego adresata propozycji w celu ich wykorzystania we własnej bibliotece. W ciągu czternastu lat w badanych czasopismach zaprezentowały się w ten sposób między innymi biblioteki w Bydgoszczy<sup>4</sup>, Złotowie<sup>5</sup>, Gdańsku<sup>6</sup>, Wrocławiu<sup>7</sup>,

<sup>4</sup> A. Zwierzyńska, *Gromadzenie zbiorów w bibliotece pedagogicznej: teoria i praktyka*, „B” 2002, nr 2, s. 15. Autorka, kierownik Oddziału Gromadzenia Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Bydgoszczy, stwierdza, że ze względu na niewielkie środki biblioteka może kupić jedynie 1200 egzemplarzy książek rocznie, co stanowi 0,3 książki na jednego czytelnika.

<sup>5</sup> S. Przewicka, *50-lecie Biblioteki Pedagogicznej w Złotowie*, „B” 2002, nr 2, s. 27.

<sup>6</sup> M. Ciesielska, M. Schramm, *Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku w świetle opinii i oczekiwań czytelników*, „B” 2002, nr 3, s. 20 (analiza badań ankietowych).

<sup>7</sup> U. Tobolska, *Rola biblioteki pedagogicznej na przykładzie Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej we Wrocławiu*, „B” 2003, nr 2, s. 10.

Zielonej Górze<sup>8</sup>, Olsztynie<sup>9</sup>, Gorlicach<sup>10</sup>, Krakowie<sup>11</sup>, Pile<sup>12</sup>, Pruszkowie<sup>13</sup>, Kielcach<sup>14</sup>, Warszawie<sup>15</sup>, Opolu<sup>16</sup>, Błoniu<sup>17</sup>, Zamościu<sup>18</sup>, Świnoujściu<sup>19</sup>, Katowicach<sup>20</sup>. W pierwszej części artykułów przedstawiano historię biblioteki, czasem wzbogaconą o przepisy prawne dotyczące funkcjonowania bibliotek pedagogicznych, zaś w drugiej omawiano aktualną działalność i osiągnięcia, a także plany na przyszłość. Autorki jasno formułują braki i potrzeby swych bibliotek, związane z niewystarczającym budżetem przeznaczanym na zakup nowości czy powolną komputeryzacją.

## Innowacje

Kolejna liczna grupa artykułów zestawionych w tabeli 5 traktuje o innowacjach w bibliotekach pedagogicznych. Tu na plan pierwszy wysuwają się projekty i wdrożenia oprogramowania, głównie *open source*, umożliwiającego wykorzystanie

- <sup>8</sup> J. Matuszczak, *Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Zielonej Górze, V Spotkanie metodyczno-informacyjne nauczycieli bibliotekarzy szkół lubuskich*, „B” 2008, nr 6, s. 27.
- <sup>9</sup> M. Wiśniewska, J. Łazicka, *Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna w Olsztynie – zarys działalności*, „B-EBIB” 2001, nr 9.
- <sup>10</sup> M. Janusz, M. Romańska, *Biblioteka Pedagogiczna w Gorlicach w systemie kształcenia ustawicznego*, „B” 2012, nr 9, s. 21.
- <sup>11</sup> A. Kruk-Gruca, *Historia i współczesność Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Krakowie*, „B” 2013, nr 4, s. 26.
- <sup>12</sup> B. Walczak, *Potrzeby czytelnicze użytkowników biblioteki pedagogicznej*, „PB” 2000, nr 1, s. 5 (na przykładzie własnej biblioteki w Pile, będącej jedyną biblioteką wypełniającą zadania biblioteki naukowej na terenie województwa, autorka omawia sposoby poznawania opinii i oczekiwań użytkowników w odniesieniu do czytelnictwa na przykładzie ankiety, z której wynika między innymi potrzeba funkcjonowania czytelnego systemu komputerowego w bibliotece).
- <sup>13</sup> E. Czerniak, *Biblioteka Szkolno-Pedagogiczna w Pruszkowie*, „PB” 2000, nr 2, s. 23 (autorka relacjonuje uroczystości wzbogacone o seminarium „Rola bibliotek w dobie reformy oświaty”).
- <sup>14</sup> M.M. Siuda, *Działalność informacyjna Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Kielcach*, „PB” 2000, nr 10, s. 10.
- <sup>15</sup> J. Tyszka, *55 lat Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Warszawie*, „PB” 2001, nr 11, s. 34; E. Orzeł-Orlewicz, M. Kamiński, *55-lecie Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Warszawie*, „PB” 2002, nr 6, s. 25.
- <sup>16</sup> M. Grabowska, *Rocznikowe spotkanie w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Opolu*, „PB” 2001, nr 7–8, s. 18.
- <sup>17</sup> A. Buźniak, *25 lat Biblioteki Pedagogicznej w Błoniu*, „PB” 2002, nr 3, s. 14.
- <sup>18</sup> S. Nowakowski, *Oferta Biblioteki Pedagogicznej w Zamościu*, „PB” 2003, nr 5, s. 37.
- <sup>19</sup> G. Lis, *Biblioteka Pedagogiczna w Świnoujściu*, „PB” 2004, nr 10, s. 12.
- <sup>20</sup> J. Parysz, *Biblioteka pedagogiczna w lokalnym środowisku oświatowym*, „PB” 2007, nr 4, s. 3 (o działalności chorzowskiej filii Biblioteki Pedagogicznej w Katowicach).

Internetu jako medium komunikacyjnego, wspomagającego użytkowników w zakresie wyszukiwania, selekcjonowania i przetwarzania informacji oraz pozwalającego bibliotece świadczyć usługi za pomocą sieci, takie jak m.in. opracowanie i przesyłanie zestawień bibliograficznych dla szkół i placówek oświatowych. Dzięki wolnemu oprogramowaniu biblioteka może także do zadań problemowych stosować wykorzystującą narzędzia internetowe metodę WebQuest, a posiadając własną domenę – założyć i prowadzić stronę internetową, na której, używając darmowych programów obsługujących pliki graficzne, może na przykład zamieszczać galerie prac plastycznych z plenerów malarskich. Inną inicjatywą jest uruchomienie platformy e-learningowej, zaprojektowanej z myślą o tworzeniu kursów prowadzonych przez Internet oraz projektowaniu, gromadzeniu i udostępnianiu materiałów szkoleniowych<sup>21</sup>. Warto także zwrócić uwagę na artykuł informujący o gdańskim projekcie tworzenia bieżącej bibliografii oświaty, trudnym jednak do zrealizowania w skali kraju ze względu na różnorodność stosowanych w bibliotekach systemów, uniemożliwiających uzupełnianie opisów bibliograficznych o link wiążący z tekstem artykułu, dzięki czemu wartość takich bibliografii byłaby znacznie większa<sup>22</sup>. Brak środków finansowych na rozwój technologii komputerowych, jakkolwiek dokuczliwy, nie wpływa na ograniczenie działalności bibliotekarzy zmierzających do unowocześnienia oferty swoich bibliotek i usprawnienia ich współpracy z lokalnym środowiskiem, nie tylko oświatowym. Przykładem takiej działalności jest sporządzanie na potrzeby użytkowników elektronicznych kopii materiałów bibliotecznych, możliwe dzięki współfinansowanemu przez Unię Europejską wyposażeniu Centrum Informacji Multimedialnej w wielofunkcyjne urządzenie ze skanerem, ale także digitalizacja zbiorów historycznych udostępnianych następnie w bibliotece cyfrowej<sup>23</sup>. Innym przykładem innowacyjności jest projekt utworzenia bazy sklasyfikowanych edukacyjnie zasobów Internetu, realizowany przez osiem bibliotek pedagogicznych sieci dolnośląskiej i kilkanaście bibliotek pedagogicznych sieci ogólnopolskiej czy też uruchomienie, z myślą o bibliotekarzach z bibliotek pedagogicznych edukacyjnego serwisu internetowego, który:

<sup>21</sup> M. Brewczyńska, A. Safian, *Wolne oprogramowanie w bibliotece pedagogicznej*, „B-EBIB” 2009, nr 2; A. Safian, M. Brewczyńska, *Platforma e-learningowa Moodle w Bibliotece Pedagogicznej Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku*, „B-EBIB” 2009, nr 4 (oba artykuły dotyczą innowacji w Bibliotece Pedagogicznej Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku).

<sup>22</sup> A. Zawałkiewicz, *Bibliograficzne bazy danych bibliotek pedagogicznych*, „B-EBIB” 2009, nr 6 (autorka reprezentuje Bibliotekę Pedagogiczną w Toruniu).

<sup>23</sup> W. Jędrzejewska, *Digitalizacja w bibliotekach pedagogicznych*, „B-EBIB” 2009, nr 6 (przykład z Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej we Wrocławiu); A. Raczek, *Digitalizacja w bibliotece pedagogicznej*, „B-EBIB” 2009, nr 7 (na przykładzie zbiorów Jeleniogórskiego Centrum Informacji i Edukacji Regionalnej – Książnicy Karkonoskiej w Jeleniej Górze).

docierałyby do władz lokalnych i ministerialnych, służąc utrwalaniu poprzez prezentację osiągnięć – w ich świadomości wizerunku nauczyciela bibliotekarza jako świadomego swych zadań, doświadczonego, ambitnego, wykorzystującego w swej pracy technologię informacyjną, a przede wszystkim niezbędnego w realizowaniu zadań nałożonych na całe środowisko oświaty przez reformę<sup>24</sup>.

Otwieranie się bibliotek pedagogicznych na lokalne środowisko stało się możliwe dzięki uczestnictwu w targach edukacyjnych czy propozycjom zajęć dla różnych grup wiekowych i społecznych w postaci szkoleń dla seniorów oraz warsztatów dla amatek, jako nowych form pracy z czytelnikiem<sup>25</sup>. Natomiast zupełnym novum w bibliotekach pedagogicznych jest System Zarządzania Jakością – jego powszechne wdrożenie pozwoli podnosić efektywność pracy i świadczonych przez te biblioteki usług. Podobne zadanie, w odniesieniu do badania efektywności bibliotek publicznych i pedagogicznych, wyznaczył sobie powołany przez Stowarzyszenie Bibliotek Polskich zespół, którego pierwsze rezultaty pracy – proces tworzenia i testowania krajowych zestawów wskaźników funkcjonalności bibliotek publicznych i pedagogicznych – zaprezentowała Małgorzata Jezierska z Instytutu Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej<sup>26</sup>.

## Strategie i kierunki rozwoju

W grupie tekstów prezentujących strategie i kierunki rozwoju bibliotek pedagogicznych należy wymienić te, których autorzy zwracają uwagę na potrzebę integracji środowiska w celu stworzenia uporządkowanych zasobów informacyjnych w ramach sieci bibliotek pedagogicznych, wskazując, jako warunek konieczny – skomputeryzowanie wszystkich placówek oraz stałe rozwijanie języka haseł przedmiotowych. Następną ważną kwestią podejmowaną przez autorów jest opracowanie standardów zatrudniania nauczycieli bibliotekarzy, wdrożenie systemu

<sup>24</sup> K. Rossienik, *Serwis Informacyjny Biblioteki Pedagogicznej*, „PB” 2003, nr 5, s. 33 (autorka, pracownik Wydziału Informacji PBW w Warszawie, omówiła ideę serwisu zaproponowanego przez Bożenę Boryczkę z Ośrodka Edukacji Komputerowej i Zastosowań Komputerów).

<sup>25</sup> J. Kasperk, D. Walus, *Powiatowe Targi Edukacyjne promocją Biblioteki Pedagogicznej w Zawierciu*, „PB” 2009 nr 5, s. 26; W. Jędrzejewska, *Linki edukacyjne jako ogólnopolskie przedsięwzięcie bibliotek pedagogicznych*, „B-EBIB” 2009, nr 6 (inicjatywa Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej we Wrocławiu). W. Budrowska, *Działania edukacyjne w bibliotekach pedagogicznych*, „B-EBIB” 2009, nr 6 (autorka, pracująca w Bibliotece Pedagogicznej w Toruniu, przedstawia nowe formy pracy stosowane w ośmiu krajowych bibliotekach pedagogicznych).

<sup>26</sup> G. Stoma, *Pierwsza biblioteka pedagogiczna z certyfikatem jakości*, „B-EBIB” 2009, nr 6 (opis drogi Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. KEN w Lublinie do uzyskania certyfikatu); M. Jezierska, *Badanie efektywności bibliotek publicznych i pedagogicznych – projekt SBP*, „B-EBIB” 2012, nr 1 (Zespół został powołany w celu realizacji jednego z celów *Strategii rozwoju SBP 2010–2012: Inicjowanie opracowania i upowszechniania istniejących standardów w dziedzinie bibliotekarstwa*).

wewnętrznego doskonalenia nauczycieli w bibliotece, ale także prace nad nowymi aktami prawnymi dotyczącymi bibliotek oraz projektami ustawy o systemie informacji oświatowej<sup>27</sup>. Wśród proponowanych kierunków rozwoju bibliotek pedagogicznych znalazło się też przeobrażanie ich w lokalne ośrodki edukacji czytelnicznej i medialnej, na wzór funkcjonujących w UE profesjonalnych ośrodków informacji i dokumentacji, w których nauczyciele i studenci uzyskują materiały potrzebne do kształcenia i samorozwoju<sup>28</sup>. Wydaje się, że poruszanie tego typu zagadnień prowokuje do dyskusji, w wyniku której mają szansę pojawiać się także inne propozycje rozwiązania sytuacji bibliotek pedagogicznych<sup>29</sup>. Problem w tym, że każdy nowy projekt wymaga opracowania etapów przekształceń, przewidzenia kosztów przedsięwzięcia i nieuniknionej redukcji etatów, a tego najbardziej obawiają się bibliotekarze. Zgodnie z aktualnymi wymaganiami MEN<sup>30</sup>, biblioteki pedagogiczne mają wspomagać szkoły i biblioteki szkolne w diagnozowaniu ich potrzeb, ustalać sposoby działań prowadzących do ich zaspokojenia, planować formy pomocy i opracowywać wnioski z realizacji swoich działań oraz dokonywać wspólnie oceny efektów pracy. Projekty łączenia bibliotek z innymi placówkami nie gwarantują

<sup>27</sup> J. Jackowicz-Korczyński, *Biblioteki pedagogiczne – postulowane kierunki przemian*, „B-EBIB” 2000, nr 1; J. Chruścińska, *Wojewódzkie biblioteki pedagogiczne integrują się. Konferencja dyrektorów wojewódzkich bibliotek pedagogicznych*, „PB” 2003, nr 2, s. 19; M. Kowalczyk, *Biblioteki pedagogiczne w nowej rzeczywistości*, „PB” 2002, nr 2, s. 6; M. Kisilowska, *Współpraca bibliotek szkolnych i pedagogicznych w systemie edukacji*, „PB” 2000, nr 2, s. 13; D. Grabowska, *Ogólnopolska konferencja dyrektorów wojewódzkich bibliotek pedagogicznych*, „PB” 2003, nr 6, s. 14; M. Sikorska, U. Tobolska, *Doskonalenie nauczycieli w Dolnośląskiej Bibliotece Pedagogicznej we Wrocławiu – bilans 4 lat doświadczeń*, „PB” 2005, nr 11, s. 6; *Jakość pracy bibliotek pedagogicznych w województwie kujawsko-pomorskim* (opracował zespół: L. Wojciechowska, K. Hartka, E. Wyrzykowska, E. Czyż-Bartnowska, K. Maciejewska, B. Podemska – pod nadzorem wizytator dr B. Wasilewskiej), „B” 2001, nr 9, s. 19; E. Stefańczyk, *Strategia Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich na lata 2010–2021*, „B” 2009, nr 5, s. 2; W. Budrowska, *Działalność Sekcji Bibliotek Szkolnych i Pedagogicznych przy ZG SBP w 2010*, „B” 2011, nr 5, s. 21.

<sup>28</sup> A. Pietryka, *Biblioteki pedagogiczne centrum edukacji medialnej – marzenia a rzeczywistość*, „PB” 2004, nr 9, s. 11.

<sup>29</sup> K. Hechsman, *Biblioteki pedagogiczne – sieć do likwidacji czy nasz atut w UE?*, „PB” 2004, nr 9, s. 12; S. Czacharowska, M. Wiśniewska, *Biblioteki pedagogiczne nie są „relikami przeszłości”*, „PB” 2004, nr 9, s. 13 (oba teksty są polemikami autorek z zaprezentowaną przez M. Walczaka wizją polskiego bibliotekarstwa w artykule *Dylematy kształcenia kadr dla bibliotek pedagogicznych w Polsce w warunkach Zjednoczonej Europy*, „PB” 2004, nr 5, s. 8, gdzie autor wyraża opinię, że „biblioteki pedagogiczne, jako relikty przeszłości będą wkrótce miały charakter schyłkowy ze względu na zbieżne funkcje z bibliotekami szkolnymi i publicznymi, ich statutowa działalność adresowana do studiujących nauczycieli powoli odchodzi w przeszłość, zatem raczej nie warto będzie nad tym faktem płakać”).

<sup>30</sup> Mowa o Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 29 kwietnia 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych (Dz.U. 2003 r., nr 89, poz. 824) oraz Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych (Dz.U. 2013 r., nr 0, poz. 369).



jednak ich rozwoju w tym kierunku, zwłaszcza jeśli staną się instytucjami niesamodzielnymi<sup>31</sup>.

## Organizacja i zarządzanie

Organizacja i zarządzanie bibliotekami pedagogicznymi jest tematem następnej grupy tekstów w badanym zbiorze trzech czasopism. Tu na pierwszy plan wysuwa się finansowanie działalności bibliotek z budżetu województwa i, co za tym idzie – wpływ samorządu na strukturę organizacyjną i liczbę filii biblioteki oraz na jej łączenie z innymi placówkami czy likwidację po uzyskaniu pozytywnej opinii kuratora oświaty, sprawującego nad biblioteką nadzór merytoryczny. Jako jednostka budżetowa biblioteka co prawda może prowadzić wydzielone rachunki dochodów własnych (m.in. z tytułu najmu i dzierżawy, opłat za udział w kursach i konferencjach, sprzedaży własnych wydawnictw edukacyjnych, grantów), a zgromadzone środki przeznaczać na pokrycie kosztów bieżącej działalności biblioteki, zakup książek czy naprawę wyposażenia, jednak środki te pokrywają jedynie niewielką część koniecznych wydatków potrzebnych do funkcjonowania biblioteki<sup>32</sup>. Od nakładów finansowych zależy stan siedziby biblioteki i jej ewentualne remonty, rozbudowa czy przeprowadzka do nowego budynku. Samorządy, które rozumieją potrzebę istnienia i rolę biblioteki pedagogicznej w środowisku lokalnym, przeznaczają na jej pomieszczenia znaczne środki, o czym piszą sami bibliotekarze, przedstawiając nowe gmachy bibliotek w Toruniu, Otwocku, Jaworznie, Wrocławiu, Kołobrzegu czy Warszawie<sup>33</sup>. Ze sprawnym zarządzaniem biblioteką wiąże się także koncepcja uregulowania zasad jej funkcjonowania w sieci bibliotek pedagogicznych w województwie po reformie administracyjnej kraju. Dyrektorzy bibliotek postulują ich zachowanie w nowo powstałych województwach, natomiast pozostałe biblioteki wojewódzkie proponują przekształcić w biblioteki oddziałowe, przy czym zarówno

<sup>31</sup> S. Czacharowska, *Biblioteki pedagogiczne – restrukturyzacja?*, „B” 2013, nr 5, s. 8. (autorka zwraca uwagę na nowość tych wymagań w stosunku do bibliotek pedagogicznych, ponieważ, według intencji MEN – w realizowaniu projektu „System doskonalenia nauczycieli oparty na ogólnodostępnym kompleksowym wspomagananiu szkół”, zgodnie z Priorytetem III POKL – wdrażanie polega na tworzeniu „grup placówek” przez łączenie niekoniernie instytucjonalne, raczej za sprawą nowych form pracy – poradni psychologiczno-pedagogicznych, bibliotek pedagogicznych oraz lokalnych centrów doskonalenia nauczycieli).

<sup>32</sup> E. Wykrzykowska, *Finansowanie bibliotek pedagogicznych*, „B-EBIB” 2009, nr 8.

<sup>33</sup> A. Zawalkiewicz, *Toruńska Książnica Pedagogiczna*, „PB” 2008, nr 7–8, s. 20; R. Beller, *Pedagogiczna Biblioteka w Otwocku w nowym obiekcie*, „PB” 2008, nr 10, s. 29; B. Kucharska, *Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka – Filia w Jaworznie*, „PB” 2008, nr 12, s. 27; U. Tobolska, M. Sikorska, *Nowa siedziba Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej we Wrocławiu*, „PB” 2009, nr 2, s. 32; A. Grabowska, *Biblioteka Pedagogiczna w Kołobrzegu*, „PB” 2010, nr 4, s. 34; B. Zych, *Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Warszawie w nowym obiekcie*, „PB” 2010, nr 5, s. 32.

wojewódzkie, jak i oddziałowe mogłyby tworzyć filie. Dopuszczają także łączenie organizacyjne bibliotek z placówkami doskonalenia nauczycieli w zespoły, z zachowaniem możliwości realizacji przez biblioteki swych zadań statutowych<sup>34</sup>.

## Prawo

Ostatnia grupa skategoryzowanych tematycznie tekstów omawia zagadnienia prawne, czyli ustawy i rozporządzenia ważne dla organizacji, zarządzania i funkcjonowania bibliotek pedagogicznych obecnie, ale nawiązujących także do aktów prawnych obowiązujących w ostatnich latach XX wieku. Są to ustawy o systemie oświaty, o działach administracji rządowej, o zmianie niektórych ustaw określających kompetencje organów administracji publicznej w związku z reformą ustroju państwa, przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną, rozporządzenia MEN w sprawie organizacji i zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych i w sprawie wynagradzania nauczycieli<sup>35</sup>. Są w tej grupie także objaśnienia i analizy nowych przepisów oświatowych i administracyjnych, w odniesieniu do statusu bibliotek pedagogicznych w świetle ustawy o bibliotekach<sup>36</sup>.

## Inne zagadnienia

Pozostała grupa tekstów dotyczących bibliotek pedagogicznych, określona została jako „inne” z powodu niemożności ustalenia w nich wątku przewodniego, który pozwoliłby przyporządkować je do powyższych kategorii głównych. Znalazły się tu artykuły wstępne do niektórych numerów „B” i „PB”, ale także opinie i głosy w dyskusjach na różne tematy związane z funkcjonowaniem bibliotek i ich roli w środowisku lokalnym<sup>37</sup>.

<sup>34</sup> R. Miszczuk, *Biblioteki pedagogiczne u progu reform... i co dalej?* „PB” 2000, nr 1, s. 9.

<sup>35</sup> *Wybrane akty prawne dotyczące funkcjonowania bibliotek pedagogicznych i szkolnych*, „PB” 2000, nr 3, s. 32; L. Biliński, *Nowe regulacje prawne dotyczące bibliotek pedagogicznych*, „B” 2003, nr 9, s. 39.

<sup>36</sup> R. Gola, *Szczególny status prawny bibliotek pedagogicznych*, „B” 2006, nr 11, s. 12.

<sup>37</sup> K. Maciąg, *Czy biblioteki pedagogiczne są potrzebne nauczycielom? – na podstawie przeglądu piśmiennictwa pedeutologicznego*, „B” 2011, nr 6, s. 51; L. Gołębowska, H. Okońska, M. Wiśniewska, *Dlaczego Biblioteka Pedagogiczna w Olsztynie jest potrzebna nauczycielom?* „B” 2011, nr 12, s. 7; M. Rejmer-Szalla, *Klimaty biblioteki pedagogicznej*, „PB” 2004, nr 3, s. 3; P. Wendorff, *Klimaty biblioteki pedagogicznej*, „PB” 2004, nr 6, s. 15; M. Drzewiecki, *Naiwny optymizm, czyli „biblioteki pedagogiczne”*, „PB” 2005, nr 5, s. 18; K. Heichsman, *Bibliotek łączycy nie wolno!* „PB” 2009, nr 9, s. 12.

## Podsumowanie

Analiza danych zebranych w dłuższej perspektywie daje obraz stopnia integracji i mobilności środowiska zawodowego, pozwala prześledzić rozwój poruszanej przez autorów tekstów tematyki, a w konkluzji – zasugerować pogłębienie ich zainteresowań bądź wskazać kierunki poszukiwań zagadnień dotychczas w ogóle nieporuszanych lub zaniedbanych. Powyższe rozpoznanie przybliży skalę problemów dotyczących bibliotek pedagogicznych w ostatnich czternastu latach. Bibliotekarze są żywo zainteresowani ich rozwiązaniem, stąd obecność tak wielu różnorodnych tekstów na gościnnych łamach „Bibliotekarza”, „Poradnika Bibliotekarza” i „Biuletynu EBIB”. Można dyskutować, czy wystarczająco często i skutecznie ich autorzy domagali się od organów założycielskich i prawodawców weryfikacji stanowisk oraz przepisów prawnych wpływających na określenie roli i umocnienie pozycji bibliotek pedagogicznych w nowej rzeczywistości, ale nie można autorom odmówić racji, jeśli chodzi o zabieganie o uwagę i rzeczowe konsultacje. Środowisko bibliotekarskie wyszło z mnóstwem inicjatyw, może też poszczycić się osiągnięciami w dostosowywaniu placówek do nowych wymagań oświaty i wychowania, zwłaszcza że dokonały się one przy stale malejącym budżecie przeznaczanym na funkcjonowanie bibliotek. Bibliotekarze tym różnią się od innych walczących o swoje miejsca pracy grup zawodowych, że swą pracą i postawą służą edukacji oraz wychowaniu młodzieży, nie pójdą zatem „na barykady”. Jedyne, co mogą zrobić, aby zauważono ich problemy, jest szerokie informowanie społeczeństwa przez media, w tym wypadku – periodyki fachowe, ale także prasę codzienną czy tygodniki opinii. Głosy, że nikt, a już zwłaszcza samorządowcy i politycy nie czytają o bibliotekach, a zatem pisanie artykułów nie ma większego sensu, nie są do końca prawdziwe. Ten, kto nic nie robi, nie osiąga oczekiwanych rezultatów.

Z perspektywy kreowania i utrwalania określonego wizerunku oraz uzasadniania roli biblioteki pedagogicznej w społeczeństwie teksty omawiające historię i aktualną działalność konkretnej biblioteki są nie mniej ważne od tych proponujących strategię i rozwiązania systemowe oraz prezentujących już wdrożone nowe technologie. Patrząc jednak na proporcję podejmowanych w tekstach tematów, widać wyraźnie, że najslabiej reprezentowane są zagadnienia organizacji i zarządzania bibliotekami oraz kwestie prawne. O ile te ostatnie ograniczone są częstotliwością ukazujących się przepisów, o tyle dobrze przygotowane merytorycznie artykuły poruszające kluczowe sprawy funkcjonowania bibliotek mogłyby stanowić ważny głos w dyskusji na ministerialnych i samorządowych forach. Zabiegają już o to wspólnie dyrektorzy bibliotek pedagogicznych, o czym także można było przeczytać w analizowanych artykułach, choć było ich stosunkowo mało.

Wydaje się, że wiele możliwości przed bibliotekami pedagogicznymi dopiero się otworzy i nie tyle ważne będą instytucje, z jakimi przyjdzie im współpracować

wać w centrach edukacyjnych, ile zadania, jakie biblioteki te podejmą w stosunku do szkół oraz bibliotek szkolnych i jakie w rezultacie pozwolą im na odnalezienie się w nowych rolach wynikających z dzisiejszych i przyszłych potrzeb edukacji i wychowania. Kwestie tak podkreślanych w każdym prawie artykule finansów pozostaną otwarte dopóty, dopóki samorządowcy nie znajdą uzasadnienia, żeby przeznaczać na biblioteki większych środków. Argumenty środowiska bibliotekarskiego, że biblioteki te istnieją kilkadziesiąt lat i tylko z tego tytułu powinny funkcjonować nadal są niewystarczające. One muszą być niezbędne edukacji przez następne kilkadziesiąt lat, co trzeba udowodnić już dziś – jest to zadaniem bibliotekarzy, których praca w najbliższym okresie powinna znaleźć odbicie w artykułach dotyczących, zgodnie z najnowszymi przepisami – wspomaganie szkół i innych placówek edukacyjno-wychowawczych w realizacji zadań dydaktycznych z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnej oraz bibliotek szkolnych w zakresie organizacji i zarządzania. Zakres tematyczny przyszłych tekstów przyjdzie poszerzyć także o doświadczenia bibliotekarzy w diagnozowaniu potrzeb szkoły, a następnie planowaniu i przeprowadzaniu działań zmierzających do poprawy jakości jej pracy, jak również w organizowaniu i prowadzeniu sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli. Wiele z tych zadań, choć w mniejszym zakresie, było i jest wykonywanych przez biblioteki pedagogiczne, o czym można było przeczytać w analizowanych tekstach. Warto wzmocnić ich ważność i zdawać na bieżąco relację z wyników swej pracy.

## Bibliografia

- Beller R., *Pedagogiczna Biblioteka w Otwocku w nowym obiekcie*, „Poradnik Bibliotekarza” 2008, nr 10, s. 29.
- Biliński L., *Nowe regulacje prawne dotyczące bibliotek pedagogicznych*, „Bibliotekarz” 2003, nr 9, s. 39.
- Brewczyńska M., Safian A., *Wolne oprogramowanie w bibliotece pedagogicznej*, „Biuletyn EBiB” 2009, nr 2.
- Budrowska W., *Działalność Sekcji Bibliotek Szkolnych i Pedagogicznych przy ZG SBP w 2010*, „Bibliotekarz” 2011, nr 5, s. 21.
- Budrowska W., *Działania edukacyjne w bibliotekach pedagogicznych*, „Biuletyn EBiB” 2009, nr 6.
- Buźniak A., *25 lat Biblioteki Pedagogicznej w Błoniu*, „Poradnik Bibliotekarza” 2002, nr 3, s. 14.
- Chruścińska J., *Wojewódzkie biblioteki pedagogiczne integrują się. Konferencja dyrektorów wojewódzkich bibliotek pedagogicznych*, „Poradnik Bibliotekarza” 2003, nr 2, s. 19.
- Ciesielska M., Schramm M., *Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku w świetle opinii i oczekiwań czytelników*, „Bibliotekarz” 2002, nr 3, s. 20.
- Czachorowska S., *Biblioteki pedagogiczne – restrukturyzacja?* „Bibliotekarz” 2013, nr 5, s. 8.

- Czachorowska S., Wiśniewska M., *Biblioteki pedagogiczne nie są „reliktami przeszłości”*, „Poradnik Bibliotekarza” 2004, nr 9, s. 13.
- Czerniak E., *Biblioteka Szkolno-Pedagogiczna w Pruszkowie*, „Poradnik Bibliotekarza” 2000, nr 2, s. 23.
- Drzewiecki M., *Naiwny optymizm, czyli „biblioteki pedagogiczne”*, „Poradnik Bibliotekarza” 2005, nr 5, s. 18.
- Golat R., *Szczególny status prawny bibliotek pedagogicznych*, „Bibliotekarz” 2006, nr 11, s. 12.
- Gołębiewska L., Okońska H., Wiśniewska M., *Dlaczego Biblioteka Pedagogiczna w Olsztynie jest potrzebna nauczycielom?*, „Bibliotekarz” 2011, nr 12, s. 7.
- Grabowska A., *Biblioteka Pedagogiczna w Kołobrzegu*, „Poradnik Bibliotekarza” 2010, nr 4, s. 34.
- Grabowska D., *Ogólnopolska konferencja dyrektorów wojewódzkich bibliotek pedagogicznych*, „Poradnik Bibliotekarza” 2003, nr 6, s. 14.
- Grabowska M., *Rocznicowe spotkanie w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Opolu*, „Poradnik Bibliotekarza” 2001, nr 7–8, s. 18.
- Hechsman K., *Biblioteki pedagogiczne – sieć do likwidacji czy nasz atut w UE?*, „Poradnik Bibliotekarza” 2004, nr 9, s. 12.
- Heichsman K., *Biblioteki łączyć nie wolno!*, „Poradnik Bibliotekarza” 2009, nr 9, s. 12.
- Jackowicz-Korczyński J., *Biblioteki pedagogiczne – postulowane kierunki przemian*, „Biuletyn EBiB” 2000, nr 1.
- Jakość pracy bibliotek pedagogicznych w województwie kujawsko-pomorskim*, oprac. L. Wojciechowska i in., „Bibliotekarz” 2001, nr 9, s. 19.
- Janusz M., Romańska M., *Biblioteka Pedagogiczna w Gorlicach w systemie kształcenia ustawicznego*, „Bibliotekarz” 2012, nr 9, s. 21.
- Jezierska M., *Badanie efektywności bibliotek publicznych i pedagogicznych — projekt SBP*, „Biuletyn EBiB” 2012, nr 1.
- Jędrzejewska W., *Digitalizacja w bibliotekach pedagogicznych*, „Biuletyn EBiB” 2009, nr 6.
- Jędrzejewska W., *Linki edukacyjne jako ogólnopolskie przedsięwzięcie bibliotek pedagogicznych*, „Biuletyn EBiB” 2009, nr 6.
- Kasperk J., Walus D., *Powiatowe Targi Edukacyjne promcją Biblioteki Pedagogicznej w Zawierciu*, „Poradnik Bibliotekarza” 2009 nr 5, s. 26.
- Kisilowska M., *Współpraca bibliotek szkolnych i pedagogicznych w systemie edukacji*, „Poradnik Bibliotekarza” 2000, nr 2, s. 13.
- Kowalczyk M., *Biblioteki pedagogiczne w nowej rzeczywistości*, „Poradnik Bibliotekarza” 2002, nr 2, s. 6.
- Kruk-Gruca A., *Historia i współczesność Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Krakowie*, „Bibliotekarz” 2013, nr 4, s. 26.
- Kucharska B., *Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka – Filia w Jarworznie*, „Poradnik Bibliotekarza” 2008, nr 12, s. 27.
- Lis G., *Biblioteka Pedagogiczna w Świnoujściu*, „Poradnik Bibliotekarza” 2004, nr 10, s. 12.
- Lisowska-Magdziarz M., *Analiza zawartości mediów. Przewodnik dla studentów. Wersja 1.1.*, Kraków 2004.
- Maciąg K., *Czy biblioteki pedagogiczne są potrzebne nauczycielom? – na podstawie przeglądu piśmiennictwa pedeutologicznego*, „Bibliotekarz” 2011, nr 6, s. 51.

- Matuszczak J., *Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Zielonej Górze, V Spotkanie metodyczno-informacyjne nauczycieli bibliotekarzy szkół lubuskich*, „Bibliotekarz” 2008, nr 6, s. 27.
- Miszczuk R., *Biblioteki pedagogiczne u progu reform... i co dalej?* „Poradnik Bibliotekarza” 2000, nr 1, s. 9.
- Nowakowski S., *Oferta Biblioteki Pedagogicznej w Zamościu*, „Poradnik Bibliotekarza” 2003, nr 5, s. 37.
- Orzeł-Orlewicz E., Kamiński M., *55-lecie Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Warszawie*, „Poradnik Bibliotekarza” 2002, nr 6, s. 25.
- Parysz J., *Biblioteka pedagogiczna w lokalnym środowisku oświatowym*, „Poradnik Bibliotekarza” 2007, nr 4, s. 3.
- Pietryka A., *Biblioteki pedagogiczne centrum edukacji medialnej – marzenia a rzeczywistość*, „Poradnik Bibliotekarza” 2004, nr 9, s. 11.
- Przewicka S., *50-lecie Biblioteki Pedagogicznej w Złotowie*, „Bibliotekarz” 2002, nr 2, s. 27.
- Raczek A., *Digitalizacja w bibliotece pedagogicznej*, „Biuletyn EBiB” 2009, nr 7.
- Rejmer-Szalla M., *Klimaty biblioteki pedagogicznej*, „Poradnik Bibliotekarza” 2004, nr 3, s. 3.
- Rossienik K., *Serwis Informacyjny Biblioteki Pedagogicznej*, „Poradnik Bibliotekarza” 2003, nr 5, s. 33.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych (Dz.U. 2013 r., nr 0, poz. 369).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 29 kwietnia 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych (Dz.U. 2003 r., nr 89, poz. 824).
- Safian A., Brewczyńska M., *Platforma e-learningowa Moodle w Bibliotece Pedagogicznej Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku*, „Biuletyn EBiB” 2009, nr 4.
- Sikorska M., Tobolska U., *Doskonalenie nauczycieli w Dolnośląskiej Bibliotece Pedagogicznej we Wrocławiu – bilans 4 lat doświadczeń*, „Poradnik Bibliotekarza” 2005, nr 11, s. 6.
- Siuda M.M., *Działalność informacyjna Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Kielcach*, „Poradnik Bibliotekarza” 2000, nr 10, s. 10.
- Stefańczyk E., *Strategia Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich na lata 2010–2021*, „Bibliotekarz” 2009, nr 5, s. 2.
- Stoma G., *Pierwsza biblioteka pedagogiczna z certyfikatem jakości*, „Biuletyn EBiB” 2009, nr 6.
- Tobolska U., *Rola biblioteki pedagogicznej na przykładzie Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej we Wrocławiu*, „Bibliotekarz” 2003, nr 2, s. 10.
- Tobolska U., Sikorska M., *Nowa siedziba Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej we Wrocławiu*, „Poradnik Bibliotekarza” 2009, nr 2, s. 32.
- Tyszką J., *55 lat Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Warszawie*, „Poradnik Bibliotekarza” 2001, nr 11, s. 34.
- Walczak B., *Potrzeby czytelników użytkowników biblioteki pedagogicznej*, „Poradnik Bibliotekarza” 2000, nr 1, s. 5.
- Wendorff P., *Klimaty biblioteki pedagogicznej*, „Poradnik Bibliotekarza” 2004, nr 6, s. 15.
- Wiśniewska M., Łazicka J., *Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna w Olsztynie – zarys działalności*, „Biuletyn EBiB” 2001, nr 9.
- Wykrzykowska E., *Finansowanie bibliotek pedagogicznych*, „Biuletyn EBiB” 2009, nr 8.
- Zawałkiewicz A., *Bibliograficzne bazy danych bibliotek pedagogicznych*, „Biuletyn EBiB” 2009, nr 6.

Zawałekiewicz A., *Toruńska Książnica Pedagogiczna*, „Poradnik Bibliotekarza” 2008, nr 7–8, s. 20.

Zwierzyńska A., *Gromadzenie zbiorów w bibliotece pedagogicznej: teoria i praktyka*, „Bibliotekarz” 2002, nr 2, s. 15.

Zych B., *Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Warszawie w nowym obiekcie*, „Poradnik Bibliotekarza” 2010, nr 5, s. 32.

## The Issue of Pedagogical Libraries in Chosen Library Journals of the Years 2000–2013

**Abstract:** The article presents the publishing output of the years 2000–2013 on pedagogical libraries in three library periodicals: “Bibliotekarz”, “Poradnik Bibliotekarza” and “Biuletyn EBIB”. They are analysed for the typology of texts and the subject covered. The results of the quantitative research in individual categories are placed in tables.

**Key words:** pedagogical library, library journals, „Poradnik Bibliotekarza” 2000–2013; „Bibliotekarz” 2000–2013, „Biuletyn EBIB” 2000–2013

## Oferta edukacyjna bibliotek pedagogicznych Przegląd stron WWW

Biblioteki pedagogiczne są placówkami o specyficznym charakterze. Oprócz tradycyjnych funkcji, jakie spełniają wszystkie biblioteki, powierzono im bowiem zadania edukacyjne. Ich misją jest zaspokajanie potrzeb biblioteczno-informacyjnych przede wszystkim kształcących się i doskonalących nauczycieli, przygotowujących się do zawodu pedagoga studentów, ponadto uczniów, a wśród nich maturzystów. Ponieważ w dzisiejszym świecie ustawiczny rozwój zawodowy jest bardzo ważny, biblioteki umożliwiają go swoim użytkownikom m.in. przez pełny dostęp do tradycyjnych i elektronicznych źródeł informacji.

W ostatnich latach nastąpił ogromny postęp w zakresie stosowania nowych technologii, toteż biblioteki pedagogiczne, nie chcąc pozostawać w tyle, wyszły niejako naprzeciw użytkownikom, przenosząc swoją ofertę również do sieci Internet. Ich przestrzeń edukacyjna poszerzyła się więc o nową, obok tradycyjnej, platformę medialną. Wizytówką biblioteki stała się strona WWW jako jedna z podstawowych form komunikacji z użytkownikiem<sup>1</sup>. Podstawę udostępniania on-line stanowią katalogi własnych zbiorów oraz tworzonych w bibliotece baz danych. One bowiem decydują dziś o tym, w jakim zakresie oferta biblioteki dotrze do czytelnika<sup>2</sup>.

W związku z tym, że jednym z podstawowych zadań bibliotek pedagogicznych jest wspomaganie procesów edukacyjnych użytkowników – od przedszkolaka do nauczyciela – bardzo ważnym elementem ich pracy jest działalność informacyjna.

<sup>1</sup> P. Gajdek, *Analiza jakości i użyteczności informacji wybranych zasobów WWW małopolskich bibliotek*, „Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia IV” 2006, folia 39, s. 167.

<sup>2</sup> B. Stankiewicz, *Analiza stron WWW polskich bibliotek uniwersyteckich*, „Bibliotekarz Zachodniopomorski” 2005, nr 1, s. 18.



Usługi informacyjne obejmują szeroki zakres działań, realizowanych w sposób tradycyjny, czyli w siedzibie biblioteki, i coraz częściej – właśnie za pośrednictwem strony internetowej.

Celem niniejszego artykułu jest krótki przegląd i analiza szczególnej oferty bibliotek pedagogicznych<sup>3</sup>, skierowanej do swoich najważniejszych użytkowników: nauczycieli (w tym nauczycieli bibliotekarzy), studentów i uczniów, a realizowanej za pośrednictwem strony internetowej. Oprócz standardowych elementów warsztatu informacyjnego, takich jak katalog on-line i obszerne nieraz informacje o katalogach tradycyjnych, dostępnych w siedzibie biblioteki, na stronach WWW zamieszczane są bowiem inne, niejednokrotnie bardzo bogate materiały edukacyjne, służące samokształceniu i doksztalcaniu się użytkowników.

Do najpopularniejszych z nich, opracowywanych przez wszystkie przebadane biblioteki, należą zestawy bibliograficzne na różne tematy. Pozwalają one nauczycielom na śledzenie nowości w zakresie materiałów pomocniczych do realizowanego programu; uczniom – w dobie systemu edukacji stawiającego na samodzielność – pomagają w wyszukiwaniu informacji na zadawane w szkole tematy; studentom ułatwiają sporządzanie własnych zestawień bibliograficznych do prac licencjackich i magisterskich.

Drugim ważnym elementem warsztatu informacyjnego są kartoteki zagadnieniowe. Ich rola, podobnie jak zestawień bibliograficznych, jest nie do przecenienia, gdyż stanowią doskonałą pomoc dla czytelników poszukujących bibliografii do prac licencjackich, opracowujących referaty czy prace zaliczeniowe, a także dla nauczycieli. Kartoteki dostarczają informacji w sposób szybki i selektywny, pozwalają na znaczne skrócenie czasu poszukiwania potrzebnych materiałów. Tworzą swoistego rodzaju bank informacji. Zakres tematyczny kartoteki zagadnieniowej może być bardzo różnorodny, charakterystyczny dla danej biblioteki, ale wyznaczają go przede wszystkim profil i zakres nauczania.

<sup>3</sup> Analizą objęto biblioteki pedagogiczne mające status wojewódzki: Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką (dalej: PBW) w Kielcach, PBW im. Komisji Edukacji Narodowej w Lublinie, PBW im. Marii Grzegorzewskiej w Zielonej Górze, PBW im. Tadeusza Kotarbińskiego w Łodzi, PBW im. Mariana Rejewskiego w Bydgoszczy, PBW im. Hugona Kołłątaja w Krakowie, PBW im. Komisji Edukacji Narodowej w Warszawie, PBW w Opolu, PBW w Rzeszowie, PBW im. Gdańskiej Macierzy Szkolnej w Gdańsku, PBW im. Józefa Lompy w Katowicach, PBW w Nowym Sączu, PBW w Rybniku, PBW w Słupsku, PBW w Bielsku-Białej, PBW im. Józefa Gwalberta Pawlikowskiego w Przemyślu i PBW w Krośnie oraz pięć, których siedzibami są stolice obecnych województw: Dolnośląską Bibliotekę Pedagogiczną we Wrocławiu, Bibliotekę Pedagogiczną przy Zachodniopomorskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie, Warmińsko-Mazurską Bibliotekę Pedagogiczną im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Olsztynie, Publiczną Bibliotekę Pedagogiczną w Poznaniu i Bibliotekę Pedagogiczną Centrum Edukacji Nauczycieli w Białymstoku. Te ostatnie dodano, aby jeszcze mocniej pokazać różnorodność ofert bibliotek pedagogicznych, skierowanych do czytelników.

Kartoteki najczęściej dostępne są w siedzibie biblioteki, ale obszerne informacje o ich zawartości znajdują się na stronach internetowych. Dla przykładu: ze strony PBW w Rzeszowie można się dowiedzieć, że w Czytelnii i Informatorium dostępne są m.in. kartoteki: psychologiczno-pedagogiczna, metodyczna, osobowa, pisarzy polskich i obcych, bibliotekoznawcza i regionalna oraz wykaz prenumerowanych przez bibliotekę czasopism<sup>4</sup>. PBW w Gdańsku publikuje informację, że tworzone przez Wydział Informacyjno-Bibliograficzny kartoteki zagadnieniowe zawierają hasła z zakresu: metodyki nauczania, wychowania, psychologii, pedagogiki, literatury, zagadnień kulturalno-społecznych itp. do roku 1994. Ich kontynuację stanowi komputerowa Bieżąca Bibliografia Oświaty w programie komputerowym ISIS, obejmująca artykuły z czasopism prenumerowanych przez bibliotekę<sup>5</sup>. Na stronie PBW w Słupsku udostępnione jest wejście do kartoteki zagadnieniowej on-line, którą czytelnik obsługuje sam, tworząc adekwatne do jego potrzeb zapytanie wyszukiwawcze i w odpowiedzi otrzymując zestawienie bibliograficzne<sup>6</sup>.

Ze strony internetowej katowickiej biblioteki można się z kolei dowiedzieć, że tamtejsza kartoteka zagadnieniowa zawiera opisy artykułów z czasopism, książek i ich fragmentów, które są dostępne w Czytelnii. Obecnie jest to już ponad 74 100 opisów zgrupowanych w około 1400 hasłach przedmiotowych z zakresu pedagogiki (w tym rozbudowany dział metodyki nauczania), psychologii, socjologii i nauk pokrewnych oraz bibliotekoznawstwa. Ponadto znajdują się tu materiały repertuarowe (scenariusze imprez i uroczystości szkolnych) oraz regionalne dotyczące Śląska<sup>7</sup>. Ponadto biblioteka opracowuje bibliografię podmiotową pt. *Motywy literackie i filmowe*<sup>8</sup>.

O działalności informacyjnej biblioteki oraz udostępnianych na miejscu bazach danych w przypadku łódzkiej PBW dowiedzieć się można, przeglądając zakładkę „Usługi”, gdzie znajduje się m.in. Kartoteka Automatyczna Literatury o Nauczaniu „KALiNa”, na którą składają się katalog druków zwartych i zbiorów audio-

<sup>4</sup> *Warsztat informacyjny – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Rzeszowie*, <http://www.rzeszow.pbw.org.pl/> [dostęp: 17 grudnia 2013].

<sup>5</sup> *Wydział Informacyjno-Bibliograficzny – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku*, <http://pbw.gda.pl/wydzial-informacyjno-bibliograficzny/> [dostęp: 17 grudnia 2013].

<sup>6</sup> *Przeglądanie zasobów kartoteki – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Słupsku*, <http://www.pbw.slupsk.pl/Kartoteka/top.php> [dostęp: 23 grudnia 2013].

<sup>7</sup> *Kartoteka zagadnieniowa – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Katowicach*, [http://pbw-katowice.d2.pl/katowice/index.php?option=com\\_content&task=view&id=5&Itemid=21](http://pbw-katowice.d2.pl/katowice/index.php?option=com_content&task=view&id=5&Itemid=21) [dostęp: 23 grudnia 2013].

<sup>8</sup> *Wydział Informacji Bibliograficznej – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Katowicach*, <http://pbw.katowice.pl/> [dostęp: 17 grudnia 2013].

wizualnych oraz kartoteka zagadnieniowa<sup>9</sup>. W PBW w Bydgoszczy na warsztat informacyjny, oprócz katalogu on-line, składają się następujące katalogi kartkowe dostępne w siedzibie biblioteki: alfabetyczny i rzeczowy, alfabetyczny i rzeczowy księgozbioru podręcznego, programów nauczania i serii wydawniczych. Ponadto biblioteka opracowuje na potrzeby czytelników bazę własną artykułów z czasopism (w systemie SOWA), kartoteki (m.in. zagadnieniową, metodyczną, osobową, materiałów repertuarowych, prawa oświatowego, literacką) oraz wspominane już tematyczne zestawienia bibliograficzne<sup>10</sup>.

Na stronie PBW w Kielcach przeczytać można, że on-line dostępne są następujące bazy danych (obszernie omówione): katalogi książek, książek obcojęzycznych, czasopism, zbiorów multimedialnych, czasopism i książek drugiego obiegu, baza bibliograficzna „Eduktor” (stanowiąca kontynuację kartkowych kartotek zagadnieniowych), baza Pedagogicznej Biblioteczki Cyfrowej, baza Repozytorium oraz Polska Bibliografia Lekarska<sup>11</sup>. W oddzielnej zakładce znajdują się informacje o funkcjonujących w bibliotece katalogach kartkowych<sup>12</sup>. Podobnie jest na stronie internetowej biblioteki w Lublinie, gdzie w zakładce „Katalog on-line – Informacje” trafiamy na charakterystykę zawartości wszystkich elektronicznych baz danych tworzonych w bibliotece: katalogu książek, katalogu czasopism, kartoteki zagadnieniowej, katalogu zbiorów audiowizualnych oraz bibliografii oświaty i szkolnictwa Lubelszczyzny za lata 1999–2010<sup>13</sup>. Na stronie PBW w Opolu czytelnik znajdzie katalog centralny, katalog czasopism, katalog zbiorów audiowizualnych oraz bazy bibliograficzne: Omnibus – zawierającą ok. 70 tysięcy artykułów z czasopism, wydawnictw ciągłych i zwartych z różnych dziedzin wiedzy, ze szczególnym uwzględnieniem literatury, pedagogiki, psychologii, historii, socjologii oraz metodyki nauczania różnych przedmiotów, i bazę Oświata na Śląsku Opolskim – zawierającą opisy bibliograficzne artykułów z czasopism lokalnych i ogólnopolskich dokumentujących stan oświaty w regionie<sup>14</sup>.

Na warsztat informacyjny krośnieńskiej PBW dostępny przez Internet (poza katalogiem on-line) składa się Bibliografia Proweb, do której można wejść po

<sup>9</sup> *Usługi – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Łodzi*, <http://pbw.lodz.pl/uslugi.htm#bazy> [dostęp: 18 grudnia 2013].

<sup>10</sup> *O bibliotece – warsztat informacyjny – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Bydgoszczy*, [http://www.pbw.bydgoszcz.pl/warsztat\\_informacyjny.html](http://www.pbw.bydgoszcz.pl/warsztat_informacyjny.html) [dostęp: 18 grudnia 2013].

<sup>11</sup> *Katalogi i bazy on-line – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Kielcach*, <http://www.pbw.kielce.pl/index.php?id=130> [dostęp: 18 grudnia 2013].

<sup>12</sup> *Katalogi kartkowe – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Kielcach*, <http://www.pbw.kielce.pl/index.php?id=134> [dostęp: 18 grudnia 2013].

<sup>13</sup> *Katalog on-line – Informacje – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Lublinie*, <http://ken.pbw.lublin.pl/pbw/portal.php?wyswietl=strona&cid=38> [dostęp: 18 grudnia 2013].

<sup>14</sup> *Katalogi on-line – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Lublinie*, <http://83.0.189.226:8081/F?RN=432662304> [dostęp: 19 grudnia 2013].

uprzednim zalogowaniu się. Baza rejestruje opisy wydawnictw zwartych, ich fragmenty (rozdziały, rozprawy) oraz opisy artykułów z ok. 90 tytułów czasopism prenumerowanych przez bibliotekę. Zestawienie bibliograficzne sporządzone (według różnych kryteriów) na podstawie bazy można wydrukować lub zapisać na dowolnym nośniku<sup>15</sup>.

Ze strony internetowej PBW w Bielsku-Białej można się dowiedzieć o zadaniach i formach pracy Wydziału Informacyjno-Bibliograficznego i Czytelni, które m.in. opracowują komputerową bazę bibliograficzną – Bazę Edukacyjną (dostępną po zalogowaniu się)<sup>16</sup>.

Poza scharakteryzowanym powyżej warsztatem informacyjnym wszystkie badane biblioteki przygotowały specjalną ofertę skierowaną do nauczycieli, studentów, uczniów i maturzystów.

Biblioteka w Kielcach przygotowała np. zakładkę „Dla nauczyciela i ucznia”, w której znajdują się materiały z różnych obszarów edukacji, przydatne zarówno uczniom i studentom, jak i nauczycielom. Należą do nich m.in.: wykaz artykułów prasowych w wyborze na temat interpretacji i zastosowania przepisów prawa obowiązujących w placówkach oświatowych, zestawienie w wyborze stron WWW dotyczących oświaty i edukacji oraz oferta biblioteki w zakresie projektu FilMOTEKA Szkolna<sup>17</sup>. W związku z tym, że PBW w Kielcach prowadzi działalność informacyjno-bibliograficzną i popularyzacyjną w zakresie edukacji regionalnej na rzecz nauczycieli i uczniów, na stronie internetowej znajdują się: wykaz zestawień bibliograficznych obejmujących zagadnienia związane z historią, etnografią, literaturą, kulturą i przyrodą Ziemi Świętokrzyskiej, wykaz nowości książkowych poświęconych regionowi oraz spis i omówienie wystaw popularyzujących wiedzę o regionie. W planach jest jeszcze utworzenie na stronie biblioteki kolekcji fotografii prezentujących walory turystyczno-krajobrazowe Ziemi Świętokrzyskiej, autorstwa nauczycieli i uczniów. Bezpłatne korzystanie z powyższego zasobu będzie służyło celom edukacyjnym. Dla nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych oraz dla maturzystów przygotowano m.in. obszerną bibliografię o nazwie: „Zamiast korepetycji”, zawierającą wykaz pozycji przydatnych w przygotowaniach do nowej matury, zestawienia bibliograficzne dostosowane do tematów prezentacji maturalnych oraz wykaz stron internetowych poświęconych nowej maturze<sup>18</sup>.

<sup>15</sup> *Katalogi i bibliografie – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Krośnie*, <http://krosno.pbw.org.pl/index.php/katalogi-i-bibliografie> [dostęp: 17 grudnia 2013].

<sup>16</sup> *Wydział Informacyjno-Bibliograficzny – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Bielsku-Białej*, [http://www.pbw.bielsko.pl/?str=o\\_bibliotece#audio\\_tyt](http://www.pbw.bielsko.pl/?str=o_bibliotece#audio_tyt) [dostęp: 18 grudnia 2013].

<sup>17</sup> FilMOTEKA Szkolna – program Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej. Jego celem jest trwałe włączenie wiedzy o filmie do procesu edukacji.

<sup>18</sup> *Dla nauczyciela i ucznia – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Kielcach*, <http://www.pbw.kielce.pl/index.php?id=212> [dostęp: 19 grudnia 2013].

PBW w Opolu oferuje nauczycielom i uczniom udział w lekcjach bibliotecznych (wykaz tematów na stronie), opracowaną na ich potrzeby bibliografię dotyczącą motywów literackich oraz materiały repertuarowe na różne uroczystości. Studenci mogą liczyć na instruktaż indywidualny i zbiorowy w zakresie posługiwania się bazami bibliograficznymi i katalogami on-line różnych bibliotek<sup>19</sup>.

PBW w Bielsku-Białej przygotowała dla nauczycieli zestawy linków do stron internetowych o różnorodnej problematyce z zakresu oświaty i wychowania (np. autyzm, dojrzałość szkolna, matura, pedagog szkolny) oraz wykaz znajdujących się w zbiorach biblioteki materiałów multimedialnych, dotyczących podobnych zagadnień<sup>20</sup>. W zakładce „Lekcje biblioteczne” znaleźć można propozycje (czasem całe scenariusze) zajęć dla uczniów i studentów oraz warsztaty dla nauczycieli, tematycznie związane z korzystaniem z zasobów bibliotek<sup>21</sup>.

Krakowska biblioteka proponuje nauczycielom udział w zajęciach prowadzonych przez swoich pracowników. Wśród tematów znalazły się m.in. multimedia w pracy nauczyciela, formalne i rzeczowe opracowanie zbiorów bibliotecznych, katalogowanie zbiorów specjalnych, ewidencja zbiorów bibliotecznych. Studentom biblioteka oferuje zwiedzanie, prezentację systemu ProLib i szkolenia biblioteczne, a uczniom – lekcje biblioteczne oraz warsztaty, m.in. z zakresu historii sztuki i literatury. Maturzystom pomocą służą zestawy linków do przydatnych stron internetowych oraz wykaz zestawień bibliograficznych na stronach bibliotek pedagogicznych. Najmłodszych zaś czytelników – przedszkolaków, zachęca do zwiedzania swojej siedziby, wspólnego czytania i rysowania oraz udziału w warsztatach tworzenia własnej książki z ilustracjami oraz własnej zakładki do książki<sup>22</sup>.

<sup>19</sup> *Dla nauczycieli – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Opolu*, <http://www.pedagogiczna.pl/index.php/dla-nauczycieli> [dostęp: 19 grudnia 2013]; *Motywy literackie*, tamże, <http://www.pedagogiczna.pl/index.php/motywy-literackie> [dostęp: 19 grudnia 2013]; *Materiały repertuarowe*, tamże, <http://www.pedagogiczna.pl/index.php/materiały-repertuarowe> [dostęp: 19 grudnia 2013]; *Dla studentów*, tamże, <http://www.pedagogiczna.pl/index.php/dla-studentow> [dostęp: 19 grudnia 2013].

<sup>20</sup> *Materiały dla nauczycieli – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Bielsku-Białej*, [http://www.pbw.bielsko.pl/?str=mat\\_dla\\_naucz](http://www.pbw.bielsko.pl/?str=mat_dla_naucz) [dostęp: 19 grudnia 2013].

<sup>21</sup> *Oferta warsztatów oraz lekcji bibliotecznych – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Bielsku-Białej*, <http://www.pbw.bielsko.pl/?str=lekcje> [dostęp: 19 grudnia 2013].

<sup>22</sup> *Dla nauczycieli – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Krakowie*, <http://www.pbw.edu.pl/oferta-edukacyjna/dla-nauczycieli> [dostęp: 19 grudnia 2013]; *Dla studentów*, tamże, <http://www.pbw.edu.pl/oferta-edukacyjna/dla-studentow> [dostęp: 19 grudnia 2013]; *Dla uczniów*, tamże, <http://www.pbw.edu.pl/oferta-edukacyjna/dla-uczniow> [dostęp: 19 grudnia 2013]; *Dla maturzystów*, tamże, <http://www.pbw.edu.pl/oferta-edukacyjna/dla-maturzystow> [dostęp: 19 grudnia 2013]; *Dla przedszkolaków*, tamże, <http://www.pbw.edu.pl/oferta-edukacyjna/dla-przedszkolakow> [dostęp: 19 grudnia 2013].

Szeroką ofertę specjalnie dla nauczycieli, studentów i maturzystów przygotowała PBW w Łodzi. W „Serwisie dla nauczycieli” znaleźć można zestawienia bibliograficzne pozycji z zakresu pedagogiki i psychologii przydatnych w pracy dydaktyczno-wychowawczej oraz scenariusze i konspekty lekcji o regionie łódzkim. Oferta obejmuje również m.in. materiały repertuarowe na różne uroczystości, materiały do zajęć z edukacji czytelniczo-medialnej, materiały do realizacji ścieżek międzyprzedmiotowych, „top-listę” podręczników szkolnych polecanych przez znanych pedagogów oraz wykaz linków do stron internetowych dotyczących konferencji, kursów i szkoleń dla nauczycieli. Ponadto w „Serwisie dla nauczycieli” znajduje się wykaz (wraz z opisem) dostępnych w bibliotece multimedialnych, przydatnych do nauczania różnych przedmiotów oraz w pracy dyrektora szkoły, wykaz nowości w zbiorach biblioteki, linki do Filmoteki Szkolnej i do Narodowego Instytutu Audiowizualnego<sup>23</sup> oraz do aktów prawnych związanych z awansem zawodowym nauczycieli<sup>24</sup>. „Serwis dla studentów” obejmuje m.in.: wykaz podstawowej literatury dla studentów kierunków pedagogicznych, „top-listę” podręczników polecanych przez znanych pedagogów, zestawienia bibliograficzne na różne tematy oraz zestawy linków, m.in. do stron o prawie autorskim, do wyszukiwarek i katalogów polskich, Biblioteki Narodowej i zasobów edukacyjnych<sup>25</sup>. „Serwis dla maturzystów” również zawiera przydatne linki (m.in. do strony Centralnej Komisji Egzaminacyjnej i Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Łodzi i różnych stron poświęconych maturze) oraz praktyczne rady dla maturzystów, np. schemat postępowania w poszukiwaniu materiałów do pracy maturalnej, instrukcje sporządzania opisów bibliograficznych różnych typów dokumentów oraz instrukcję opracowania bibliografii załącznikowej<sup>26</sup>.

Na „Materiały dla nauczycieli”, wydzielone na stronie głównej Warmińsko-Mazurskiej Biblioteki Pedagogicznej w Olsztynie składają się m.in. relacje z konferencji i seminariów metodycznych organizowanych przez bibliotekę, propozycje tematów zajęć i lekcji biblioteczných w niej realizowanych oraz wykaz pomocy dydaktycznych dostępnych na miejscu. Ponadto znajdują się tu informacje o galerii „Bakałarz”, gdzie prezentowane są przede wszystkim osiągnięcia artystyczne

<sup>23</sup> Narodowy Instytut Audiowizualny (NInA) – instytucja kultury, której zadaniem jest rejestrowanie najbardziej wartościowych wydarzeń polskiej kultury, digitalizacja dziedzictwa kulturowego oraz realizacja programu zachowania, rozbudowy i udostępniania zgromadzonych zasobów.

<sup>24</sup> *Serwis dla nauczycieli – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Łodzi*, [http://pbw.lodz.pl/dla\\_nauczycieli.htm](http://pbw.lodz.pl/dla_nauczycieli.htm) [dostęp: 20 grudnia 2013].

<sup>25</sup> *Serwis dla studentów – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Łodzi*, [http://pbw.lodz.pl/dla\\_studentow.htm](http://pbw.lodz.pl/dla_studentow.htm) [dostęp: 20 grudnia 2013].

<sup>26</sup> *Serwis dla maturzystów – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Łodzi*, [http://pbw.lodz.pl/dla\\_maturzystow.htm](http://pbw.lodz.pl/dla_maturzystow.htm) [dostęp: 20 grudnia 2013].

nauczycieli oraz ich pozazawodowe pasje i zainteresowania<sup>27</sup>. Niezastąpioną pomocą w lekcjach stanowią filmy, których ogromny wybór (ponad 8 tys. tytułów na płytach DVD i kasetach VHS) biblioteka posiada w swoich zbiorach. Stworzoną z nich bazę „Filmoteka edukacyjna” można przeszukiwać według dowolnych kryteriów (np. słowo w tytule, hasło przedmiotowe)<sup>28</sup>. Dla maturzystów olsztyńska placówka przygotowała specjalny poradnik, z którego mogą się dowiedzieć, jak przygotować bibliografię do prezentacji z języka polskiego (z linkami do potrzebnych stron oraz wykazem materiałów do prezentacji maturalnych, znajdujących się w bibliotece), oraz pomoc w postaci zestawień bibliograficznych na temat wybranych motywów literackich<sup>29</sup>. Studentom księżnica oferuje tylko przewodnik po zbiorach i instrukcję korzystania ze swoich zasobów<sup>30</sup>.

Biblioteka Pedagogiczna w Szczecinie, funkcjonująca w strukturach Zachodniopomorskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli, przygotowała zestawy pomocy dla nauczycieli, na które składają się m.in. scenariusze rozmaitych zajęć dla uczniów szkół wszystkich szczebli, a także bogate w treści platformy przedmiotowe. Te ostatnie zawierają również scenariusze lekcji i konkursów, a ponadto relacje ze spotkań, konferencji i warsztatów<sup>31</sup>.

Na ofertę dla nauczycieli (w tym nauczycieli bibliotekarzy) na stronie internetowej PBW w Krośnie składają się: wykaz tematów lekcji bibliotecznych dla wszystkich etapów kształcenia szkolnego, zestawy linków do ciekawych stron, pomocnych w przygotowaniu lekcji z różnych przedmiotów oraz zestaw linków do stron poświęconych m.in. sprawom oświaty i wychowania, prawu oświatowemu i Unii Europejskiej. Dla maturzystów natomiast przeznaczona jest specjalna vademecum, zawierające poradnik, jak sporządzać opisy bibliograficzne i opracować bibliografię załącznikową<sup>32</sup>.

<sup>27</sup> *Materiały dla nauczycieli – Biblioteka Pedagogiczna w Szczecinie*, [http://www.zcdn.edu.pl/index.php?option=com\\_content&task=blogsection&cid=25&Itemid=351](http://www.zcdn.edu.pl/index.php?option=com_content&task=blogsection&cid=25&Itemid=351) [dostęp: 20 grudnia 2013].

<sup>28</sup> *Filmoteka Edukacyjna – Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna w Olsztynie*, [http://www.wmbp.olsztyn.pl/index.php?option=com\\_content&view=article&cid=233:filmoteka-edukacyjna&catid=34:polecamy&Itemid=161](http://www.wmbp.olsztyn.pl/index.php?option=com_content&view=article&cid=233:filmoteka-edukacyjna&catid=34:polecamy&Itemid=161) [dostęp: 27 grudnia 2013].

<sup>29</sup> *Dla maturzystów – Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna w Olsztynie*, [http://www.wmbp.olsztyn.pl/index.php?option=com\\_content&view=category&layout=blog&cid=27&Itemid=68](http://www.wmbp.olsztyn.pl/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&cid=27&Itemid=68) [dostęp: 20 grudnia 2013].

<sup>30</sup> *Dla Studentów – Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna w Olsztynie*, [http://www.wmbp.olsztyn.pl/index.php?option=com\\_content&view=article&cid=235&Itemid=197](http://www.wmbp.olsztyn.pl/index.php?option=com_content&view=article&cid=235&Itemid=197) [dostęp: 20 grudnia 2013].

<sup>31</sup> *Materiały dla nauczycieli – Biblioteka Pedagogiczna w Szczecinie*, [http://www.zcdn.edu.pl/index.php?option=com\\_content&task=blogsection&cid=25&Itemid=351](http://www.zcdn.edu.pl/index.php?option=com_content&task=blogsection&cid=25&Itemid=351) [dostęp: 20 grudnia 2013].

<sup>32</sup> *Dla nauczycieli – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Krośnie*, <http://krosno.pbw.org.pl/index.php/dla-bibliotekarzy> [dostęp: 20 grudnia 2013]; tamże, *Dla maturzystów*, <http://krosno.pbw.org.pl/index.php/dla-maturzystow> [dostęp: 20 grudnia 2013].

Podobne pomoce przygotowała PBW w Przemyślu: dla nauczycieli – scenariusze zajęć biblioterapeutycznych dla klas I–III szkoły podstawowej, scenariusze konkursów czytelniczych i linki do czasopism elektronicznych, a dla uczniów – prezentację na temat zasad sporządzania bibliografii załącznikowej<sup>33</sup>.

Oferta edukacyjna zielonogórskiej biblioteki pedagogicznej skierowana jest do nauczycieli, studentów, uczniów, przedszkolaków oraz rodziców i są to wykazy tematów lekcji i zajęć realizowanych w bibliotece. Ponadto strona zawiera wykaz materiałów repertuarowych (w tym gotowych scenariuszy), udostępnianych w Czytelni Głównej<sup>34</sup>.

Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu opracowała i zamieściła na swojej stronie internetowej przewodnik po edukacyjnych zasobach internetowych (WikiEduLinki). Całość zasobów jest pogrupowana najpierw według kategorii (np. pedagogika, szkolnictwo, psychologia), a w ich obrębie – na konkretne hasła (pedagogika ogólna, pedagogika specjalna itd.). Pod hasłami znajdują się hiperłącza do pełnych tekstów artykułów<sup>35</sup>. Oprócz tego w zakładce: „Wspomaganie szkół i placówek oświatowych” znajduje się opis programu, którego celem jest szersze włączenie bibliotek pedagogicznych i pracujących w nich nauczycieli do procesu wspierania szkół i placówek oświatowych. Drugim celem programu jest dostosowanie zadań i form działania bibliotek pedagogicznych do zmodernizowanego systemu doskonalenia nauczycieli jako elementu systemu wspomaganie szkół i placówek oświatowych<sup>36</sup>.

Serwisy informacyjne na stronie PBW w Rzeszowie zawierają materiały dla maturzystów (m.in. wykazy literatury do różnych przedmiotów, linki do przydatnych stron WWW i serwisów edukacyjnych oraz ofertę biblioteki w zakresie pomocy w wyszukiwaniu informacji potrzebnych do przygotowania prezentacji). W zakładce „Publikacje” znajdują się prezentacje na różne tematy, wirtualne wystawy oraz tematyczne zestawienia bibliograficzne. Informacje i materiały zawarte w zakładce „Biblioteka szkolna” skierowane są do nauczycieli bibliotekarzy i służą ich samokształceniu i samodoskonaleniu, a równocześnie ułatwiają wykonywanie obowiązków zawodowych (są tu m.in. prawo i normy biblioteczne, pomoce metodyczne, biblioteczka i warsztat elektroniczny nauczyciela bibliotekarza). Ciekawą

<sup>33</sup> *Dla nauczycieli – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Przemyślu*, <http://przemysl.pbw.org.pl/index.php/materiay-pomocnicze/dla-nauczycieli> [dostęp: 20 grudnia 2013]; *Dla uczniów*, tamże, <http://przemysl.pbw.org.pl/index.php/materiay-pomocnicze/dla-uczniow> [dostęp: 20 grudnia 2013].

<sup>34</sup> *Oferta edukacyjna – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Zielonej Górze*, [http://www.pbw.zgora.pl/pbw/oferta\\_educacyjna.html](http://www.pbw.zgora.pl/pbw/oferta_educacyjna.html) [dostęp: 20 grudnia 2013].

<sup>35</sup> *Edukacyjne zasoby Internetu – Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu*, [http://www.dbp.wroc.pl/linki/index.php?title=Strona\\_g%C5%82%C3%B3wna](http://www.dbp.wroc.pl/linki/index.php?title=Strona_g%C5%82%C3%B3wna) [dostęp: 20 grudnia 2013].

<sup>36</sup> *Wspomaganie Szkół i Placówek Oświatowych – Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu*, <http://www.dbp.wroc.pl/wsipo/index.php> [dostęp: 20 grudnia 2013].



inicjatywą jest zakładka „Projekt edukacyjny”, tworzona wspólnymi siłami przez bibliotekarzy i nauczycieli, zawierająca wszelkie informacje na temat metody projektów<sup>37</sup>.

„Pakiet edukacyjny” na stronie WWW Publicznej Biblioteki Pedagogicznej w Poznaniu skierowany jest do dyrektorów szkół, nauczycieli, nauczycieli bibliotekarzy, pracowników poradni, studentów, maturzystów, uczniów i rodziców. „Pakiet” podzielony jest na szereg zakładek, z których każda zawiera bibliografię (najczęściej adnotowaną) publikacji przydatnych do pracy i nauki<sup>38</sup>.

Na stronie PBW w Rybniku oferta dla nauczycieli znajduje się w zakładce „Zbiory specjalne” i zawiera informacje o zasobach biblioteki w zakresie kaset wideo, fotogramów i płyt DVD<sup>39</sup>.

Ze strony biblioteki pedagogicznej w Słupsku można się dowiedzieć, że działa w niej Stowarzyszenie Edukacyjne „Volumin”, które tworzą bibliotekarze tej placówki. Jego celem jest rozwijanie i propagowanie inicjatyw i działań sprzyjających wszechstronnemu rozwojowi kultury w regionie oraz edukacji medialnej lokalnego środowiska i upowszechnianiu czytelnictwa. W swoich działaniach Stowarzyszenie współpracuje z licznymi placówkami oświatowymi, kulturalnymi, z samorządem oraz z różnymi organizacjami pozarządowymi. Stowarzyszenie, a przez to i cała biblioteka wspierają uczniów, studentów i nauczycieli oraz innych czytelników w zdobywaniu wiedzy w szkołach, na uczelniach, na kursach, w formie samokształcenia oraz w ramach edukacji regionalnej<sup>40</sup>.

Zakładka „Działalność edukacyjna” na stronie PBW w Bydgoszczy zawiera wykaz problemów i zagadnień, w zakresie których biblioteka i jej pracownicy służą pomocą nauczycielom i bibliotekarzom szkolnym w przygotowywaniu zajęć. Te zagadnienia to m.in. prawa dziecka, edukacja regionalna, edukacja czytelnicza, patron biblioteki, wybitny matematyk Marian Rejewski i kampania „Biblioteka – miejsce bezpiecznego Internetu”<sup>41</sup>.

PBW w Nowym Sączu na swojej stronie internetowej proponuje pomoc w przeprowadzeniu zajęć z edukacji czytelniczej i medialnej, bibliotekarzom szkolnym – pomoc w organizacji wystaw tematycznych, oraz – w ramach Koła Sądeckiego Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego – zajęcia biblioterapeutyczne

<sup>37</sup> Serwisy informacyjne – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Rzeszowie, <http://www.rzeszow.pbw.org.pl/> [dostęp: 20 grudnia 2013].

<sup>38</sup> Pakiet edukacyjny – Publiczna Biblioteka Pedagogiczna w Poznaniu, <http://pbp.poznan.pl/> [dostęp: 20 grudnia 2013].

<sup>39</sup> Zbiory specjalne – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Rybniku, <http://www.wom.edu.pl/biblioteka/rybnik/index.php?act=4&cid=16> [dostęp: 19 grudnia 2013].

<sup>40</sup> Stowarzyszenie Edukacyjne Volumin – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Słupsku, <http://www.pbw.slupsk.pl/volumin/> [dostęp: 19 grudnia 2013].

<sup>41</sup> Działalność edukacyjna – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Bydgoszczy, <http://www.pbw.bydgoszcz.pl/lekcje.html> [dostęp: 20 grudnia 2013].

dla dzieci młodszych (zainteresowanym nauczycielom także bibliografię przedmiotową)<sup>42</sup>. Dla maturzystów biblioteka przygotowała poradnik bibliograficzny „Motywy literackie” oraz zestaw linków do przydatnych stron internetowych<sup>43</sup>.

Rozbudowany system pomocy merytorycznej dla nauczycieli oferuje na swojej stronie PBW w Warszawie. Obejmuje on publikacje, materiały pomocnicze i przydatne linki. Te pierwsze to porady metodyczne, scenariusze zajęć i inscenizacji oraz gotowe prezentacje na rozmaite tematy. Materiały pomocnicze stanowią spisy bibliograficzne przydatne do realizacji zajęć z różnych przedmiotów. Przydatne linki kierują do stron instytucji oświatowych, internetowych zasobów edukacyjnych oraz do czasopism elektronicznych<sup>44</sup>.

PBW w Lublinie udostępniła na swoich stronach pakiety edukacyjne dla nauczycieli w postaci zestawień bibliograficznych do realizacji zajęć z zakresu wychowania przedszkolnego oraz z cyklu „Szkoła w ruchu”. Ponadto w ramach współpracy z lubelskim środowiskiem nauczycieli biblioteka udostępnia stronę internetową tym, którzy chcą się podzielić swoją wiedzą i doświadczeniem: scenariuszami, programami autorskimi, artykułami i prezentacjami multimedialnymi. Materiały te zamieszczane są w zakładce „Forum dla nauczycieli”. Maturzystom z kolei oferuje pomoc w doborze literatury do wybranego tematu prezentacji oraz w przygotowaniu bibliografii. Zamieszcza także wykaz repetytoriów i innych publikacji przydatnych podczas przygotowywania się do matury z poszczególnych przedmiotów<sup>45</sup>.

Powyższy przegląd świadczy o tym, że biblioteki pedagogiczne bardzo intensywnie służą potrzebom swoich najważniejszych użytkowników, czyli kształcących się i doskonalących nauczycieli, studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela oraz słuchaczy wszelkich zakładów kształcenia nauczycieli. Starają się sprostać stawianym im wymaganiom, inwestują we własny rozwój i systematycznie poszerzają swoją ofertę, dysponując coraz bogatszym warsztatem informacyjno-bibliograficznym: prowadzą działalność informacyjną i bibliograficzną poprzez organizację specjalistycznego warsztatu informacyjnego w postaci katalogów,

<sup>42</sup> *Działalność edukacyjna – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Nowym Sączu*, <http://www.pbw-nowysacz.pl/index.php?page=edukacja> [dostęp: 20 grudnia 2013].

<sup>43</sup> *Dla maturzystów – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Nowym Sączu*, <http://www.pbwnowysacz.pl/index.php?page=dla%20maturzystow> [dostęp: 20 grudnia 2013].

<sup>44</sup> *Dla nauczycieli – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Warszawie*, [http://www.pbw.waw.pl/index.php?option=com\\_content&view=article&id=74&Itemid=85](http://www.pbw.waw.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=74&Itemid=85) [dostęp: 20 grudnia 2013].

<sup>45</sup> *Pakiety edukacyjne – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Lublinie*, <http://ken.pbw.lublin.pl/pbw/portal.php?wyswietl=strona&cid=58> [dostęp: 20 grudnia 2013]; *Forum dla nauczycieli*, tamże, <http://ken.pbw.lublin.pl/pbw/portal.php?wyswietl=strona&cid=42> [dostęp: 20 grudnia 2013]; *Serwis dla maturzystów*, tamże, <http://ken.pbw.lublin.pl/pbw/portal.php?wyswietl=strona&cid=23> [dostęp: 20 grudnia 2013].

kartotek oraz komputerowych baz danych, tworzenie i udostępnianie bibliografii i serwisów informacyjnych zgodnie z potrzebami użytkowników. Stosując nowoczesne technologie, służą edukacyjną informacją internetową. Podejmowane na rzecz oświaty nowe formy pracy – również w świecie wirtualnym – sprzyjają więc samokształceniu i doksztalcaniu nauczycieli, studentów i uczniów.

## Bibliografia

- Dla maturzystów – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Krakowie*, <http://www.pbw.edu.pl/oferta-edukacyjna/dla-maturzystow> [dostęp: 19 grudnia 2013].
- Dla maturzystów – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Krośnie*, <http://krosno.pbw.org.pl/index.php/dla-maturzystow> [dostęp: 20 grudnia 2013].
- Dla maturzystów – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Nowym Sączu*, <http://www.pbwnowysacz.pl/index.php?page=dla%20maturzystow> [dostęp: 20 grudnia 2013].
- Dla maturzystów – Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna w Olsztynie*, [http://www.wmbp.olsztyn.pl/index.php?option=com\\_content&view=article&id=256&Itemid=66](http://www.wmbp.olsztyn.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=256&Itemid=66) [dostęp: 20 grudnia 2013].
- Dla nauczyciela i ucznia – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Kielcach*, <http://www.pbw.kielce.pl/index.php?id=212> [dostęp: 19 grudnia 2013].
- Dla nauczycieli – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Krakowie*, <http://www.pbw.edu.pl/oferta-edukacyjna/dla-nauczycieli> [dostęp: 19 grudnia 2013].
- Dla nauczycieli – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Krośnie*, <http://krosno.pbw.org.pl/index.php/dla-bibliotekarzy> [dostęp: 20 grudnia 2013].
- Dla nauczycieli – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Opolu*, <http://www.pedagogiczna.pl/index.php/dla-nauczycieli> [dostęp: 19 grudnia 2013].
- Dla nauczycieli – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Przemyślu*, <http://przemysl.pbw.org.pl/index.php/materiay-pomocnicze/dla-nauczycieli> [dostęp: 20 grudnia 2013].
- Dla nauczycieli – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Warszawie*, [http://www.pbw.waw.pl/index.php?option=com\\_content&view=article&id=74&Itemid=85](http://www.pbw.waw.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=74&Itemid=85) [dostęp: 20 grudnia 2013].
- Dla przedszkolaków – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Krakowie*, <http://www.pbw.edu.pl/oferta-edukacyjna/dla-przedszkolakow> [dostęp: 19 grudnia 2013].
- Dla studentów – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Krakowie*, <http://www.pbw.edu.pl/oferta-edukacyjna/dla-studentow> [dostęp: 19 grudnia 2013].
- Dla studentów – Biblioteka Wojewódzka w Opolu*, <http://www.pedagogiczna.pl/index.php/dla-studentow> [dostęp: 19 grudnia 2013].
- Dla Studentów – Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna w Olsztynie*, [http://www.wmbp.olsztyn.pl/index.php?option=com\\_content&view=article&id=235&Itemid=197](http://www.wmbp.olsztyn.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=235&Itemid=197) [dostęp: 20 grudnia 2013].
- Dla uczniów – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Krakowie*, <http://www.pbw.edu.pl/oferta-edukacyjna/dla-uczniow> [dostęp: 19 grudnia 2013].
- Dla uczniów – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Przemyślu*, <http://przemysl.pbw.org.pl/index.php/materiay-pomocnicze/dla-uczniow> [dostęp: 20 grudnia 2013].

- Działalność edukacyjna – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Bydgoszczy*, <http://www.pbw.bydgoszcz.pl/lekcje.html> [dostęp: 20 grudnia 2013].
- Działalność edukacyjna – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Nowym Sączu*, <http://www.pbwnowysacz.pl/index.php?page=edukacja> [dostęp: 20 grudnia 2013].
- Edukacyjne zasoby Internetu – Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu*, [http://www.dbp.wroc.pl/linki/index.php?title=Strona\\_g%C5%82%C3%B3wna](http://www.dbp.wroc.pl/linki/index.php?title=Strona_g%C5%82%C3%B3wna) [dostęp: 20 grudnia 2013].
- Filmoteka Edukacyjna – Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna w Olsztynie*, [http://www.wmbp.olsztyn.pl/index.php?option=com\\_content&view=article&id=233:filmoteka-edukacyjna&catid=34:polecamy&Itemid=161](http://www.wmbp.olsztyn.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=233:filmoteka-edukacyjna&catid=34:polecamy&Itemid=161) [dostęp: 27 grudnia 2013].
- Forum dla nauczycieli – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Lublinie*, <http://ken.pbw.lublin.pl/pbw/portal.php?wyswietl=strona&id=42> [dostęp: 20 grudnia 2013].
- Gajdek P., *Analiza jakości i użyteczności informacji wybranych zasobów WWW matopolskich bibliotek*, „*Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia IV*” 2006, folia 39, s. 167–176.
- Kartoteka zagadnieniowa – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Katowicach*, [http://pbw-katowice.d2.pl/katowice/index.php?option=com\\_content&task=view&id=5&Itemid=21](http://pbw-katowice.d2.pl/katowice/index.php?option=com_content&task=view&id=5&Itemid=21) [dostęp: 23 grudnia 2013].
- Katalog on-line – Informacje – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Lublinie*, <http://ken.pbw.lublin.pl/pbw/portal.php?wyswietl=strona&id=38> [dostęp: 18 grudnia 2013].
- Katalogi i bazy on-line – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Kielcach*, <http://www.pbw.kielce.pl/index.php?id=130> [dostęp: 18 grudnia 2013].
- Katalogi i bibliografie – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Krośnie*, <http://krosno.pbw.org.pl/index.php/katalogi-i-bibliografie> [dostęp: 17 grudnia 2013].
- Katalogi kartkowe – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Kielcach*, <http://www.pbw.kielce.pl/index.php?id=134> [dostęp: 18 grudnia 2013].
- Katalogi on-line – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Lublinie*, <http://83.0.189.226:8081/F?RN=432662304> [dostęp: 19 grudnia 2013].
- Materiały dla nauczycieli – Biblioteka Pedagogiczna w Szczecinie*, [http://www.zcdn.edu.pl/index.php?option=com\\_content&task=blogsection&id=25&Itemid=351](http://www.zcdn.edu.pl/index.php?option=com_content&task=blogsection&id=25&Itemid=351) [dostęp: 20 grudnia 2013].
- Materiały dla nauczycieli – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Bielsku-Białej*, [http://www.pbw.bielsko.pl/?str=mat\\_dla\\_naucz](http://www.pbw.bielsko.pl/?str=mat_dla_naucz) [dostęp: 19 grudnia 2013].
- Materiały repertuarowe – Biblioteka Wojewódzka w Opolu*, <http://www.pedagogiczna.pl/index.php/materiały-repertuarowe> [dostęp: 19 grudnia 2013].
- Motywy literackie – Biblioteka Wojewódzka w Opolu*, <http://www.pedagogiczna.pl/index.php/motywy-literackie> [dostęp: 19 grudnia 2013].
- O bibliotece – warsztat informacyjny – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Bydgoszczy*, [http://www.pbw.bydgoszcz.pl/warsztat\\_informacyjny.html](http://www.pbw.bydgoszcz.pl/warsztat_informacyjny.html) [dostęp: 18 grudnia 2013].
- Oferta edukacyjna – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Zielonej Górze*, [http://www.pbw.zgora.pl/pbw/oferta\\_edukacyjna.html](http://www.pbw.zgora.pl/pbw/oferta_edukacyjna.html) [dostęp: 20 grudnia 2013].
- Oferta warsztatów oraz lekcji bibliotecznych – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Bielsku-Białej*, <http://www.pbw.bielsko.pl/?str=lekcje> [dostęp: 19 grudnia 2013].
- Pakiet edukacyjny – Publiczna Biblioteka Pedagogiczna w Poznaniu*, <http://pbp.poznan.pl/> [dostęp: 20 grudnia 2013].

- Pakiety edukacyjne – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Lublinie*, <http://ken.pbw.lublin.pl/pbw/portal.php?wyswietl=strona&cid=58> [dostęp: 20 grudnia 2013].
- Przeglądanie zasobów kartoteki – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Słupsku*, <http://www.pbw.slupsk.pl/Kartoteka/top.php> [dostęp: 23 grudnia 2013].
- Serwis dla maturzystów – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Lublinie*, <http://ken.pbw.lublin.pl/pbw/portal.php?wyswietl=strona&cid=23> [dostęp: 20 grudnia 2013].
- Serwis dla maturzystów – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Łodzi*, [http://pbw.lodz.pl/dla\\_maturzystow.htm](http://pbw.lodz.pl/dla_maturzystow.htm) [dostęp: 20 grudnia 2013].
- Serwis dla nauczycieli – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Łodzi*, [http://pbw.lodz.pl/dla\\_nauczycieli.htm](http://pbw.lodz.pl/dla_nauczycieli.htm) [dostęp: 20 grudnia 2013].
- Serwis dla studentów – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Łodzi*, [http://pbw.lodz.pl/dla\\_studentow.htm](http://pbw.lodz.pl/dla_studentow.htm) [dostęp: 20 grudnia 2013].
- Serwisy informacyjne – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Rzeszowie*, <http://www.rzeszow.pbw.org.pl/> [dostęp: 20 grudnia 2013].
- Stankiewicz B., *Analiza stron WWW polskich bibliotek akademickich*, „Bibliotekarz Zachodniopomorski” 2005, nr 1.
- Stowarzyszenie Edukacyjne Volumin – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Słupsku*, <http://www.pbw.slupsk.pl/volumin/> [dostęp: 19 grudnia 2013].
- Usługi – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Łodzi*, <http://pbw.lodz.pl/uslugi.htm#bazy> [dostęp: 18 grudnia 2013].
- Warsztat informacyjny – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Rzeszowie*, <http://www.rzeszow.pbw.org.pl/> [dostęp: 17 grudnia 2013].
- Wspomaganie Szkół i Placówek Oświatowych – Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu*, <http://www.dbp.wroc.pl/wsipo/index.php> [dostęp: 20 grudnia 2013].
- Wydział Informacji Bibliograficznej – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Katowicach*, <http://pbw.katowice.pl/> [dostęp: 17 grudnia 2013].
- Wydział Informacyjno-Bibliograficzny – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Bielsku-Białej*, [http://www.pbw.bielsko.pl/?str=o\\_bibliotece#audio\\_tyty](http://www.pbw.bielsko.pl/?str=o_bibliotece#audio_tyty) [dostęp: 18 grudnia 2013].
- Wydział Informacyjno-Bibliograficzny – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku*, <http://pbw.gda.pl/wydzial-informacyjno-bibliograficzny/> [dostęp: 17 grudnia 2013].
- Zbiory specjalne – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Rybniku*, <http://www.wom.edu.pl/biblioteka/rybnik/index.php?act=4&cid=16> [dostęp: 19 grudnia 2013].

## Educational Offer of Pedagogical Libraries. A Website Review

**Abstract:** The article constitutes a review of pedagogical library websites in respect of their educational offer exerting influence on their self-education and supplemental education, which is addressed mostly to teachers, teacher-librarians, university students, as well as high school and senior-class students.

**Key words:** pedagogical library, supplemental education, information activities, educational offer, website

## Biblioteka pedagogiczna miejscem biblioterapeutycznych inicjatyw twórczych

*Biblioteka chroni przeszłość i tworzy przyszłość.*  
M. Gorman

Nowoczesna biblioteka pedagogiczna to instytucja łącząca funkcje naukowe, edukacyjne, kulturalne i informacyjne, elastycznie reagująca na potrzeby użytkowników. Potencjał tkwiący w sieci tych placówek, ich wieloletnie doświadczenie we wspomaganiu pracy nauczycieli, bogate zbiory i wykwalifikowana kadra mogą być wykorzystane w podnoszeniu jakości działań szkół wszystkich typów. Jednym z najważniejszych zadań bibliotek pedagogicznych wydaje się kształtowanie nowych kompetencji i umiejętności obecnych i przyszłych pedagogów w zakresie samokształcenia oraz stosowania nowatorskich metod pracy z użyciem nowoczesnych narzędzi. Nasuwa się zatem pytanie, w jaki sposób wytyczać zadania bibliotek pedagogicznych, by placówki te były jeszcze bardziej atrakcyjne i przydatne dla jak najszerzej grupy użytkowników, zwłaszcza w czasach szybkich zmian w edukacji? Jak budować tożsamość marki tych księżnic, kształtować ich korzystny wizerunek w relacjach z różnymi obecnymi: aktualnymi i potencjalnymi czytelnikami, mediami, samorządem lokalnym, organizacjami pozarządowymi oraz sponsorami? Kreowanie marki może następować poprzez nowe narzędzia, takie jak: e-learning, blogi, promocję na portalu społecznościowym Facebook czy repozytoria cyfrowe<sup>1</sup>, ale wciąż najistotniejsza wydaje się sama jakość usług bibliotecznych, odpowiadających potrzebom środowiska lokalnego. W dobie powszechnego dostępu do informacji szczególnie ważne stają się nowatorskie rozwiązania w zakresie prowadzenia działań edukacyjnych, animacyjnych i naukowych. Aby biblioteka stała się

<sup>1</sup> Zob. *Biblioteka jako marka. Materiały z VII Forum Młodych w Łodzi*, red. J. Stawińska, Warszawa 2013.

ważnym terenem rozwijania aktywności kulturalnej, dawała możliwość prezentowania społeczności lokalnej swego potencjału (w tym także dziecięcej i młodzieżowej), „musi najpierw to życie kulturalne zainicjować, ukształtować i wzbogacić”<sup>2</sup>. Jacek Wojciechowski, pisząc o bibliotekarstwie pragmatycznym, przekonywał, że współczesna, aktywna biblioteka „nie może funkcjonować tylko jako miejsce realizacji usług oczekiwanych, winna być także ośrodkiem stymulacji usług incydentalnych, inspirowanych doraźnie i akceptowanych po wskazaniu stosownych możliwości”<sup>3</sup>. Takie spojrzenie pociąga za sobą konieczność ciągłego poszerzania oferty biblioteki o różnorodne inicjatywy i działania twórcze. Już wcześniej potrzebę tę zauważył i szczegółowo opisał hinduski bibliotekarz Shiyali Ramamrita Ranganathan w książce *Five Laws of Library Science*<sup>4</sup>. Zawarte w tej publikacji tezy, nazwane później od nazwiska ich twórcy „pięcioma prawami Ranganathana”, stały się wielokrotnie przywoływanymi dyrektywami kierunku rozwoju bibliotek i pól aktywności ich pracowników:

1. Książki są po to, by z nich korzystać.
2. Daj każdemu czytelnikowi odpowiednią dla niego książkę.
3. Każda książka ma swojego czytelnika.
4. Oszczędzaj czas czytelnika.
5. Biblioteka jest żywym, rozwijającym się organizmem.

Śmiało możemy stwierdzić, że te proste wskazówki, opublikowane w 1931 r., są aktualne do dzisiaj i można je odnieść do działań wszystkich typów księżnic. Wydaje się, że zwłaszcza ostatni punkt nabrał w XXI wieku szczególnego znaczenia. Biblioteki muszą ciągle poszerzać swoją ofertę, by nadążyć za oczekiwaniami użytkowników. W dobie powszechnej dostępności informacji zmieniły się potrzeby odbiorców. Często nie chodzi już o pomoc w odnalezieniu samej informacji, a raczej o jej odpowiedni dobór, ocenę, wsparcie w jej wykorzystaniu i przetworzeniu. Działalność bibliotek wpisuje się w edukację kulturalną i humanistyczną całego społeczeństwa. Może to być edukacja formalna, kiedy w ramach programu szkolnego organizuje się zajęcia dla uczniów, ale w większości działania bibliotek pedagogicznych wchodzi w ramy edukacji pozaformalnej, nastawionej na rozbudzanie i pogłębianie zainteresowań. Projekty na rzecz społeczeństwa lokalnego, koła zainteresowań, spotkania z twórcami, wystawy tworzą odpowiedni klimat dla rozwoju kultury. Kamila Rudnicka w swojej publikacji *Edukacja mimowolna* jasno określiła rolę bibliotek, podkreślając posiadanie przez te instytucje „gotowego

<sup>2</sup> D. Jankowski, *Pedagogika kultury*, Kraków 2010, s. 143.

<sup>3</sup> J. Wojciechowski, *Idee i rzeczywistość. Bibliotekarstwo pragmatyczne*, Warszawa 2002, s. 101.

<sup>4</sup> S.R. Ranganathan, *Five Laws of Library Science* (1931), [dok. elektr.], Madras Library Association, [w:] Digital Library of Information Science and Technology, <http://dlist.sir.arizona.edu/1220/> [dostęp: 5 czerwca 2013].

aparatu kulturotwórczego<sup>5</sup>. Dzięki niemu mogą być osiągnane cele edukacji humanistycznej poprzez „intensywne, refleksyjne, współtwórcze kontakty z dobrami kultury symbolicznej oraz aktywność kulturalną jednostki i grup, poddawaną permanentnemu procesowi sublimacji, jak również poszukiwanie w całym dziedzictwie kultury”<sup>6</sup>.

W myśl Ustawy o bibliotekach z 27 czerwca 1997 r.: „biblioteki pedagogiczne winny prowadzić działalność służącą potrzebom oświaty i wychowania, w tym kształcenia i doskonalenia kadry pedagogicznej”<sup>7</sup>. Zadania te znacznie poszerzyło najnowsze Rozporządzenie MEN z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych, w którym zwrócono uwagę na rolę bibliotek pedagogicznych w zakresie inspirowania i promowania edukacji czytelniczej i medialnej, pomocy w zajęciach dydaktycznych, pomocy przy korzystaniu z technologii informacyjno-komunikacyjnej oraz organizowaniu i prowadzeniu sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli, którzy w zorganizowany sposób współdziałają ze sobą, by doskonalić swoją pracę, w szczególności przez wymianę doświadczeń<sup>8</sup>. Należy pamiętać, że aktywność bibliotek pedagogicznych na rzecz bibliotekarzy szkolnych ma swoją wieloletnią tradycję: już w okresie międzywojennym ukształtowała się w naszym kraju trzystopniowa sieć państwowych bibliotek dla nauczycieli, która obejmowała centralne biblioteki pedagogiczne, nauczycielskie biblioteki prowincjonalne (powiatowe, gminne, rejonowe) oraz szkolne biblioteki dla nauczycieli<sup>9</sup>. Obecnie biblioteki pedagogiczne, wypełniając swoje zadania związane z prowadzeniem działalności informacyjnej, bibliograficznej i naukowej, wspieraniem działalności bibliotek szkolnych, stanowią swoiste centra informacji pedagogicznej. Wspomagają nauczycieli w realizacji zajęć dydaktycznych i wychowawczych, stają się miejscami wymiany pomysłów na realizację różnorodnych form aktywności, pełnią rolę placówek doskonalenia zawodowego. Spotkania organizowane dla nauczycieli, dyrektorów szkół, studentów kierunków pedagogicznych i uczniów służą integracji środowiska, wymianie doświadczeń, poszerzaniu wiedzy i umiejętności z różnych dziedzin. W księżnicach pedagogicznych organizowane są cykliczne spotkania i konferencje, na których specjaliści z określonych dyscyplin oraz pracownicy naukowcy przybliżają prawo oświatowe i biblioteczne, omawiają zmiany w edukacji, prezentują nowości

<sup>5</sup> K. Rudnicka, *Edukacja mimowolna. W poszukiwaniu nowych przestrzeni edukacyjnych w społeczeństwie konsumpcyjnym*, [w:] *Kultura i edukacja (konteksty i kontrowersje)*, red. W. Jakubowski, Kraków 2008, s. 169.

<sup>6</sup> D. Jankowski, *Pedagogika kultury...*, s. 29.

<sup>7</sup> Ustawa z dn. 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach, Dz.U. 1997 r., nr 85, poz. 539.

<sup>8</sup> Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych, Dz.U. 2013 r., nr 0, poz. 369.

<sup>9</sup> Szerzej: B. Staniów, *Biblioteka szkolna dzisiaj*, Warszawa 2012, s. 195–196.



wydawnicze, wyjaśniają tajniki komputeryzacji i cyfryzacji mediów. Większość bibliotek pedagogicznych proponuje również indywidualne konsultacje warsztatowe dla bibliotekarzy szkolnych, ustalając godziny dyżurów, powołując doradców, np. do spraw awansu zawodowego. Zbiory bibliotek pedagogicznych stanowią bogaty warsztat do pracy naukowej, będący podstawą indywidualnych poszukiwań w celu podnoszenia kwalifikacji, pisania prac dyplomowych, tworzenia projektów i realizowania innowacji szkolnych. Niestety, skromne możliwości finansowe nie zawsze pozwalają uzupełniać księgozbiór bibliotek pedagogicznych o najnowsze wydawnictwa zwarte, ciągłe i zbiory specjalne. Pomimo mizerii finansowej biblioteki aktywnie włączają się w różnorodne akcje, stale organizują wystawy i konkursy, integrują środowisko, czego dobitnym przykładem było przygotowanie i przebieg I Ogólnopolskiego Forum Bibliotek Pedagogicznych. Co jeszcze można zrobić, by uatrakcyjnić ofertę omawianych w niniejszym artykule placówek? I jak zrealizować pomysły aktywnych bibliotekarzy, gdy brakuje funduszy?

Z racji naukowych zainteresowań autorki niniejszego artykułu w dalszej jego części zostaną przedstawione propozycje skupiające się wokół projektów związanych z biblioterapią i bajkoterapią, arteterapią, metodami pracy z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych, warsztatami stymulacji pamięci oraz zajęciami z zakresu efektywnego uczenia i nauczania. Kierunek proponowanych działań jest zgodny z zaleceniami zawartymi w aktualnym Rozporządzeniu MEN w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach<sup>10</sup>. Przy realizacji tego typu przedsięwzięć niezwykle przydatne mogą okazać się kontakty i współpraca ze stowarzyszeniami, fundacjami, towarzystwami związanymi z propagowaniem książki i czytelnictwa. Jako przykład niech posłużą działania warszawskiej Fundacji „Drabina Rozwoju”, która zrealizowała szereg przedsięwzięć skierowanych do wychowawców, pedagogów, nauczycieli i ich uczniów. Warto zwrócić uwagę szczególnie na projekt „Drabina szkolna”, który od 2000 r. był prowadzony w kilkunastu tysiącach polskich szkół i obejmował programy edukacyjne z zakresu rozwijania innowacyjnych metod nauczania, motywacji do nauki, przedsiębiorczości i doradztwa zawodowego. Ponadto Fundacja zainicjowała ogólnopolskie kampanie społeczne: „Zawsze jest jakieś wyjście”, „Rodzina bez przemocy”, zrealizowała projekty: „Bajka Pomagajka u doktora”, „Drabina rozwoju kobiet” oraz wydała liczne książki: np. *Blogowe dbajki* (które były zwieńczeniem konkursu dla blogerów, organizowanego wspólnie z firmą Onet), *Opowieści z krainy Holo* autorstwa Jovanki Tomaszewskiej i Wojciecha Kołyszki (poruszające problemy dzieci chorujących przewlekłe) oraz bajki Leszka Zduna wydane w serii *Kiko, Niko i Sokrates*. Naj-

<sup>10</sup> Rozporządzenie MEN z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, Dz.U. 2013 r., nr 0, poz. 532.

nowszym przedsięwzięciem fundacji jest kampania społeczna „Włącz książkę, włącz czytanie”. Celem tego przedsięwzięcia jest promowanie multisensorycznego odbioru książki poprzez jej dotykanie, słuchanie, oglądanie na ekranach tabletów, komputerów, telefonów komórkowych, na odtwarzaczach mp3 i mp4, czytnikach książek i in. W dobie powszechnej cyfryzacji książki w formie ebooka, audiobooka, ePub, iOS, Android, HTML5 cieszą się coraz większą popularnością i stanowią rodzaj książki kreatywnej, dającej możliwość połączenia czytania z działaniem. Urządzenia te są czasami sprawniej obsługiwane przez dzieci niż ich opiekunów i wychowawców, dlatego od stycznia 2013 r. „Drabina Rozwoju” realizuje także projekt „Aktywne Łączy – Multimedialny System Eksperycki”, skierowany do osób pracujących w przedszkolach, świetlicach, domach kultury, bibliotekach i innych instytucjach w celu podnoszenia ich kompetencji zawodowych i promowania strategii uczenia się przez całe życie z wykorzystaniem narzędzi ułatwiających dynamiczne używanie nowoczesnych technologii. Projekt ten skupia się na rozwijaniu umiejętności samokształcenia i efektywnej organizacji własnej pracy oraz poszerza świadomość na temat istniejących form i warunków zatrudnienia. Obejmuje także moduł doradczy – pozwalający w rozmowie z wirtualnym ekspertem na zdefiniowanie problemów i osiągnięcia proponowanych rozwiązań. W jego ramach oferuje się ponadto szereg e-szkoleń, bogaty wybór artykułów metodycznych i specjalistycznych oraz bazy narzędzi dydaktycznych z multimedialnymi bajkami i opowiadaniem edukacyjnymi, tworzonymi zgodnie z zasadami bajkoterapii. Teksty te, przeznaczone dla młodych odbiorców, mają służyć rozwiązywaniu różnych problemów psychologicznych i społecznych, często wzbogacone są o zestawy materiałów dydaktycznych do pracy z dziećmi oraz edukacyjne gry komputerowe. Biblioteki, nawiązując współpracę z fundacją „Drabina Rozwoju”, mogą korzystać z tych materiałów oraz zachęcać do tego nauczycieli, wychowawców i rodziców.

Inspiracją do oferowania różnorodnych usług bibliotecznych coraz częściej stają się liczne projekty europejskie, w których realizacji mogą brać udział także biblioteki pedagogiczne. Przykładowo: Międzynarodowy Projekt dla Dzieci i Młodzieży „Uczyć się działając” finansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego „Kapitał Ludzki” zakładał cykle szkoleń dla nauczycieli z zakresu poszerzenia umiejętności pracy z uczniem. Obejmował on cztery pola aktywności:

1. *Hands* – umiejętności; były to wszelkiego rodzaju działania twórcze, inicjowane w bibliotekach, np. warsztaty plastyczne, muzyczne, rękodzieła artystycznego.

2. *Head* – wiedza i myślenie; spotkania poszerzające wiedzę i umiejętności z różnych dziedzin nauki, także warsztaty z zakresu stymulacji pamięci, „szybkiego czytania”, szkolenia w wyszukiwaniu i krytycznej ocenie informacji itd.

3. *Heart* – uczucia i wartości; ta część programu dotyczyła warsztatów organizowanych dla dzieci z wykorzystaniem bajkoterapii, tekstów edukacyjnych, które pomagały młodym odbiorcom nazywać i rozumieć emocje, pokazywały wartości, którymi warto kierować się w życiu. Dla młodzieży i dorosłych był to rodzaj spotkania z elementami psychoterapii, biblioterapii, rozmowy na temat literatury refleksyjnej, psychologicznej, obyczajowej itd.

4. *Health* – dbanie o zdrowie fizyczne i psychiczne; warsztaty propagujące zdrowy tryb życia, promujące świadome wybory najlepszych dla zdrowia komponentów, pokazujące sposoby radzenia sobie ze stresem.

W raporcie Jacques'a Delorsa, stworzonym dla Międzynarodowej Komisji do Spraw Edukacji dla XXI wieku, zatytułowanym *Edukacja – jest w niej ukryty skarb*<sup>11</sup>, zostały wyodrębnione cztery rodzaje uczenia się, które mogą być realizowane w różnorodnych placówkach szkolnych i bibliotecznych, tzn. uczenie:

- zdobywania wiedzy (tj. uczyć się, aby wiedzieć – *learning to know*),
- do działania (uczyć się, aby oddziaływać na otoczenie – *learning to do*),
- harmonijnego współlistnienia (uczyć się, aby umieć współpracować, rozumieć innych – *learning to live together*),
- do życia (uczyć się, aby być, świadomie kierować swoim życiem – *learning to be*).

Aby móc spełniać swoją misję, także biblioteki pedagogiczne powinny organizować pracę wokół tych czterech filarów kształcenia. Nawiązuje do nich tzw. *Biała Księga Kształcenia i Doskonalenia Komisji Europejskiej*, w której zwrócono przede wszystkim uwagę na proces uczenia się przez całe życie. Dokument ten wskazuje wyraźny cel kształcenia ustawicznego: społeczeństwo wykształcone i elastycznie reagujące na potrzeby rynku pracy.

Wśród licznych zadań bibliotek pedagogicznych wymienia się gromadzenie i udostępnianie literatury dotyczącej udzielania dzieciom i młodzieży oraz rodzicom i nauczycielom pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Wiąże się to zapewne z faktem, że w szkołach (nie tylko polskich) z roku na rok powiększa się grupa uczniów mających specjalne potrzeby edukacyjne. Dlatego MEN nałożyło na szkoły, przedszkola i placówki oświatowe obowiązek organizowania i prowadzenia działań wspierających dzieci i młodzież ze specyficznymi trudnościami w czytaniu i pisaniu, z zaburzeniami dysleksji, dysgrafii, dysortografii, dyspraksji, dyskalkulii, ADHD, ADD, uczniów nadpobudliwych psychoruchowo i z deficytem uwagi, z zaburzeniami lateralizacji i koordynacji ruchów, osoby niepełnosprawne (psychicznie i fizycznie), przewlekłe chore, sprawiające problemy wychowawcze, agresywne oraz niedostosowane społecznie<sup>12</sup>. Biblioteki pedagogiczne posiadające bogatą literaturę z zakresu psychologii, pedagogiki, dydaktyki, różnorodnych metod

<sup>11</sup> Tekst dostępny w języku ang. i franc. na stronie: <http://www.unesco.org/delors/>.

<sup>12</sup> Rozporządzenie MEN z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, Dz.U.

kształcenia mogą włączyć się w te działania, pełniąc rolę „przewodnika” dla nauczycieli pragnących poszerzyć swoje wiadomości i umiejętności w zakresie realizacji powierzonych im zadań. Wskazówki pracowników bibliotek pedagogicznych ułatwią tworzenie własnych programów i scenariuszy dostosowanych do indywidualnych potrzeb uczniów, specyfiki szkoły, środowiska i rejonu. Wartościową i przydatną lekturą mogą okazać się tutaj książki Mirosławy Wójtowicz *Scenariusze zajęć biblioterapeutycznych nie tylko dla uczniów z dysleksją*<sup>13</sup>, Marty Franaszczuk-Truszkowskiej *Biblioterapia dla klas IV–VI*<sup>14</sup> czy Ireny Boreckiej *Biblioterapia formą terapii pedagogicznej*<sup>15</sup>. Dobrze dobrana literatura biblioterapeutyczna jest w stanie nauczyć już najmłodszego odbiorcę właściwego stosunku do siebie, innych ludzi i otaczającej rzeczywistości. Wprowadzenie zajęć indywidualnych z biblioterapii zaprocentuje wykreowaniem nie tylko bardzo dobrze przygotowanego literacko ucznia, ale również wartościowego człowieka. Wszyscy znamy popularne przysłowie: „Czym skorupka za młodu nasiąknie, tym na starość trąci”, dlatego działaniami warto objąć już najmłodszych czytelników, przygotowując ofertę dla ich opiekunów i wychowawców. Ciekawą inicjatywą niektórych bibliotek pedagogicznych są organizowane na terenie księżnic lub poza ich obrębem (np. bezpośrednio w przedszkolach i szkołach) zajęcia dla dzieci z bajkoterapii i baśnioterapii oraz kształcenie wychowawców i nauczycieli w tym zakresie. Dobrym przykładem mogą być (opisane szczegółowo w niniejszym tomie przez dr Lidię Ippoldt) działania Biblioteki Pedagogicznej w Skawinie, która razem z Urzędem Miasta i Gminy wydała dwa zbiory bajek terapeutycznych pt. *Bajkowa Niania. Bajki pomagajki dla najmłodszych* (2011 r.) oraz *Magiczne bajki na dziecięce smutki. Bajki pomagajki dla nieco starszych dzieci* (2012 r.). Drugą książkę wzbogacono o płytę CD, na której znalazły się scenariusze dla nauczycieli i wychowawców z propozycjami wykorzystania zaproponowanych bajek, stanowiące pomoc metodyczną. Śmiało można zaryzykować stwierdzenie, że ta niewielka rozmiarami biblioteka samodzielnie wypracowała sobie markę, poprzez oryginalne działania wydawnicze, warsztatowe oraz organizacyjne.

Już Platon zauważył, że „wychowanie to uczenie dzieci czerpania przyjemności z tego, co dobre”<sup>16</sup>. Odpowiednio dobrany tekst oraz towarzyszące mu ilustracje sprzyjają rozwojowi intelektualnemu i emocjonalnemu młodych czytelników, kształtują pozytywne postawy, rozwijają empatię i umiejętność pracy w gru-

2010 r., nr 228, poz. 1487 (akt uchylony i zastąpiony Rozporządzeniem z dnia 30 kwietnia 2013 r.).

<sup>13</sup> M. Wójtowicz, *Scenariusze zajęć biblioterapeutycznych nie tylko dla uczniów z dysleksją*, Gdańsk 2010.

<sup>14</sup> M. Franaszczuk-Truszkowska, *Biblioterapia dla klas IV–VI*, Gdańsk 2006.

<sup>15</sup> I. Borecka, *Biblioterapia formą terapii pedagogicznej*, Wałbrzych 2008.

<sup>16</sup> *Wielka księga cytatów. Od Platona do Einsteina*, wybór i oprac. J. Szewczyk, Chorzów 2011, s. 9.

pie. Opowiadania terapeutyczne, wiersze, ilustracje możemy wykorzystać również do celów diagnostycznych. Bajki terapeutyczne warto stosować profilaktycznie, w celu przygotowania i oswojenia dziecka z problemem lub w ramach „kuracji”, gdy ich odbiorca już znalazł się w trudnej sytuacji. Najczęściej wykorzystuje się utwory wzmacniające poczucie własnej wartości, niwelujące negatywne emocje (lęk, stres, apatię, agresję), stymulujące pamięć i umiejętność koncentracji, zachęcające do czytania, dopingujące do pracy nad sobą oraz pokazujące przykłady działań zakończonych sukcesem. Potrzebę kontaktu uczniów z książką należy rozbudzać, przygotowując ich do tego, aby w przyszłości stali się czytelnikami dojrzałymi, zdolnymi świadomie wybierać i oceniać teksty, rozwijać gusty i zainteresowania czytelnicze, obcować z dziełem literackim w sposób samodzielny, refleksyjny i twórczy. Zagadnienie to staje się szczególnie istotne w związku z pójściem do pierwszej klasy od 1 września 2014 r. sześcioletków. Bajkoterapia może pomóc w przygotowaniu dziecka do wcześniejszego podjęcia obowiązku szkolnego. Ważna jest tutaj możliwość utożsamienia się dziecka z bohaterem lub tzw. sytuacją trudną. Odpowiednio dobrane teksty stanowią wsparcie nie tylko dla najmłodszych, ale także dla rodziców i wychowawców w wejściu w specyfikę dziecięcego postrzegania świata, wzajemnego zrozumienia, wspólnego przeżywania smutków i radości bohaterów. Jak trafnie zauważyła Maria Molicka: „bajki są doskonałym antidotum na samotność dziecka i jego rodzica, pomagają odnaleźć drogę do bycia razem, [...] budują mosty do sztuki, do wyobraźni, do innych ludzi i do siebie”<sup>17</sup>.

Biblioterapeutyczne inicjatywy twórcze oferowane przez biblioteki pedagogiczne mogą stać się jednym z pomostów łączących potrzeby i oczekiwania użytkowników z możliwościami wykwalifikowanej kadry. W odczuciu autorki, siłą bibliotek pedagogicznych są właśnie ich pracownicy. By jednak placówki te mogły się rozwijać i stawać konkurencyjnymi instytucjami kultury, edukacji i nauki, nie tylko dzięki merytorycznemu przygotowaniu bibliotekarzy, ale również odpowiedniemu wyposażeniu, nowoczesnemu zapleczu technicznemu, konieczne jest stworzenie klimatu przyjaznego dla rozwoju tych instytucji. Na zakończenie niniejszego artykułu warto przywołać słowa Jana Pawła II wygłoszone podczas homilii w czasie VIII pielgrzymki do Polski: „Biblioteka jest instytucją, która sama swoim istnieniem świadczy o rozwoju kultury [...]. Jest wymownym znakiem jedności kolejnych pokoleń, które z różnorodności czasów i kwestii tworzą wspólne patrymonium kultury i nauki”<sup>18</sup>.

<sup>17</sup> M. Molicka, *Bajkoterapia. O lękach dzieci i nowej metodzie terapii*, Poznań 2010, s. 8.

<sup>18</sup> *Bóg jest miłością. VIII pielgrzymka Jana Pawła II do ojczyzny*, oprac. J.J. Górny, Olsztyn 1990, s. 146.

## Bibliografia

- Biblioteka jako marka. Materiały z VII Forum Młodych w Łodzi*, red. J. Stawińska, Warszawa 2013.
- Borecka I., *Biblioterapia formą terapii pedagogicznej*, Wałbrzych 2008.
- Bóg jest miłością. VIII pielgrzymka Jana Pawła II do ojczyzny*, oprac. J.J. Górny, Olsztyn 1990.
- Franaszczuk-Truszkowska M., *Biblioterapia dla klas IV–VI*, Gdańsk 2006.
- Jankowski D., *Pedagogika kultury*, Kraków 2010.
- Książka i biblioteka w środowisku edukacyjnym*, red. E.B. Zybert, Warszawa 2002.
- Molicka M., *Bajkoterapia. O lękach dzieci i nowej metodzie terapii*, Poznań 2010.
- Ranganathan S.R., *Five Laws of Library Science* (1931) [dok. elektr.], Madras Library Association, [w:] *Digital Library of Information Science and Technology*, <http://dlist.sir.arizona.edu/1220/> [dostęp: 5 czerwca 2013].
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczególnych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych, Dz.U. 2013 r., nr 0, poz. 369.
- Rozporządzenie MEN z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, Dz.U. 2013 r., nr 0, poz. 532.
- Rudnicka K., *Edukacja mimowolna. W poszukiwaniu nowych przestrzeni edukacyjnych w społeczeństwie konsumpcyjnym*, [w:] *Kultura i edukacja (konteksty i kontrowersje)*, red. W. Jakubowski, Kraków 2008, s. 165–200.
- Staniów B., *Biblioteka szkolna dzisiaj*, Warszawa 2012.
- Szulec W., *Kulturoterapia. Wykorzystanie sztuki i działalności kulturalno-oświatowej w lecznictwie*, Poznań 1994.
- Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach, Dz.U. 1997 r., nr 85, poz. 539.
- Wojciechowski J., *Biblioteczne rekomendacje i filtracje* [w:] *Przestrzeń informacji i komunikacji społecznej*, red. M. Kocójowa, Kraków 2004, s. 248–255.
- Wojciechowski J., *Idee i rzeczywistość. Bibliotekarstwo pragmatyczne*, Warszawa 2002.
- Wójtowicz M., *Scenariusze zajęć biblioterapeutycznych nie tylko dla uczniów z dysleksją*, Gdańsk 2010.
- Zybert E.B., *Edukacyjne funkcje bibliotek w świetle rozważań na forum międzynarodowym*, [w:] *Biblioteka w społeczeństwie informacyjnym*, red. M. Drzewiecki, M. Majewska, Warszawa 2005, s. 47–64.

## Pedagogical Library as the Place of Creative Bibliotherapeutic Initiatives

**Abstract:** A modern pedagogical library is an institution combining academic, educational, cultural and informational functions, flexibly responding to the needs of its readers. One of its leading roles seems to be forming new skills and competences among the present and future teachers in terms of self-education and innovative methods of working with a student. It entails the necessity to extend the offer of libraries by various creative activities and initiatives within the scope of bibliotherapy, art therapy, methods of working with a student having special educational needs, memory stimulation workshops, as well as effective learning and teaching.

**Key words:** library, bibliotherapy, book, education

## Działalność bibliotek pedagogicznych na rzecz nauczycieli, bibliotekarzy szkolnych oraz szkół – stan obecny i perspektywy\*

W lutym 2013 r. Ministerstwo Edukacji Narodowej określiło nowe zasady działania bibliotek pedagogicznych. Zmiany związane są z dodaniem bibliotekom obowiązków polegających na wspomaganiu szkół i placówek oświatowych w realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, a także w wykorzystywaniu technologii informacyjno-komunikacyjnych (dalej: TIK)<sup>1</sup>. Dodatkowe obciążenie bibliotek pedagogicznych wynika niewątpliwie z ich statutu, gdyż na mocy art. 2 pkt 10 Ustawy o systemie oświaty stanowią one integralny element tego systemu<sup>2</sup>. Z kolei w art. 22 pkt 2 Ustawy o bibliotekach zaznaczono, że działalność prowadzona przez biblioteki pedagogiczne ma służyć potrzebom oświaty i wychowania oraz kształceniu i doskonaleniu kadry pedagogicznej<sup>3</sup>. Jan Ciechorski zwraca uwagę na wynikającą z tego przepisu służebność bibliotek pedagogicznych względem pozostałych placówek systemu oświaty<sup>4</sup>. Rozporządzenia w sprawie zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych (1993, 2003, 2013) coraz dokładniej określają rolę, jaką biblioteki pedagogiczne mają odgrywać w procesie edukacji. Z każdym kolejnym aktem prawnym rośnie zakres ich obowiązków. Placówki te ewoluują, dążąc do jak najlepszego wywiązywania się z powierzanych im zadań. Warto zwrócić uwagę, że ostatnie 30 lat ich działalności zbiegło się w czasie z gwałtownym rozwojem TIK. Miał on znaczący wpływ na zmiany sposobu nauczania. Tym samym księżnice pedagogiczne z racji pełnionej funkcji stanęły

\* Stan na czerwiec 2013 r.

<sup>1</sup> Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych, Dz.U. 2013 r., nr 0, poz. 369.

<sup>2</sup> Tekst jednolity, Dz.U. 2004 r., nr 256, poz. 2572 ze zm.

<sup>3</sup> Tekst jednolity, Dz.U. 2012 r., nr 642, poz. 908.

<sup>4</sup> J. Ciechorski, *Biblioteki pedagogiczne – wybrane zagadnienia*, „Bibliotekarz” 2012, nr 3, s. 30.

przed koniecznością przygotowania kadry dydaktycznej do kształcenia z wykorzystaniem i nowoczesnych mediów.

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie obowiązków spoczywających na bibliotekach pedagogicznych w kontekście Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych. Jednocześnie autorka zwraca uwagę na deklarowane przez nauczycieli kompetencje medialne i informacyjne oraz na pożądane przez nich formy ich doskonalenia zawodowego. Szczególną grupę stanowią bibliotekarze szkolni, którzy na mocy ostatnich reform oświaty mogą odczuwać potrzebę wsparcia ze strony bibliotek pedagogicznych. Ich problemy również zostały poruszone w poniższym teście.

Podstawowym źródłem wiedzy wykorzystanym do przygotowania tego opracowania były akty prawne w sposób bezpośredni i pośredni odnoszące się do działalności bibliotek pedagogicznych oraz publikacje o charakterze omawiającym i referującym. Szczegółowe informacje o aktywności poszczególnych bibliotek zaczerpnięto z ich stron internetowych i podczas osobistych kontaktów z pracownikami tych instytucji. Ponadto wykorzystano wyniki niezależnych badań jakościowych przeprowadzonych na grupach nauczycieli, które miały na celu określenie znajomości TIK oraz częstotliwości ich wykorzystywania w pracy zawodowej.

Biblioteki pedagogiczne powstawały z myślą o nauczycielach, którzy w okresie powojennym zdobywali, a następnie podnosili swoje kwalifikacje. Z biegiem czasu na mocy kolejnych aktów prawnych ksiąźnice pedagogiczne stawały się coraz bardziej otwarte. Od 1999 r. oprócz kształcących i doskonalących się nauczycieli mogą korzystać z nich również adepci tego zawodu. Zdaniem Krzysztofa Walczaka zabieg ten był korzystny zarówno dla bibliotek, jak i dla odwiedzających je studentów. Zwłaszcza studenci zaoczeni zyskali dodatkowy (obok bibliotek uczelnianych) dostęp do literatury naukowej. W 2006 r. wśród użytkowników poszczególnych bibliotek pedagogicznych grupa ta stanowiła od 60 do 80% wszystkich odbiorców<sup>5</sup>. Można zakładać, że po podjęciu pracy w zawodzie nauczyciela grono to w dalszym ciągu i korzysta z zasobów opisywanych bibliotek, a także świadczonych przez nie usług.

Właśnie z myślą o czynnych nauczycielach biblioteki pedagogiczne powiększają swoją ofertę. Na ich stronach internetowych znaleźć można zestawienia bibliograficzne na wybrane, aktualne, pożądane przez nauczycieli tematy. Jest to jeden ze sposobów wywiązywania się z obowiązku prowadzenia działalności informacyjnej i bibliograficznej. Przejawem tego typu aktywności jest zasługująca na uznanie oddolna inicjatywa Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej, która w 2002 r.

<sup>5</sup> K. Walczak, *Sieć bibliotek pedagogicznych po reformie administracyjnej. Organizacja, zmiany, perspektywy*, [w:] *Biblioteki pedagogiczne wobec wyzwań współczesnej oświaty*, red. D. Wańka, Kalisz 2008, s. 24.



rozpoczęła tworzenie uporządkowanych zestawień tematycznych stron internetowych poświęconych szeroko pojmowanej edukacji. Do współpracy nad projektem przystąpiły biblioteki z Dolnego Śląska oraz placówki tworzące ogólnopolską sieć bibliotek pedagogicznych. Od 2010 r. nosi on nazwę WikiEduLinki i – jak wynika z badań prowadzonych przez pracowników Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej – jest chętnie wykorzystywanym przez nauczycieli źródłem informacji o najbardziej aktualnych, wyselekcjonowanych zasobach Internetu<sup>6</sup>. Wyszukane za jego pośrednictwem strony mogą stanowić uzupełnienie literatury udostępnianej w bibliotece w formie drukowanej.

### Edukacja czytelnicza, medialna i informacyjna

Kolejnym obowiązkiem bibliotek pedagogicznych jest inspirowanie i promowanie edukacji czytelniczej i medialnej w szkołach i placówkach, którym one służą. Powołując się na *Rekomendacje IFLA w sprawie kompetencji medialnych i informacyjnych*, należałoby mówić o promowaniu przez biblioteki edukacji czytelniczej, medialnej i informacyjnej<sup>7</sup>. Zgodnie z zaleceniami Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej zadaniem współczesnej szkoły jest przygotowanie uczniów do kształcenia się przez całe życie<sup>8</sup>. Zdolność ta nierozzerwalnie łączy się z kompetencjami medialnymi i informacyjnymi. Składają się na nie: wiedza, nastawienie i umiejętności, niezbędne do sprecyzowania własnych potrzeb informacyjnych. Kolejne etapy to lokalizowanie i docieranie do informacji, jej ocenianie i selekcjonowanie, a następnie etyczne wykorzystywanie. Kształcenie kompetencji medialnych i informacyjnych w sposób rekomendowany przez IFLA dotyczy wszystkich typów zasobów informacyjnych (przekazu ustnego, zasobów drukowanych i cyfrowych)<sup>9</sup>. Posiadanie powyższych kompetencji stwarza ludziom możliwość rozwijania się, aktywnego uczestniczenia w społeczeństwie wiedzy oraz dostosowywania się do zmieniającego się rynku pracy.

Szkoła nie mogła pozostać obojętna wobec rozwoju technologii. Upowszechnienie się Internetu znalazło odzwierciedlenie w dokumentach regulujących proces

<sup>6</sup> A. Dyrek, E. Szymańska, A. Zakrzewska, *WikiEduLinki jako pomoc w pracy nauczyciela* [Referat wygłoszony na konferencji naukowej „Biblioteka – Edukacja – Dydaktyka”, Wrocław 09.12.2011].

<sup>7</sup> *Rekomendacje IFLA w sprawie kompetencji medialnych i informacyjnych*, [http://www.sbp.pl/repository/SBP/sekcje\\_komisje/komisja\\_ds\\_educacji\\_informacyjnej/Rekomendacje\\_IFLA.pdf](http://www.sbp.pl/repository/SBP/sekcje_komisje/komisja_ds_educacji_informacyjnej/Rekomendacje_IFLA.pdf) [dostęp: 10 sierpnia 2013].

<sup>8</sup> *Kompetencje kluczowe w uczeniu się przez całe życie. Europejskie Ramy Odniesienia*, [http://ec.europa.eu/dgs/education\\_culture/publ/pdf/ll-learning/keycomp\\_pl.pdf](http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/ll-learning/keycomp_pl.pdf) [dostęp: 10 sierpnia 2013].

<sup>9</sup> *Rekomendacje IFLA...*

edukacji<sup>10</sup>. Należy jednak zaznaczyć, że jest to bardzo szybko ewoluujące medium, przez co wymusza na jego użytkownikach permanentne odkrywanie nowych możliwości i naukę ich wykorzystywania. W pierwszej dekadzie XXI w. *nowe media*, utożsamiane przez Paula Levinsona z tradycyjnymi stronami WWW, forami i grupami dyskusyjnymi oraz pocztą e-mail, w znacznej mierze ustąpiły miejsca nowym *nowym mediom*. Autor książki o tym samym tytule wskazuje na różnice pomiędzy tymi dwoma kategoriami. Nowe *nowe media* oprócz odbioru treści stwarzają przede wszystkim możliwość ich tworzenia. Zalicza się do nich blogi, podcasty, wideoasty i portale społecznościowe o różnym charakterze<sup>11</sup>. Tworzenie informacji związane jest z koniecznością opanowania nowych umiejętności przez użytkowników Internetu. Ponadto media społecznościowe pełnią rolę agregatorów wiadomości. Służą także ich rozpowszechnianiu. Mnogość danych o zróżnicowanej wartości wymusza na ich użytkownikach selekcjonowanie odbieranych treści. Szkoła, jako miejsce przygotowujące do życia w zmieniającym się społeczeństwie, ma za zadanie wprowadzić uczniów w świat, w którym informacja jest towarem.

Począwszy od lat 80. XX w., główna odpowiedzialność przygotowania uczniów do korzystania z informacji spoczywała na bibliotekarzach szkolnych. Ich pracę w tym zakresie regulowały początkowo programy nauczania przysposobienia czytelniczego i informacyjnego, zróżnicowane z uwagi na poziom kształcenia i typ szkoły. Jednym z rezultatów przeprowadzonej w 1999 r. reformy oświaty była Podstawa programowa kształcenia ogólnego. Dokument ten wyznaczał zadania szkoły, cele i treści nauczania oraz przewidywane osiągnięcia uczniów w zakresie każdego przedmiotu. Reforma wprowadziła również ścieżki międzyprzedmiotowe, do realizacji których zobligowani zostali wszyscy nauczyciele. Jedną z nich nosiła nazwę *edukacja czytelnicza i medialna*. Przypisane jej treści w znacznym stopniu pokrywały się z programem przysposobienia czytelniczego i informacyjnego, co powodowało, że przekazywane były uczniom głównie przez nauczycieli bibliotekarzy.

Ówczesne obowiązki bibliotek pedagogicznych względem bibliotek szkolnych polegały na wspieraniu ich działalności, zwłaszcza w zakresie organizacji i zarządzania biblioteką. Powierzona im na mocy Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 29 kwietnia 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad działania bibliotek pedagogicznych opieka merytoryczna nad bibliotekami szkolnymi do dziś przybiera rozmaite formy. Lucyna Kurowska-Trudzik, po przeanalizowaniu działalności 280 bibliotek pedagogicznych, wśród najczęściej realizowanych wymienia: indywidualne instruktaże, warsztaty i szkolenia skierowane do nauczycieli bibliotekarzy, zamieszczanie na stronach internetowych bibliotek pedagogicznych

<sup>10</sup> Zob.: Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, Dz.U. 2009 r., nr 4, poz. 17.

<sup>11</sup> P. Levinson, *Nowe nowe media*, Kraków 2010, s. 11–19.

materiałów z metodyki pracy biblioteki szkolnej, prezentacji multimedialnych oraz zestawień bibliograficznych<sup>12</sup>. Inną formą, na którą zwraca uwagę, są zespoły samokształceniowe powoływane z myślą o bibliotekarzach szkolnych. Spotkania te mają charakter szkoleniowy i służą wzajemnej wymianie doświadczeń<sup>13</sup>. Oprócz tego warto zwrócić uwagę na kursy e-learningowe, będące coraz popularniejszą ofertą bibliotek pedagogicznych. Z myślą o nauczycielach bibliotekarzach powstają kursy poświęcone organizacji biblioteki szkolnej i jej zarządzaniu. Przeważająca część kursów skierowana jest jednak do nauczycieli przedmiotowych. Koncentrują się na nauce korzystania z nowoczesnych narzędzi oraz obsłudze programów przydatnych w pracy nauczyciela. Niewątpliwie ich realizacja może wzbogacić warsztat pracy pedagogów.

Działalność bibliotek pedagogicznych na rzecz podnoszenia kompetencji medialnych i informacyjnych nauczycieli stała się wyjątkowo istotna po reformie oświaty przeprowadzonej w 2009 r. Wiązała się ze zmianą Podstawy programowej kształcenia ogólnego. Jedną z jej modyfikacji polegała na likwidacji ścieżek międzyprzedmiotowych i przyporządkowaniu ich treści poszczególnym przedmiotom. Całą kadrę pedagogiczną zobligowano do przygotowania uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym. Na mocy Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół zajęcia z różnych przedmiotów mają być połączone z nauką wyszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł, również z zastosowaniem TIK. Biblioteka szkolna, dysponująca aktualnymi zbiorami zarówno w wersji tradycyjnej, jak i cyfrowej, ma pełnić rolę wspomagającą w tym procesie. W celu możliwie najlepszego przygotowania uczniów do samokształcenia oraz świadomego wyszukiwania, selekcjonowania i wykorzystywania informacji nauczyciele przedmiotowi mają obowiązek współpracować z nauczycielami bibliotekarzami<sup>14</sup>. Ta współpraca może przybierać różne formy, m.in. od jej jakości zależy poziom kształcenia kompetencji medialnych i informacyjnych w danej szkole. Kolejnymi czynnikami są umiejętności medialne i informacyjne nauczycieli oraz możliwości korzystania z nowoczesnych narzędzi podczas lekcji.

<sup>12</sup> L. Kurowska-Trudzik, *Biblioteki pedagogiczne jako centra informacji edukacyjnej*, <http://www.ebib.pl/2009/106/a.php?kurowska> [dostęp: 10 sierpnia 2013].

<sup>13</sup> Tamże.

<sup>14</sup> Zob.: Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, Dz.U. 2009 r., nr 4 poz. 17.

## Technologie informacyjno-komunikacyjne w pracy nauczycieli

Narzucenie wszystkim nauczycielom obowiązku przygotowywania uczniów do czynnego korzystania z TIK sprawiło, że deklarowane przez nauczycieli kompetencje medialne i informacyjne stały się częstym przedmiotem badań. Przytoczenie w niniejszej pracy zaledwie dwóch analiz umożliwia sformułowanie wniosków, które są zbieżne z ogólnymi wynikami innych eksploracji tego zagadnienia<sup>15</sup>.

W 2011 r. w ramach projektu Moj@ Edukacja przeprowadzono sondaż, który miał na celu poznanie sposobów, potrzeb oraz zakresu wykorzystywania TIK przez nauczycieli<sup>16</sup>. Badaniem objęto próbę 312 dydaktyków szkół podstawowych i ponadpodstawowych z terenów wiejskich i miejskich, z czego 55% ankietowanych stanowili nauczyciele z jednostek administracyjnych, których wielkość nie przekraczała 50 tys. mieszkańców. Sprawdzenie sposobów wykorzystywania nowoczesnych TIK w kształceniu było również celem badań przeprowadzonych przez Katarzynę Mikołajczyk i Katarzynę Pietraszek<sup>17</sup>. Do jego osiągnięcia posłużono się ankietą on-line, którą wypełniło 300 nauczycieli przedsiębiorczości z liceów i techników z różnych województw. Ponadto 8 z nich wzięło udział w wywiadzie fokusowym.

Ankiety przeprowadzone w ramach projektu Moj@ Edukacja ujawniły, że 99% szkół, w których pracują badani nauczyciele, posiada pracownię komputerową i tylko w przypadku 4,5% szkół korzystają z niej wyłącznie nauczyciele informatyki. W pozostałych placówkach mają oni pierwszeństwo w korzystaniu z pracowni, a nauczyciele innych przedmiotów mogą korzystać z niej w ustalonych godzinach. Oprócz tego szkoły wyposażone są średnio w dwie tablice interaktywne i kamery cyfrowe oraz w pięć rzutników. Natomiast w jednej szkole nauczyciele mają do swojej dyspozycji średnio około 13 komputerów. Są one używane przez prawie trzy czwarte badanej kadry dydaktycznej. Korzystanie z projektorów na zajęciach zgłosili prawie wszyscy ankietowani.

Badania K. Mikołajczyk i K. Pietraszek pokazały, że te same narzędzia są najczęściej wykorzystywane również przez nauczycieli przedsiębiorczości. Prowadzo-

<sup>15</sup> Por. *Jak nowe technologie pomagają uczyć? Wyniki badań Edunews.pl wśród nauczycieli polskich szkół*, [http://www.edunews.pl/images/pdf/jak\\_nowe\\_tech\\_pomagaja.pdf](http://www.edunews.pl/images/pdf/jak_nowe_tech_pomagaja.pdf) [dostęp: 22 sierpnia 2013]; E. Szymala, *Jak dużo jest technologii informacyjnej w szkołach?*, [http://kiss.pl/art\\_jakduzotiwshkolach.htm](http://kiss.pl/art_jakduzotiwshkolach.htm) [dostęp: 22 sierpnia 2013].

<sup>16</sup> Zob. M. Polak. *Technologie informacyjno-komunikacyjne w praktyce szkolnej*, <http://www.slide-share.net/edunews/technologie-informacyjnokomunikacyjne-w-praktyce-szkolnej> [dostęp: 10 sierpnia 2013].

<sup>17</sup> Zob. K. Mikołajczyk, K. Pietraszek, *Czy nauczyciele wykorzystują nowoczesne technologie informacyjno-komunikacyjne w kształceniu? Raport z badań*, [http://www.cren.pl/uploaded-files/analiza-wykorzystywania-ict\\_2012.pdf](http://www.cren.pl/uploaded-files/analiza-wykorzystywania-ict_2012.pdf) [dostęp: 22 sierpnia 2013].

ne lekcje urozmaicają oni prezentacjami przygotowanymi przez siebie lub uczniów oraz filmami wideo bądź DVD.

Przytaczane wyniki badań ujawniły, że nauczyciele są aktywnymi użytkownikami Internetu. 41% respondentów projektu Moj@ Edukacja zadeklarowało tworzenie w sieci zasobów edukacyjnych swojego przedmiotu, do których uczniowie mają dostęp również poza szkołą. W przypadku 9% nauczycieli dodatkowa działalność dydaktyczna prowadzona jest w formie bloga. Nieliczni przyznali się do nagrywania fragmentów lekcji na dyktafon i udostępniania nagrań uczniom i/lub rodzicom. Większą popularnością cieszą się kamery, z których korzysta w tym celu prawie jedna trzecia badanych. Ponad połowa nauczycieli zaznaczyła, że wykorzystuje elektroniczne narzędzia (quiz, ankieta) do sprawdzania i oceniania wiedzy uczniów. Zdecydowana większość badanych (91%) korzysta z Internetu w celu szukania gotowych materiałów, inspiracji czy wymiany doświadczeń. Ankietowani wykorzystują sieć również do komunikowania się z uczniami. Najczęściej wybierają w tym celu pocztę elektroniczną. Na drugim miejscu znalazły się portale społecznościowe (29% nauczycieli).

Nowe *nowe media* cieszą się mniejszą popularnością wśród badanych nauczycieli przedsiębiorczości. Ci spośród nich, którzy zadeklarowali wykorzystywanie technologii w dydaktyce najczęściej wskazywali na Internet będący źródłem informacji, pocztę elektroniczną, fora i grupy dyskusyjne jako narzędzia do komunikacji i wymiany doświadczeń z innymi nauczycielami. Natomiast trudności sprawia im korzystanie z serwisów społecznościowych, blogów, platform e-learningowych, programów do publikacji filmów, czytników e-booków i tabletów, a także programów do tworzenia podcastów.

Respondenci projektu Moj@ Edukacja znacznie wyżej ocenili posiadane kompetencje medialne i informacyjne niż badani nauczyciele przedmiotu podstawy przedsiębiorczości. W skali od 1 do 6 aż 75% badanych zaznaczyła dwie najwyższe noty. Niezależnie jednak od różnic w samoocenie wszyscy badani odczuwają potrzebę pogłębiania umiejętności w zakresie korzystania z nowych technologii. Zapytani o to, co pozwoliłoby im szerzej stosować je w edukacji, nauczyciele wskazali na możliwość uczestniczenia w konferencjach naukowych oraz w szkoleniach poświęconych temu tematowi. Ubolewali także nad małą (wciąż) liczbą darmowych zasobów edukacyjnych w języku polskim.

Najbardziej pożądaną przez nauczycieli są bezpłatne formy doskonalenia zawodowego. Odpowiedzią na ich potrzeby wydaje się oferta bibliotek pedagogicznych. Obejmuje ona organizowanie zarówno konferencji naukowych i metodycznych, jak i szkoleń, warsztatów, podczas których uczestnicy mogą poznać nowoczesne narzędzia, a także nauczyć się ich obsługi. Te formy kształcenia są przeznaczone dla ograniczonej liczby osób. Limity osób, które mogą wziąć w nich udział, muszą

być określone, zwłaszcza w przypadku zajęć praktycznych, które prowadzone są w salach komputerowych.

Alternatywnym rozwiązaniem umożliwiającym samodoskonalenie są wspomniane już kursy e-learningowe. Analiza stron internetowych wybranych bibliotek pedagogicznych pozwala stwierdzić, że ich pracownicy zdają sobie sprawę z potrzeby włączenia zdalnego nauczania do swojej oferty. Z większości kursów można korzystać po uzyskaniu klucza dostępu. Dzięki nim przedstawiciele kadry pedagogicznej mogą nauczyć się obsługi różnych programów (Word, PowerPoint, Gimp, Excel) czy wyszukiwać informacje w tzw. głębokim Internecie. Dla dydaktyków, którzy nie czują się na siłach, aby zdalnie korzystać z materiałów edukacyjnych, pracownicy bibliotek pedagogicznych oferują kursy połączone z warsztatami prowadzonymi metodami tradycyjnymi. Taką formę szkoleń (*blended learning*) oferuje m.in. Biblioteka Pedagogiczna im. gen. bryg. prof. Elżbiety Zawackiej w Toruniu<sup>18</sup>. Większość bibliotek w trosce o komfort użytkowników przygotowuje kursy, które mają na celu zapoznanie uczestników z poruszaniem się po platformie Moodle. Ich realizacja najczęściej odbywa się zdalnie i nie musi być poprzedzona uzyskaniem hasła dostępu.

Niezwykle istotne jest tworzenie przez ksiąźnice pedagogiczne kursów służących nauce organizowania zajęć on-line. Wykorzystanie nowych umiejętności w praktyce, połączenie nauczania zdalnego z tradycyjnym, może być urozmaiceniem procesu dydaktycznego. Agata Arbakus zwraca uwagę, że taka forma edukacji może być wykorzystana do zrealizowania treści, o charakterze międzyprzedmiotowym. W roli organizatora kursów widzi nauczyciela bibliotekarza, który może zaoferować uczniom kursy e-learningowe z edukacji ekologicznej, prozdrowotnej czy patriotycznej<sup>19</sup>. Dobrze wyposażona, sprawnie działająca biblioteka szkolna ma za zadanie wspierać nauczycieli w realizacji wytycznych zawartych w podstawie programowej. Takie tematy, jak: wyszukiwanie informacji w różnego rodzaju źródłach (tradycyjnych i elektronicznych), kryteria ich oceniania, a następnie selekcionowania i wykorzystywania w etyczny sposób, mogłyby być opracowywane przez nauczyciela bibliotekarza i realizowane w toku nauczania zdalnego. Współpraca nauczycieli, mających za zadanie podejmować te zagadnienia w trakcie kształcenia przedmiotowego, z bibliotekarzami mogłaby zaowocować kursami tematycznymi, dzięki którym uczniowie dodatkowo doskonaliliby kompetencje medialne i informacyjne.

<sup>18</sup> M. Jarocka, *E-learning i blended learning w Bibliotece Pedagogicznej im. gen. bryg. prof. Elżbiety Zawackiej w Toruniu*, „Biuletyn Nauczycieli Bibliotekarzy” 2012, nr 1, s. 29, <http://e-pedagogiczna.edu.pl/upload/file/bibliotekiped/BNB.pdf> [dostęp: 23 sierpnia 2013].

<sup>19</sup> A. Arbakus, *E-learning w bibliotece szkolnej – metodą pozyskania czytelnika*, „Biuletyn Nauczycieli Bibliotekarzy” 2012, nr 1, s. 11–15, <http://e-pedagogiczna.edu.pl/upload/file/bibliotekiped/BNB.pdf> [dostęp: 23 sierpnia 2013].

## Wspomaganie szkół jako obowiązek bibliotek pedagogicznych

Organizowanie i prowadzenie przez biblioteki pedagogiczne wspomaganie szkół i placówek oświatowych w realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, w tym w wykorzystaniu TIK, a także bibliotek szkolnych zostało doprecyzowane w ust. 3 i 4 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych. W dokumencie określono również czas, jaki mają biblioteki do przygotowania się do nowych zadań. Wspomaganie szkół będzie przez nie realizowane od 1 stycznia 2016 r. Do tego czasu działania podejmowane w tym zakresie przez biblioteki mają charakter dobrowolny.

Wspomaganie ma się odbywać z uwzględnieniem kierunków polityki oświatowej państwa oraz zmian wprowadzanych w systemie oświaty. Biblioteki pedagogiczne będą musiały również śledzić wymagania stawiane szkołom i placówkom, których spełnianie jest kontrolowane przez kuratoria oświaty, sprawujące nad nimi nadzór pedagogiczny. Jednym z zadań księżnic będzie przygotowanie podległych im szkół do sprostania wymogom określonym w aktualnych aktach prawnych wydawanych przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania. Ewaluacja zewnętrzna przeprowadzana przez kuratoria oświaty dotyczy czterech obszarów (efekty działalności statutowej szkoły lub placówki oświatowej, zachodzące w niej procesy, jej funkcjonowanie w środowisku i zarządzanie nią) i służy ustalaniu poziomu spełniania przez jednostki edukacyjne wymagań ustalonych dla każdej z nich<sup>20</sup>. Wyniki i wnioski sformułowane przez kuratorium w wyniku analizy działalności szkoły będą musiały być brane pod uwagę w realizacji wspomaganie placówki. Nie mniej istotne będą wyniki sprawdzianów i egzaminów. Dają one bowiem obraz jakości wywiązywania się nauczycieli z nałożonych na nich obowiązków dydaktycznych. Dlatego w rozporządzeniu zaznaczono, że wspomaganie musi uwzględniać realizację podstaw programowych.

Głównym celem wspomaganie szkół i placówek oświatowych przez biblioteki pedagogiczne jest poprawa jakości ich pracy. Wiąże się to z zaplanowaniem i przeprowadzeniem całego procesu, który miałby temu służyć. Pracownicy bibliotek pedagogicznych mają pomagać w diagnozowaniu dydaktycznych, wychowawczych oraz opiekuńczych potrzeb szkoły. W tym zakresie w danej szkole mogą zostać wyszczególnione konkretne zagadnienia, które są istotne dla poprawy jej funkcjonowania. Dalsze działania bibliotek pedagogicznych na rzecz szkół i placówek oświatowych mają koncentrować się na ustaleniu czynności, które przyczyniłyby się do zaspokojenia ich potrzeb. Zaangażowanie bibliotek we wspomaganie wiąże się również z zaplanowaniem odpowiednich jego form. Założono, że będą miały

<sup>20</sup> Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego, Dz.U. 2009 r., nr 168, poz. 1324.

one swój udział również w ich realizacji. Końcowy etap, zgodnie z zaleceniami Ministerstwa Edukacji Narodowej, ma polegać na wspólnym dokonaniu oceny rezultatów realizacji zaplanowanych aktywności, a także opracowaniu wniosków z działań podjętych zarówno przez biblioteki pedagogiczne, jak i wspomagane przez nie szkoły.

Rozporządzenie obliuguje biblioteki pedagogiczne do organizowania i prowadzenia sieci współpracy i samokształcenia nauczycieli. Celem tej sieci miałyby być doskonalenie swojego warsztatu oraz wymiana doświadczeń. Jak wspomniano w niniejszym artykule, niektóre biblioteki od lat organizują spotkania bibliotekarzy szkolnych, podczas których dochodzi do wymiany opinii na temat problemów i szukania najtrafniejszych rozwiązań. Zespoły samokształceniowe nauczycieli bibliotekarzy mają być pierwowzorem dla nauczycieli przedmiotowych, którzy przestrzeń biblioteki pedagogicznej mogliby wykorzystać w celu dyskusowania o zagadnieniach specyficznych dla danego przedmiotu.

## Podsumowanie

Na podjęcie nowych form działalności biblioteki mają czas do 1 stycznia 2016 r. Od tego momentu będą zobowiązane wspomagać podlegające im terytorialnie szkoły i placówki oświatowe. Organizacja i prowadzenie działań tego typu ma koncentrować się na realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, a także na wykorzystywaniu TIK. Obecność nowych technologii w procesie nauczania stwarza wiele możliwości, jednak nie wszyscy nauczyciele mogą czuć się odpowiednio przygotowani do ich wykorzystywania. Przytoczone w tekście wyniki badań świadczą o tym, że wciąż istnieje pewien procent pedagogów, którzy w procesie dydaktycznym ograniczają się do sprawdzonych form i metod pracy. Zgodnie z podstawą programową, również oni mają mieć swój udział w kształceniu kompetencji medialnych i informacyjnych uczniów. Z tego względu warto, aby biblioteki pedagogiczne, przygotowując się do nowych zadań, położyły szczególny nacisk na doskonalenie umiejętności wykorzystywania przez nauczycieli TIK.

Działalność bibliotek pedagogicznych zgodnie z zaleceniami nowego rozporządzenia ma szansę zaowocować lepszym poznaniem indywidualnych problemów każdej ze szkół. Nie jest wykluczone, że każda z placówek będzie wymagała zróżnicowanych działań, mających na celu poprawę jakości jej pracy. W takiej sytuacji, z powodu dodatkowych obowiązków, pracownicy księżnic pedagogicznych mogą odczuwać spore obciążenie. Nowe spoczywające na nich zadania mogą wiązać się z koniecznością stworzenia nowych miejsc pracy. Alternatywą dla zatrudniania przez biblioteki specjalistów odpowiedzialnych za wspieranie szkół i placówek oświatowych może okazać się nawiązywanie przez nie współpracy z wojewódzki-



mi ośrodkami doskonalenia nauczycieli. Placówkom tym Ministerstwo Edukacji Narodowej również powierzyło zadanie diagnozowania potrzeb szkół, planowania form wspomagania i ich realizację, a następnie wspólną ocenę uzyskanych rezultatów<sup>21</sup>. W przypadku bibliotek pedagogicznych, które zostały połączone lub działają wspólnie z okręgowymi ośrodkami doskonalenia nauczycieli, kooperacja w zakresie realizacji nowych obowiązków najprawdopodobniej będzie odbywać się samoczynnie i okaże się łatwiejsze niż dla bibliotek działających autonomicznie.

Poznanie problemów szkół jest ściśle związane z ujawnieniem się potrzeb kadry dydaktycznej. Warto, by biblioteki pedagogiczne wykorzystwały szansę zbliżenia się do nauczycieli. Pozwoli to na przygotowanie oferty na miarę ich oczekiwań. Lepsze poznanie środowiska może również skłaniać do refleksji, że szkoły w danym okręgu lub nauczyciele tych samych przedmiotów borykają się z podobnymi problemami. Ich rozwiązywanie na drodze planowania i realizacji odpowiednich form, a następnie ocenianie rezultatów podjętych działań mogą przyczynić się do realizacji nowej misji bibliotek pedagogicznych – poprawy jakości pracy szkoły.

## Bibliografia

- Arbakus A., *E-learning w bibliotece szkolnej – metodą pozyskania czytelnika*, „Biuletyn Nauczycieli Bibliotekarzy” 2012, nr 1, s. 11–15 (29), <http://e-pedagogiczna.edu.pl/upload/file/bibliotekiped/BNB.pdf> [dostęp: 23 sierpnia 2013].
- Biblioteki pedagogiczne wobec wyzwań współczesnej oświaty*, red. D. Wańka, Kalisz 2008.
- Ciechorski J., *Biblioteki pedagogiczne – wybrane zagadnienia*, „Bibliotekarz” 2012, nr 3, s. 30.
- Dyrek A., Szymańska E., Zakrzewska A., *WikiEduLinki jako pomoc w pracy nauczyciela*, [www.dbc.wroc.pl/Content/13248](http://www.dbc.wroc.pl/Content/13248) [dostęp: 10 sierpnia 2013].
- Jak nowe technologie pomagają uczyć? Wyniki badań Edunews.pl wśród nauczycieli polskich szkół*, [http://www.edunews.pl/images/pdf/jak\\_nowe\\_tech\\_pomagaja.pdf](http://www.edunews.pl/images/pdf/jak_nowe_tech_pomagaja.pdf) [dostęp: 22 sierpnia 2013].
- Jarocka M., *E-learning i blended learning w Bibliotece Pedagogicznej im. gen. bryg. prof. Elżbiety Zawackiej w Toruniu*, „Biuletyn Nauczycieli Bibliotekarzy” 2012, nr 1, s. 26–29, <http://e-pedagogiczna.edu.pl/upload/file/bibliotekiped/BNB.pdf> [dostęp: 23 sierpnia 2013].
- Kompetencje kluczowe w uczeniu się przez całe życie. Europejskie Ramy Odniesienia*, [http://ec.europa.eu/dgs/education\\_culture/publ/pdf/ll-learning/keycomp\\_pl.pdf](http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/ll-learning/keycomp_pl.pdf) [dostęp: 10 sierpnia 2013].
- Kurowska-Trudzik L., *Biblioteki pedagogiczne jako centra informacji edukacyjnej*, <http://www.ebib.pl/2009/106/a.php?kurowska> [dostęp: 10 sierpnia 2013].
- Levinson P., *Nowe nowe media*, Kraków 2010.

<sup>21</sup> Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 26 października 2012 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli, Dz.U. 2012 r., nr 0, poz. 1196.

- Mikołajczyk K., Pietraszek K., *Czy nauczyciele wykorzystują nowoczesne technologie informacyjno-komunikacyjne w kształceniu? Raport z badań*, [http://www.cren.pl/uploaded-files/analiza-wykorzystywania-ict\\_2012.pdf](http://www.cren.pl/uploaded-files/analiza-wykorzystywania-ict_2012.pdf) [dostęp: 22 sierpnia 2013].
- Polak M., *Technologie informacyjno-komunikacyjne w praktyce szkolnej*, <http://www.slideshare.net/edunews/technologie-informacyjnokomunikacyjne-w-praktyce-szkolnej> [dostęp: 10 sierpnia 2013].
- Rekomendacje IFLA w sprawie kompetencji medialnych i informacyjnych*, [http://www.sbp.pl/repository/SBP/sekcje\\_komisje/komisja\\_ds\\_edukacji\\_informacyjnej/Rekomendacje\\_IFLA.pdf](http://www.sbp.pl/repository/SBP/sekcje_komisje/komisja_ds_edukacji_informacyjnej/Rekomendacje_IFLA.pdf) [dostęp: 10 sierpnia 2013].
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego, Dz.U. 2009 r., nr 168, poz. 1324.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, Dz.U. 2009 r., nr 4, poz. 17.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych, Dz.U. 2013 r., nr 0 poz. 369.
- Szymala E., *Jak dużo jest technologii informacyjnej w szkołach?* [http://kiss.pl/art\\_jakduzotiwshkolach.htm](http://kiss.pl/art_jakduzotiwshkolach.htm) [dostęp: 22 sierpnia 2013].

## Activities of Pedagogical Libraries Dedicated to Teachers, School Librarians and Schools – The Current State of Affairs and Perspectives

**Abstract:** The article presents the duties lying on pedagogical libraries in the context of *the Ordinance of the Minister of Education and Sport of 28 February 2013 on detailed principles of the operation of public pedagogical libraries (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych)*. It cites the results of research showing the usage of information and communication technologies among teachers and their declared level of media and information competences. Basing on examples, the author presents the activities of pedagogical libraries aimed at improving media and information competences among teachers.

**Key words:** information and communication technologies, media and information competences, pedagogical libraries

## Biblioteka pedagogiczna i jej rola w przestrzeni regionalnej i lokalnej

### Region i miejsce w przestrzeni lokalnej jako środowisko sieci bibliotek nauczycielskich

Biblioteka pedagogiczna, obecna w kształcie zbliżonym do dzisiejszego co najmniej od 1917 r., a zatem od blisko już stu lat, postrzegana jest jako instytucja polskiego życia oświatowego; nieodzowny element – przynajmniej do chwili obecnej – niegdyś samokształcenia, dziś zaś doskonalenia nauczycieli. Niezależnie od znaczenia tej formy księgozbioru dla współczesnej oświaty warto zwrócić uwagę na inną, mniej widoczną rolę bibliotek pedagogicznych, jaką odgrywa owa sieć wobec regionu i miejsca, poetycko nazywanego „małą ojczyzną”. Wbrew pozorom bowiem placówki te zajmują obecnie istotne miejsce w rozważaniach regionalnych, stając się ważną instytucją owej „małej ojczyzny”.

Regionalistyka, rozumiana jako zainteresowanie historią swojego miejsca w przestrzeni lokalnej obecna jest w polskim życiu społecznym i kulturalnym niemal od początku XIX wieku, silniej zaznaczając swoją obecność w ośrodkach o znacznych tradycjach historycznych i przeżywając apogeum zainteresowania na przełomie XIX i XX wieku jako substytut historii państwa polskiego. Interesujące, że także współcześnie, co najmniej od lat 70. XX wieku, widoczne jest żywe zainteresowanie problematyką regionalną, a ponad dwudziestoletnia działalność samorządu terytorialnego przeniosła idee regionalizmu na poziom małych miast i miasteczek, a nawet wsi.

Zainteresowanie historią regionalną – żywe i stale rosnące – znalazło oddźwięk w działalności sieci bibliotek publicznych, a także w działaniach polskiej szkoły, od dawna zauważającej znaczenie wartości tkwiących w stosunku młodych ludzi

do regionu i przestrzeni lokalnej, a zatem owej „małej ojczyzny”<sup>1</sup>. Zagadnienia te, przechodzące zresztą w placówkach szkolnych ewolucję programową, musiały się rzeczy znaleźć odbicie w działalności bibliotek pedagogicznych, na miarę swoich sił i środków wspierających nauczycieli w propagowaniu tego elementu nauczania i wychowania. Zaowocowało to zainteresowaniem bibliotek szeroko pojętą literaturą regionalną, ze szczególnym uwzględnieniem przewodników metodycznych, służących propagowaniu tej problematyki i wiedzy, a także regionalnych źródeł drukowanych i opracowań, przydatnych nauczycielowi w popularyzacji idei regionalizmu. To zresztą nie tylko książki, ale także lokalne i regionalne periodyki (w tym naturalnie czasopisma uczniowskie), a nawet niektóre formy zbiorów specjalnych, jak przykładowo oświatowe zbiory dokumentów życia społecznego, starodruki jako wytwór lokalnych tłoczni (stanowiące materiał ilustracyjny lekcji bibliotecznych) czy rękopisy (choćby w postaci dawnych zeszytów szkolnych), oświatowa grafika ekslibrisowa – znaki własnościowe miejscowych bibliotek szkolnych i pedagogicznych, a także ekslibrisy nauczycieli itp.

## Biblioteka pedagogiczna jako placówka o charakterze oświatowym i naukowym

Warto w tym miejscu przypomnieć o funkcji sieci bibliotek pedagogicznych w środowisku nauczycielskim. Biblioteki te, tworzone na potrzeby stanu nauczycielskiego w okresie międzywojennym i służące scaleniu kadry, działającej przed I wojną światową w trzech różnych systemach szkolnych, a także wychowaniu już w wolnej Polsce nowego pokolenia nauczycieli, szczególnie istotną rolę odegrały po II wojnie światowej, ułatwiając wykształcenie pedagogów, którzy wypełnili lukę po eksterminowanej, podlegającej szczególnie represjom w czasie niemieckiej okupacji kadrze nauczycielskiej. Należy jednak wspomnieć także o wpływie na rozbudowę sieci bibliotek pedagogicznych w Polsce na przełomie lat 40. i 50. XX wieku planu indoktrynacji młodego pokolenia Polaków, których zamierzano przekonać do nowych idei poprzez wykształcenie nowego pokolenia pedagogów, rozumiejących znaczenie nowego ustroju i umiejących przekazać te idee wychowywanej przez siebie młodzieży. Przede wszystkim jednak biblioteka pedagogiczna spełniła swoją funkcję, wspierając działania kształcenia i doskonalenia nauczycielstwa, które m.in. dzięki tego typu placówkom jest jedną z najlepiej wykształconych grup zawodowych.

<sup>1</sup> Najbardziej wyrazistym działaniem było utworzenie i prowadzenie w szkołach tzw. ścieżki regionalnej. Dzisiaj elementy regionalizmu są obecne w programach nauczania wielu przedmiotów.

Rolę taką biblioteka pedagogiczna odgrywa do dzisiaj, kierując swą ofertę jednak coraz częściej nie tylko do czynnych nauczycieli, lecz także do młodych ludzi, zdobywających wykształcenie, a zatem studentów uczelni wyższych. W tej mierze biblioteka pedagogiczna stała się dzisiaj lokalnym księgozbiorem o charakterze naukowym i popularnonaukowym, o wielkim znaczeniu zwłaszcza w środowiskach pozbawionych bibliotek naukowych, a zatem przede wszystkim w miastach powiatowych. Funkcję taką nie zawsze pełnią biblioteki publiczne, w niewielkich ośrodkach nastawione przede wszystkim na czytelnictwo masowe, beletrystyczne, co jest zgodne z misją tej formy placówki bibliotecznej. Dlatego w wielu przypadkach to właśnie biblioteka pedagogiczna jest jedyną placówką na terenie powiatu dysponującą księgozbiorem przydatnym uczącej się młodzieży, często umożliwiającym skorzystanie z książki naukowej poza macierzystą uczelnią. Fakt, że 60–70% czytelników bibliotek pedagogicznych to studenci, potwierdza tezę, że placówki te w znacznej mierze w lokalnym wymiarze powiatu pełnią rolę bibliotek uczelnianych, czy szerzej – naukowych.

## Edukacja akademicka i jej uwarunkowania regionalne

Warto zastanowić się nad rolą edukacji akademickiej, gdyż w życiu polskiej prowincji (w najlepszym zresztą tego słowa znaczeniu) dokonały się istotne zmiany wraz z odnowieniem idei wyższego szkolnictwa zawodowego. Uchwalona w 1997 r. ustawa o wyższych szkołach zawodowych spowodowała utworzenie do chwili obecnej kilkudziesięciu państwowych szkół wyższych, kształcących na poziomie licencjackim. Co istotne dla niniejszego wywodu, większość tych uczelni działa w miastach powiatowych, które dopiero zaczęły tworzyć na swoim terenie tradycje szkolnictwa wyższego.

Ta odważna decyzja miała trzy przyczyny. Pierwszą z nich był boom edukacyjny w tamtych latach, który wywołał potrzebę utworzenia nowych uczelni, uzupełniających możliwości nauki na uniwersytetach, borykających się z wieloma trudnościami natury lokalowej i finansowej.

Drugą przyczyną był zauważony po 1990 r. wyjątkowo niski procent młodych ludzi kształcących się na uniwersytetach, a wywodzących się ze wsi. Wreszcie trzecią przyczyną było odebranie wielu miastom rangi ośrodka wojewódzkiego, co zawsze (jak wykazują doświadczenia ostatnich lat) w polskich warunkach wiąże się z ich upadkiem gospodarczym i kulturalnym. Wyższe uczelnie miały być zatem dla wielu miast Polski powiatowej rodzajem rekompensaty.

Z trzech wymienionych przyczyn utworzenia instytucji wyższego szkolnictwa zawodowego bezsprzecznie sprawdziła się idea zapewnienia możliwości kształcenia się młodzieży wiejskiej, w znacznym stopniu pozbawionej szansy studiowania

z dala od rodzinnego domu i środowiska. To także szansa na pozostanie wartościowej młodzieży w regionie, przeciwdziałanie zjawiskom odpływu uzdolnionych młodych ludzi do wielkich miast, a tym samym degradacji środowisk gminnych i powiatowych, oczywiście po zapewnieniu absolwentom możliwości wykorzystania ich wiedzy i umiejętności zawodowych. Trzeba jednakże pamiętać, iż jednym z warunków powstania uczelni w mieście powiatowym było zapewnienie jej możliwości korzystania z księgozbioru, przynajmniej do momentu utworzenia własnej biblioteki uczelnianej. W wielu przypadkach podstawą zgody na powstanie nowej szkoły wyższej była zgoda biblioteki pedagogicznej na korzystanie z jej księgozbioru przez studentów nowej uczelni.

Rolę taką wiele bibliotek tej sieci odgrywa do dzisiaj, gdyż tworzenie bibliotek naukowych trwa często wiele lat, dlatego placówki pedagogiczne (zwłaszcza te najlepsze) jeszcze długo będą uzupełniać ofertę młodych bibliotek wyższych szkół zawodowych.

## Sieć bibliotek pedagogicznych i prognozy zmian

Tymczasem obserwujemy gwałtowne i niekorzystne przemiany kształtu sieci bibliotek pedagogicznych i ich roli w dzisiejszej oświacie. Główny problem upatrywać należy w tendencji do likwidacji księgozbiorów pedagogicznych jako przeżytku minionej epoki (mieliśmy z tym zjawiskiem do czynienia w momencie przejęcia przez samorząd terytorialny powiatów i województw w ich obecnym kształcie, lecz także dzisiaj dochodzą niepokojące wieści o fali likwidacji tych placówek), choć nie mniejszym problemem dla idei regionalizmu staje się łączenie bibliotek pedagogicznych z placówkami doskonalenia nauczycieli.

Ten pozornie logiczny pomysł prowadzi do degradacji roli biblioteki pedagogicznej w regionie i przekształcenia jej w księgozbiór placówki doskonalenia nauczycieli. Zmiana ta nie zawsze zachodzi natychmiast, bibliotekę zazwyczaj chroni autorytet dyrektora czy kierownika placówki, jednakże każda zmiana personalna w tej mierze prowadzi do jej podporządkowania, a z czasem także zaniechania działalności nastawionej na problemy regionu. Dotyczy to zwłaszcza czytelnictwa studentów pochodzących ze wsi i małych miasteczek. Władze samorządowe województw (a w ślad za nimi dyrekcje placówek doskonalenia nauczycieli) w odpowiedzi na ich postulaty – dotyczące m.in. zaopatrzenia bibliotek w potrzebną literaturę – kierują ich do macierzystych uczelni. Badania wykazują, że przekształcenie takie owocuje przystosowaniem się biblioteki do warunków pracy zakładu doskonalenia nauczycieli, znacznie mniej korzystnych dla czytelnika, by wymienić tylko zmiany profilu gromadzonych zbiorów, postulaty skracania godzin otwarcia, zamykanie bibliotek w czasie wakacji i podczas tzw. długich weekendów. Wszystko to pro-

wadzi nie tylko do obniżenia poziomu czytelnictwa, lecz także do upadku idei biblioteki pedagogicznej jako biblioteki publicznej, stanowiącej placówkę otwartą nie tylko ze względu na zapisy statutowe, lecz przede wszystkim na zawartość księgozbioru i możliwości korzystania z niego tam, gdzie nadal trudno o książkę naukową, a zatem w polskich regionach i – proszę wybaczyć sarkazm – w coraz bardziej odciętych od możliwości rozwoju „naszych małych ojczyznach”.

## Bibliografia

- Biblioteka w społeczności lokalnej. Materiały z sympozjum*, red. S. Krzywicki, J. Pasztaleniec-Jarczyńska, Warszawa 1993.
- Biblioteki pedagogiczne wobec wyzwań współczesnej oświaty. Materiały konferencji naukowej, Kalisz 11–12 maja 2006*, red. D. Wańka, Kalisz 2008.
- Czacharowska S., *Co dalej z bibliotekami pedagogicznymi?*, „Bibliotekarz” 2012, nr 1, s. 1–3.
- Czacharowska S., Wiśniewska M., *Biblioteki pedagogiczne nie są „reliktem przeszłości”*, „Poradnik Bibliotekarza” 2004, nr 9, s. 13–15.
- Zybert E.B., *Biblioteki pedagogiczne u progu reformy administracyjnej kraju... i co dalej?*, „Poradnik Bibliotekarza” 1999, nr 4, s. 2–7.

## Pedagogical Library and its Role in the Regional and Local Space

**Abstract:** The article provides a profile of the situation of pedagogical library networks and their current significance for teachers' education, supplementary education and professional development, drawing attention to the presence of such libraries in the region. The author points to the role a pedagogical library has in the contemporary educational system, as well as transformations which take place in the way it functions. The role of a contemporary pedagogical library in the region is highlighted, particularly focusing on the need of maintaining such institutions in small county towns, with benefits for the education of young people. What is also noticed is the harm which results from conjoining pedagogical libraries with centres of professional development for teachers.

**Key words:** pedagogical library, region, teacher, regional environment, little homeland





# Część 2

## Praktyka



## Czy biblioteka pedagogiczna jest (jeszcze) potrzebna nauczycielom? – głos w dyskusji

Niniejszy artykuł powstał jako rezultat wieloletniej pracy w bibliotece pedagogicznej, a także pewnego „genetycznego obciążenia” – moja mama również pracowała w takiej bibliotece w powiatowym mieście północnej Polski. Pamiętam zatem bardzo dobrze atmosferę tych bibliotek z późnych lat 70. XX w., gdy wielu nauczycieli uzupełniało kwalifikacje na tzw. studiach retro, bo bywałam wówczas regularnie jako studentka w takiej bibliotece. Pamiętam lata 80. XX w., kiedy sama już pracowałam, przechodząc wszystkie szczeble zawodowej kariery – od bibliotekarza udostępniania, przez kierownika wydziału instrukcyjno-metodycznego, po stanowiska zastępcy dyrektora i dyrektora.

Wiem, jak zmieniały się potrzeby naszych użytkowników, jak dostosowywaliśmy do nich formy pracy, jakie osiągałymi rezultaty. Pamiętam, jak bardzo byliśmy wówczas potrzebni. Truizmem jest konstatacja, że przecież świat się zmienia, nieroztropnością kontestowanie tych zmian. Natomiast intrygujące jest pytanie o ich kierunek. I dlaczego jest on taki właśnie?

W licznych rozmowach z władzami samorządowymi w powiatach województwa warmińsko-mazurskiego, dotyczących założonej przez organ prowadzący restrukturyzacji filii pojawiał się zwykle jeden problem – brak pieniędzy na przejmowanie i prowadzenie filii. Dwie wypowiedzi warto przytoczyć:

ta biblioteka nie jest nam do niczego potrzebna, mamy bibliotekę Wyższej Szkoły Policji, otwartą dla miasta,

nie potrzebujemy kolejnej biblioteki, ostatecznie możemy wziąć najnowszy księgozbiór i wyposażenie, może przyda się w ogólniaku.

Nie są to opinie incydentalne, ale raczej dość powszechne. Doświadczenia z ostatnich dwóch lat wyraźnie potwierdzają (ciche) przyzwolenie dla likwidacji

fili bibliotek pedagogicznych. I to nie tylko wśród władz samorządowych różnych szczebli, ale także przyzwolenie środowiskowe. Wcale nierzadko jest ono obecne w szkołach, które, jak się zdaje, nauczyły się uczyć bez książek.

Oczywiście to uogólnienie, jak każde uogólnienie – niesprawiedliwe wobec niektórych, ale warto przyjąć do wiadomości następujący fakt: liczba czytających nauczycieli (czyli naszej grupy docelowej zgodnie z kolejnymi rozporządzeniami MEN) systematycznie spada. W Warmińsko-Mazurskiej Bibliotece Pedagogicznej w Olsztynie w ciągu ostatniego 10-lecia wyglądało to następująco:

Tabela 1. Statystyka wypożyczeń

	2002	2005	2007	2010	2012
Nauczyciele czytelnicy	1 663	1 522	1 401	1 049	902
Wypożyczenia nauczycieli (tylko na zewnątrz)	12 301	10 404	11 687	10 669	10 113

Źródło: sprawozdania opisowe z działalności Warmińsko-Mazurskiej Biblioteki Pedagogicznej w Olsztynie

Jest to – niestety – sytuacja obserwowana w większości bibliotek pedagogicznych. Wniosek jest jednoznaczny – nauczyciele nie potrzebują już (albo inaczej – potrzebują tylko nieliczni) książki (w różnej postaci) do swojej pracy zawodowej. Dlatego prymarna funkcja biblioteki – udostępnianie zbiorów na zewnątrz – właściwie przestaje w tej sytuacji być kluczowa.

Oczywiście bibliotekarze to wiedzą i próbują temu przeciwdziałać, stosując rozliczne zachęty do korzystania z bibliotek. Przykłady takich ofert w olsztyńskiej bibliotece prezentowane są w dalszej części artykułu. Zanim jednak o nich, warto się zastanowić, dlaczego tak się dzieje?

Dlaczego książka rozumiana jako materialny dowód wiedzy/kultury jest dziś ignorowana, traktowana często pogardliwie, ergo – niepotrzebna?

Dlaczego od roku 2008, według badań, procent Polaków czytających (czyli tych, którzy przeczytali więcej niż 7 książek w roku) stoi na poziomie 11%?

Dlaczego większość Polaków przyznaje, że życie czytelnicze zakończyła na etapie edukacji szkolnej?

Czytanie dawniej było wyróżnikiem ludzi lepiej wykształconych, o wyższym statusie społeczno-ekonomicznym, przez co wiele osób chciało do tej grupy aspirować. Dziś można zauważyć, zwłaszcza wśród młodzieży, wręcz modę na nieczytanie. Studenci coraz częściej przyznają się, *off the record*, rzecz jasna, że napisali pracę dyplomową, licencjacką nie sięgając do żadnych źródeł, poza Internetem.

No właśnie – wyjaśnienie mody na nieczytanie tym, że wszystko, co potrzebne można znaleźć w sieci, a przecież wchodzą w wiek szkolny i dorosłość pokolenia,

dla których Internet jest czymś tak oczywistym, jak dla starszych pokoleń elektryczność, jest chyba przymykaniem oczu na istotę problemu.

Nieczytanie wszak, co jasno pokazują badania, dotyczy wszystkich grup wiekowych, nie tylko młodzieży. Ani jednej książki w roku 2012 nie przeczytało 61% Polaków. Należy się zatem zastanowić nad tym, że skoro nieczytanie jest zjawiskiem powszechnym, to czy ma być / może być zjawiskiem akceptowanym? Często jest też pogląd, że młodzi ludzie nie czytają tradycyjnych książek, ale czytają cyfrowe, a także liczne teksty zamieszczane w sieci. Może zatem bicie na alarm z powodu nieczytania jest nieuzasadnione?

Według Janusza Morbitzera z Katedry Technologii i Mediów Edukacyjnych z Uniwersytetu Pedagogicznego z Krakowa:

Internet stał się naturalnym następcą książki. Nowe źródła nie eliminują wprawdzie tradycyjnych książek, ale funkcjonują równoległe z nimi, stanowiąc dla nich silną konkurencję, gdyż oferują szybki i łatwy dostęp do informacji często skróconej i w multimedialnej formie. Globalna sieć stała się globalnym zasobem informacji<sup>1</sup>.

Tylko że znów, według licznych już badań, młodzi użytkownicy Internetu, mając dostęp do coraz większej ilości informacji, rozumieją i wiedzą coraz mniej, ich wiedza staje się wrywkowa i powierzchowna, pozbawiona szerszego kontekstu. Nicholas Carr w książce *Płytki umysł. Jak Internet wpływa na nasz mózg* stwierdza, że:

neuroplastyczny mózg ludzki znakomicie dopasowuje się do otaczającej go rzeczywistości – nowych mediów i nowych zadań. Tylko – mimo że dzięki Internetowi hipertekst stał się zjawiskiem popularnym, a wręcz wszechobecnym, badania nadal pokazują, że ludzie, którzy czytają tradycyjny tekst linearny, nadal rozumieją więcej, zapamiętują więcej i uczą się więcej niż ci, którzy czytają tekst naszpikowany linkami. [...] Wielu pedagogów również przypuszczało, że multimedia czy też tak zwane rich media pogłębią rozumienie i zwiększą skuteczność procesu nauczania. Im więcej bodźców, tym lepiej. Założenie to, które długo przyjmowano, mimo nielicznych dowodów, także zostało zakwestionowane przez wyniki badań. Podzielność uwagi wymuszana przez multimedia nadweręża w jeszcze większym stopniu nasze zdolności poznawcze, obniżając efektywność uczenia się i poziom rozumienia. Jeśli trzeba nakarmić umysł, czasami więcej oznacza mniej<sup>2</sup>.

Moda na nieczytanie jakoś uprawomocniana przez powszechność/globalność sieci wydaje się jednak też pochodną wspomnianej wcześniej negacji, a często i pogardy wobec książki jako desygnatu wiedzy. I chyba warto zmierzyć się z pytaniem, w sposób istotny dotyczącym bibliotekarzy, co powoduje tę negację książki?

<sup>1</sup> J. Morbitzer, *Edukacja wspierana komputerowo a humanistyczne wartości pedagogiki*, Kraków 2007, s. 111.

<sup>2</sup> N. Carr, *Płytki umysł. Jak Internet wpływa na nasz mózg*, Gliwice 2013, s. 159, 162.

Przyczyny zapewne należałoby szukać w zjawisku, które od kilkunastu lat wyjaławia tkankę społeczną – zjawisku, które, nieco upraszczając, określa się jako „pustynnienie aksjologiczne”. Inaczej mówiąc – zubożenie wobec wartości do niedawna dla człowieka prymarnych.

Indyferentyzm wobec wartości wydaje się jednym z największych zagrożeń dla współczesnego człowieka i współczesnej edukacji, wpływa również na regres wychowania rozumianego jako wyposażanie kolejnych pokoleń w konieczny zasób wartości. Sceptycyzm wobec wartości, powątpiewanie w ich sens, w możliwość wpływania na ludzkie działanie prowadzi nieuchronnie do ich negacji i eliminowania z obszaru ludzkiego doświadczenia.

Jednym ze skutków tego zjawiska jest szkoła na coraz niższym poziomie, z zapożyczeniem programową i uczeniem pod kątem testów; coraz niższy poziom wiedzy ogólnej, sankcjonowany świadectwem maturalnym; coraz słabiej przygotowani do pracy i życia studenci z dyplomami licencjata czy magistra. Wartość tych dyplomów okazuje się coraz częściej mocno dyskusyjna. Trudno się zatem dziwić, że uczący się nie cenią wiedzy, którą nominalnie zdobyli. Nie cenią zatem i źródeł tej wiedzy.

Ale, jak mawia znajomy profesor pedagogiki, diagnozę postawić łatwo, trudniej zaplanować kurację. Mimo to spróbujmy.

Zarówno kryzys czytelniczy, jak i finansowy wymusiły niejako zmianę funkcji naszych bibliotek. W sukurs temu przyszły koncepcje MEN, które zobaczyły biblioteki w szerokim systemie wspomagania edukacji, łącząc niektóre zadania realizowane przez trzy rodzaje placówek – biblioteki pedagogiczne, ośrodki doskonalenia nauczycieli i poradnie psychologiczno-pedagogiczne. Można dyskutować, czy niezbędna w procesie wspomagania, jako punkt wyjścia, diagnoza pedagogiczna będzie profesjonalnie realizowana akurat przez nauczycieli bibliotekarzy (choć przecież są oni otwarci na nową wiedzę), ale ogólnie kierunek zmian wydaje się uzasadniony.

Dzisiejsza szkoła, dostosowując się (lepiej lub gorzej) do wymogów epoki sieci, funkcjonuje w sytuacji zalewu informacji i rosnących lawinowo zasobów wiedzy. Nauczyciel nie ma wyboru – musi być przewodnikiem w tym świecie, czyli uczyć uczenia. Dlatego każda instytucja wspomagająca szkołę/nauczyciela (także biblioteka) ma też za zadanie organizowanie i prowadzenie wspomagania w zakresie wykorzystywania technologii informacyjno-komunikacyjnej (TIK).

Warto wiedzieć, że według raportu Instytutu Badań Edukacyjnych, polscy nauczyciele poświęcają na doskonalenie zawodowe 1% całego swojego czasu przeznaczonego na pracę zawodową.

Olsztyńskie doświadczenia biblioteczne wyraźnie pokazują, że nauczyciele najchętniej korzystają z oferty praktycznie wspomagającej dydaktykę – czyli zajęć bibliotecznych, prowadzonych w bibliotece przez nauczycieli bibliotekarzy.

Ta oferta w roku szkolnym 2012/2013 obejmowała 13 tematów z zakresu nauczania przedszkolnego i zintegrowanego, 8 tematów dla klas IV–VI szkół podstawowych, 15 dla gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych. W tym roku szkolnym w olsztyńskiej bibliotece zrealizowano 135 takich zajęć, uczestniczyło w nich 2818 uczniów ze swoimi nauczycielami. Przykładowe tematy:

- *Zośka, Rudy, Alek i inni. Przerwana opowieść*,
- cykl „Dzieje kultury i myśli ludzkiej”, a w jego ramach: *Renesansowe odkrycie świata i człowieka, Między dwiema otchłaniami – dylematy człowieka baroku, Od entuzjazmu ku melancholii – myśl romantyczna w zwierciadle sztuki*,
- *W świecie księżek Astrid Lindgren*,
- *Fortepianowi gadam... muzyczne opowieści Pana Chopina*.

Oczywiście, takie działania wymagają profesjonalnego zespołu, który budowano kilka lat, ale też innej niż tradycyjna aktywności nauczycieli bibliotekarzy. Docelowo planujemy utworzenie pięcioosobowego wydziału wspomaganie edukacji, najliczniejszego w naszej bibliotece, który łączyłby też szkolenia w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK).

Na potrzeby tego artykułu kilkunastu nauczycielom zadano pytanie: czego chcieliby od tej zmodernizowanej wedle wskazówek MEN biblioteki. Wśród rozmówców byli nauczyciele różnych typów szkół, także akademicy, młodzi stażem i z wieloletnim doświadczeniem.

Punktem wyjścia większości odpowiadających było stwierdzenie: biblioteka ma być – nadal – miejscem zdobywania / otrzymywania pogłębionej informacji / wiedzy. A zatem powinna:

- mieć wartościowe, różnorodne i aktualne zbiory (zarówno książki, jak i multimedia),
- stwarzać szansę bezpłatnego skorzystania z różnych płatnych baz naukowych,
- pomagać (specjaliści) w fachowym poszukiwaniu źródeł, potrzebnych informacji,
- organizować otwarte konferencje, seminaria, warsztaty (o tematyce edukacyjnej, pedagogicznej, ale też literackiej, historycznej) – na poziomie popularnonaukowym, z udziałem specjalistów,
- mieć atrakcyjną ofertę zajęć bibliotecznych dla uczniów,
- oferować ciekawe wydarzenia kulturalne – wystawy, spotkania autorskie, promocje książek,
- stwarzać szansę fachowych spotkań nauczycieli różnych specjalności w celu doskonalenia wymiany doświadczeń, dyskusji,
- kompleksowo wspierać biblioteki i bibliotekarzy szkolnych (konferencje, warsztaty, szkolenia, stały kontakt instruktazowy),
- oferować usługi nietypowe, np. konsultacje z prawa oświatowego.

Mam świadomość, że nie są to opinie reprezentatywne dla całego środowiska nauczycielskiego, niemniej jednak wydają się dość typowe. Nauczyciele, jak widać, wiedzą, czego chcieliby od biblioteki. Dlaczego zatem rzadko te potrzeby werbalizują?

Bez wątpienia biblioteka, która miałaby spełniać wszystkie wymienione postulaty na dobrym poziomie, nie może być biblioteką tanią, posiadającą niedostateczne środki na zbiory, stare komputery, nieatrakcyjne wnętrza. Żyjemy w epoce, w której najważniejszy, przynajmniej w pierwszym kontakcie, jest wizerunek, czyli to, co widać.

Biblioteki pedagogiczne, po latach permanentnego niedostatku, ten warunek spełniają w bardzo niewielkim stopniu. Tylko kilka bibliotek w kraju w ostatnim pięcioleciu zyskało nowoczesne lokale (Elbląg, Wrocław, Toruń, Warszawa).

W złym stanie, jest – zaryzykuję – zdecydowana większość filii bibliotek pedagogicznych. Ich bogactwem są głównie zatrudnieni w nich nauczyciele bibliotekarzy, posiadający duże umiejętności, potrafiący sobie radzić w trudnych warunkach, świadomi swej misji. Może też i dlatego niektóre samorządy województw uznały, że skoro pieniędzy jest zbyt mało, aby poprawić sytuację wszystkich bibliotek, można zlikwidować te, ich zdaniem, najłabsze?

Trzeba jednak jasno powiedzieć – oszczędzanie na bibliotekach nie jest krokiem we właściwym kierunku. Jeden ze starostów, z którym rozmawiałam ostatnio, sformułował to dość bezceremonialnie: „no, jak ja tej filii teraz nie przejmę, marszałek ją zlikwiduje, i kto mi potem zrobi to całe wspomaganie?”

Likwidacja filii spowoduje konieczność realizowania wszystkich zadań związanych ze wspomaganiami szkół i nauczycieli przez placówki szczebla wojewódzkiego. Należy zatem zabiegać o ich realne wzmocnienie – zarówno kadrowe, jak i o zasoby – zbiory, pracownie TIK, budynki, środki na zapraszanie specjalistów itp.

Jest to – być może – szansa na powstanie w perspektywie silnych placówek wojewódzkich działających we współpracy (nie mam na myśli fuzji, choć pewnie nie można ich wykluczyć) z ośrodkami doskonalenia nauczycieli i poradniami psychologiczno-pedagogicznymi; bibliotek atrakcyjnych zarówno wizerunkowo, jak i ze względu na zróżnicowaną ofertę szkoleń, konferencji, wsparcia dydaktyki, zasobów informacji, a także zaopatrzonych w najnowsze książki (w każdej postaci – tradycyjnej, elektronicznej, audiobooka). Bo tylko tam, gdzie są dobrze wyposażone biblioteki, poziom czytelnictwa w społeczeństwie nie maleje (dowód – kraje skandynawskie, Holandia). Jeśli nauczyciele nie wiedzą jeszcze, że taka biblioteka jest/ może być im potrzebna – trzeba im o tym powiedzieć.



## Bibliografia

Carr N., *Płytki umysł. Jak Internet wpływa na nasz mózg*, Gliwice 2013.

Morbitzer J., *Edukacja wspierana komputerowo a humanistyczne wartości pedagogiki*, Kraków 2007.

### Do Teachers (Still) Need a Pedagogical Library? – A Voice in the Discussion

**Abstract:** The aim of the article was to attempt an analysis of the current situation of pedagogical library networks in Poland. The basic theses are organized around the following issues: the drop in book reading in all social groups; the reasons for the drop, especially among teachers; the effects – including restructuring of pedagogical library networks.

**Key words:** pedagogical library, restructuring, teacher-librarian, the crisis in book reading

## Biblioteka bliżej czytelnika, czyli działalność Biblioteki Pedagogicznej w Skawinie

Biblioteka Pedagogiczna w Skawinie jest samodzielną jednostką samorządu terytorialnego. Zatrudnia pięciu nauczycieli bibliotekarzy. Jednym z jej zadań według statutu jest wspieranie nauczycieli, nauczycieli bibliotekarzy oraz współpraca ze środowiskiem lokalnym. Jak każda tego typu placówka biblioteka stara się przede wszystkim gromadzić księgozbiór przydatny nauczycielom, studentom oraz wszystkim osobom zainteresowanym literaturą naukową.

W zbiorach placówki znajdują się więc:

- 1) księgozbiór pedagogiczny i psychologiczny (podręczniki akademickie, pomoce metodyczne, opracowania metodologiczne),
- 2) księgozbiór naukowy,
- 3) literatura piękna (lektury szkolne, beletrystyka, literatura dziecięco-młodzieżowa),
- 4) czasopisma naukowe i metodyczne dla nauczycieli i studentów.

W strukturze zbiorów przeważają książki naukowe. Wynika to z zapotrzebowania czytelników studiujących różne kierunki, także związane z zarządzaniem, marketingiem czy ekonomią.

Gromadzenie księgozbioru jest bardzo istotnym elementem pracy biblioteki, ale nie jedynym. Aby pozyskać nowych czytelników, zapewnić sobie renomę w środowisku, biblioteka musi wpisać współpracę ze środowiskiem lokalnym w plan swojej pracy na stałe. Z tego względu takie działania znalazły się również w naszej ofercie, skierowanej do różnych grup odbiorców. Oczywiście, najważniejszymi z nich pozostają ciągle nauczyciele, w tym nauczyciele bibliotekarze ze szkół gminy Skawina. Dlatego wśród proponowanych im form wsparcia można wymienić m.in.: konferencje z zakresu biblioterapii, bajkoterapii, bibliotekarstwa czy poświęcone regionalizmowi, kursy i warsztaty dla nauczycieli i studentów z zakresu bibliotera-

pii, bajkoterapii, pedagogiki zabawy, integracji, komunikacji interpersonalnej oraz spotkania Zespołu Samokształceniowego Bibliotekarzy Szkolnych. Te ostatnie odbywają się regularnie, a prowadzą je zapraszani specjaliści z uczelni krakowskich i bibliotek naukowych. Tematyka zebrań Zespołu związana jest przede wszystkim z pracą bibliotekarską, ale również pedagogiczną nauczycieli bibliotekarzy.

Biblioteka Pedagogiczna w Skawinie kilka lat temu umożliwiła korzystanie ze swoich zbiorów wszystkim zainteresowanym. Wiąże się to nie tylko z tradycyjnym udostępnianiem materiałów bibliotecznych, ale również ofertą imprez dla naszych odbiorców. Placówka proponuje przede wszystkim spotkania autorskie w postaci Krakowskich Salonów Poezji w Skawinie i Skawińskich Salonów Literackich. Krakowski Salon Poezji to impreza cykliczna, odbywająca się od października 2010 r. raz w miesiącu w Skawinie. Na spotkania z poezją różnych autorów, którą recytują krakowscy aktorzy, zapraszani są wszyscy mieszkańcy gminy. Uczestnikom salonu wręczane są też ulotki biblioteki. Z kolei Skawiński Salon Literacki jest imprezą młodą, bo odbywającą się od stycznia 2013 r. Pierwsze spotkanie (17.02) odbyło się z o. Leonem Knabitem, kolejne (13.05) z ks. Adamem Bonieckim.

Biblioteka nie zapomina też o młodych mieszkańcach gminy, kierując do nich ofertę np. w Tygodniu Bibliotek, organizując wystawy biblioteczne (np. „Pisarze w karykaturze” czy „Biblioteka od kuchni”), konkursy plastyczne, fotograficzne i literackie dla dzieci i młodzieży (np. „Rynek skawiński oczami dziecka”, bajka profilaktyczna), warsztaty dla przedszkolaków, wspólne czytanie bajek czy akcję „Podzielmy się książkami, z których wyrosliśmy”. Mimo skromnych warunków lokalowych udało nam się też wygospodarować Kącik Malucha, przeznaczony dla dzieci naszych czytelników, które mogą porysować bądź pobawić się klockami w czasie, gdy ich rodzice korzystają z naszych zbiorów. Zorganizowaliśmy też spotkanie dla dzieci, na którym Michał Rusinek czytał fragmenty swojej książeczki o Chopinie. Z myślą o najmłodszych, ale też ich rodzicach i wychowawcach przygotowaliśmy dwa tomiki bajek terapeutycznych: *Bajkową nianię. Bajki pomagajki dla najmłodszych* (zbiorek 13 tekstów poruszających takie tematy, jak: uzależnienie od telewizji, komputera, lęk przed czymś nieznanym, złość, nieśmiałość, lęk przed wizytą u lekarza, niska samoocena, pojawienie się rodzeństwa, higiena osobista, smutek, zmęczenie) oraz *Magiczne bajki na dziecięce smutki. Bajki pomagajki dla nieco starszych dzieci* (kolejnych 13 bajek dotyczyło negatywnego nastawienia do niektórych zadań, do czytania, problemu dysleksji, trudności w nauce, niepowodzeń szkolnych, uzależnienia od Internetu, mniejszego poczucia własnej wartości). W większości przedszkoli na terenie gminy udało się z wykorzystaniem wybranych bajek przeprowadzić warsztaty terapeutyczne, w których brały udział dzieci 5–6-letnie.

Obecnie trwają prace nad trzecim zbiorkiem bajek terapeutycznych, tym razem w formie audiobooka. Na rolę tego typu bajek zwracano uwagę rodzicom

dzieci młodszych, na spotkaniach w ramach pedagogizacji rodziców, poświęconych wykorzystaniu bajki terapeutycznej w wychowaniu dziecka. Dla rodziców nastolatków zorganizowano warsztaty biblioterapeutyczne poświęcone profilaktyce uzależnień. W czasie realizacji tych form wykorzystano literaturę terapeutyczną ze zbiorów biblioteki oraz rozdano uczestnikom broszurki z tytułami książek dotyczących uzależnień, które posiadamy w naszych zbiorach.

Przygotowując się do pełnej komputeryzacji usługi wypożyczeń kilka lat temu, biblioteka nie zapomniiała o osobach starszych, które czują największy opór przed kontaktem z komputerem. Warsztaty dla emerytowanych nauczycieli „Komputer nie taki straszny” pozwoliły oswoić im się ze sprzętem i oprogramowaniem udostępnianym czytelnikom.

Do Biblioteki Pedagogicznej w Skawinie zapisuje się coraz więcej maturzystów, poszukujących literatury do swoich prezentacji maturalnych z języka polskiego czy pomocy do nauki innych przedmiotów. Dlatego oferujemy porady bibliograficzne dla maturzystów i uczniów przygotowujących referaty. Biblioteka gromadzi materiały przydatne do prezentacji maturalnych i innych prac w teczkach tematycznych, a dodatkowo organizuje warsztaty dla maturzystów, poświęcone sposobom poszukiwania literatury czy zasadom sporządzania przypisów bibliograficznych.

Wspomniany już Tydzień Bibliotek to dla naszej placówki szczególna okazja, by podziękować czytelnikom za ich obecność i dlatego rokrocznie wyłaniamy wtedy Złotą Dziesiątkę czytelników, czyli dziesięciu najaktywniejszych użytkowników w roku, na których czeka nagroda w postaci możliwości wypożyczania większej liczby książek. Laureat otrzymuje też nagrodę książkową i dyplom.

Biblioteka nie tylko organizuje spotkania z dziećmi, rodzicami czy innymi użytkownikami, ale także uczestniczy w różnych imprezach organizowanych przez Urząd Miasta i Gminy oraz inne instytucje. I tak Dni Skawiny to kolejna okazja do promocji podczas obchodów święta miasta. Ulotki, foldery, zakładki i możliwość zapisu dla dorosłych mieszkańców, słodycze i zabawy plastyczne dla dzieci – to tylko niektóre formy reklamy wśród mieszkańców gminy.

Placówka współpracuje też z innymi instytucjami, takimi jak Miejska Biblioteka Publiczna, inne biblioteki pedagogiczne w Polsce, szkoły i przedszkola gminy, Specjalistyczna Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, Centrum Wspierania Rodziny, Muzeum Regionalne oraz uczelnie i biblioteki Krakowa. Razem udaje nam się organizować konferencje naukowe, warsztaty i kursy doskonalące, wystawy i konkursy.

Biblioteka Pedagogiczna w Skawinie, mimo trudności lokalowych i braku środków finansowych na zakup wszystkich poszukiwanych lektur, prowadzi aktywną działalność bibliotekarską, pedagogiczną, ale także marketingową. Jest to konieczne, by pozyskać nowych czytelników i zadowolić obecnych. Rozumiejąc to,

placówka wychodzi naprzeciw oczekiwaniom nie tylko nauczycieli i studentów, ale wszystkich zainteresowanych korzystaniem z usług biblioteki.

## Bibliografia

*Bajkowa niania. Bajki pomagajki dla najmłodszych*, Skawina 2011.

*Magiczne bajki na dziecięce smutki. Bajki pomagajki dla nieco starszych dzieci*, Skawina 2012.

Sprawozdania z pracy Biblioteki Pedagogicznej w Skawinie za lata 2010–2012.

## A Library Closer to the Reader, or the Operation of Pedagogical Library in Skawina

**Abstract:** Pedagogical Library in Skawina, in spite of the difficulties connected to the premises and the lack of financial resources for purchasing all the books which are being sought after, is active in terms of library-related, pedagogical and marketing activities, including offering workshops and courses in bibliotherapy and fairy tale therapy, as well as co-organizing conferences.

**Keywords:** Pedagogical Library in Skawina; book reading; popularization; reader; work methods

## Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Nowym Sączu Filia w Gorlicach w systemie kształcenia ustawicznego (z naszych doświadczeń)

Kształcenie ustawiczne to nowa jakość edukacji w naszych czasach. Liczne raporty, akty prawne zwracają uwagę na to zagadnienie:

edukacja powinna organizować się wokół czterech aspektów kształcenia, które przez całe życie będą niejako dla każdej jednostki filarami jej wiedzy: uczyć się, aby wiedzieć [...], uczyć się, aby działać [...], uczyć się, aby żyć wspólnie [...], uczyć się, aby być<sup>1</sup>.

Uczenie przez całe życie powinno zaczynać się od edukacji przedszkolnej i trwać do późnej emerytury. Realizowane jest w różnorodnych formach, kontekstach, w systemach formalnych i nieformalnych, m.in. w bibliotekach, które stanowią dobrą bazę do łatwego zdobywania wiedzy.

Biblioteka Pedagogiczna w Gorlicach od ponad pół wieku utożsamia się ze środowiskiem. Nawiązujemy dziś do chlubnych tradycji instytucji:

ukształtowany przez lata wizerunek placówki był zaprzeczeniem stereotypowego modelu biblioteki jako wyłącznie miejsca składowania i wypożyczania książek. Biblioteka patronowała wszelkim działaniom kulturalno-oświatowym, wychowawczym w gorlickich szkołach. Inspirowała do twórczej, społecznej pracy pedagogów, psychologów, animatorów kultury<sup>2</sup>.

Jesteśmy jednak instytucją zmieniającą się w czasie, interaktywną, otwartą na aktualne potrzeby społeczności lokalnej:

<sup>1</sup> J. Delors, *Edukacja – jest w niej ukryty skarb: raport dla UNESCO. Międzynarodowej Komisji do Spraw Edukacji*, Warszawa 1998, s. 85.

<sup>2</sup> M. Janusz, B. Krok, *50 lat Publicznej Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Nowym Sączu, filii w Gorlicach*, Gorlice 2002, s. 5.

uroczystość 60-lecia Biblioteki Pedagogicznej w Gorlicach skłania do zadumy, podsumowań i odważnego spojrzenia w przyszłość. [...] Wspólnie podejmiemy wyzwania współczesności, które mobilizują nas i wskazują na potrzebę kształcenia ustawicznego<sup>3</sup>.

Nasze działania organizujemy tak, by aktywizować wszystkie grupy społeczne, wiekowe – dzieci w wieku przedszkolnym, osoby pracujące, bezrobotne, niepełnosprawne, seniorów. Jesteśmy otwarci na współpracę i partnerstwo z innymi instytucjami oświatowymi, kulturalnymi (muzea, biblioteki, kluby, stowarzyszenia, szkoły, placówki oświatowe, domy kultury). Nasi partnerzy mają podobne zdanie w kwestii propagowania wiedzy, kultury. Nie są to dla nas instytucje konkurencyjne. W środowisku gorlickim panuje przekonanie, że biblioteki nie powinny ograniczać się wyłącznie do archiwizowania i wypożyczania zbiorów. Nasi czytelnicy oczekują od nas takich przedsięwzięć, które pozwolą im poszerzać horyzonty poznawcze – zdobywać wiedzę i doświadczenie, pozyskiwać informacje praktyczne, doskonalić umiejętności różnego rodzaju, przede wszystkim zaś nawiązywać kontakty społeczne.

## Wychowujemy, kształcimy, otwieramy możliwości...

### Praca z dziećmi i młodzieżą w bibliotece

#### Biblioterapia

W codziennej pracy spotykamy się z dziećmi wymagającymi wsparcia nie tylko bibliotekarza, ale także wychowawcy-terapeuty. Dlatego też w działalności biblioteki pojawiła się biblioterapia. Od lat współpracujemy z okolicznymi ośrodkami specjalno-wychowawczymi (Kobylanka, Szymbark), świetlicami socjoterapeutycznymi. Zajęcia konstruowane są w taki sposób, by spowodować u dzieci pozytywne zmiany w zaburzonych emocjach, osobowości. Wykorzystujemy teksty literackie, formy wywodzące się z pedagogiki zabawy, arteterapię, techniki relaksacyjne (program biblioterapeutyczny „W krainie emocji”).

#### Edukacja literacka, muzyczna, teatralna

Ekspresję dziecięcą pobudzamy poprzez literaturę, taniec, dramę, ruch przy muzyce, grę na instrumentach, śpiew. Rodzinom gorlickich nauczycieli zaproponowaliśmy zabawę „O uśmiech dziecka”. Wspieramy edukację literacką i teatralną najmłodszych, pamiętając, że żyją oni na pograniczu dwóch światów – magii i świata realnego (współdziałal w imprezach poświęconych twórczości m.in. Hansa Christiana Andersena, Astrid Lindgren).

<sup>3</sup> M. Cieśla, *Z kart Kroniki Biblioteki Pedagogicznej w Gorlicach w 60 rocznicę jej powstania*, „Kwartalnik Gorlicki” 2013, nr 64, s. 61–64.

We współpracy z Gorlickim Centrum Kultury organizujemy cykliczne imprezy integracyjne, np. „Zaczarowany teatrzyk”. Program obejmuje m.in. przegląd teatrzyków dziecięcych, bale karnawałowe. W partnerskim działaniu z Państwową Szkołą Muzyczną zrodził się pomysł imprezy słowno-muzycznej dla uczniów klas I–III szkoły podstawowej „To ja, Chopin” (koncert utworów Fryderyka Chopina, inscenizacja teatralna, konkurs wiedzy o kompozytorze). Umożliwiamy uczniom prezentację twórczości: koncert utworów o kobiecie „Jej portret”; przygotowany przez młodzież gimnazjalną spektakl teatralny „Janusz Korczak – przyjaciel dzieci”. Biblioteka jest także miejscem dla kreatywnych, czego dowodem były m.in. warsztaty „Efekty specjalne w charakteryzacji filmowej i teatralnej” prowadzone przez Elenę Małecką, charakteryzatora polskiego filmu fabularnego I kategorii.

### **Debaty dla młodzieży szkół ponadgimnazjalnych**

Niezwykle ważny element aktywności biblioteki stanowią działania na rzecz młodzieży szkolnej. Jedną z ich form są debaty. Ich istotą jest prowokowanie do myślenia, refleksji. Mają walory kształcące, poznawcze. Uczą głębszego rozumienia wielu problemów. Pozwalają zweryfikować sądy, opinie. Są dla uczniów szkołą publicznych wystąpień. W trakcie debat umożliwiamy młodzieży promocję kreatywności, twórczej ekspresji (kabaret szkolny, teatr, zespoły wokально-instrumentalne, formy wypowiedzi wizualnej, prezentacje multimedialne itp.). Debatom towarzyszą wystawy książek ze zbiorów biblioteki. Od 2001 r. zrealizowaliśmy dziewięć spotkań tego typu przy współpracy z gorlickimi instytucjami, m.in. Powiatową Komendą Policji, Sądem Rejonowym, Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną, Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie, Ośrodkiem Sportu i Rekreacji. Tematyka była niezwykle różnorodna. W trakcie debaty „Książka – telewizja – komputer” rozmawialiśmy z młodzieżą o udziale mediów w życiu człowieka. Z kolei temat „Uczelnia i ty” była okazją do spotkania studentów z młodzieżą maturalną. Uczniowie mogli usłyszeć rady starszych kolegów dotyczące wyboru uczelni oraz funkcjonowania w środowisku akademickim.

W 2003 r. szczególną uwagę zdecydowaliśmy się poświęcić osobom niepełnosprawnym (Europejski Rok Osób Niepełnosprawnych). Zrodził się wówczas pomysł na dysputę „Spróbujmy żyć razem”. Debata miała na celu przybliżyć młodzieży wizję społeczeństwa, w którym osoby wymagające specjalnej opieki nie są dyskryminowane, wykluczane społecznie.

Rok 2004 został ustanowiony Europejskim Rokiem Wychowania przez Sport. Dlatego zorganizowaliśmy spotkanie dyskusyjne „Sport rzeźbi umysł”. Młodzież rozmawiała o znaczeniu sportu w życiu człowieka – pozytywnych aspektach oraz niebezpiecznych, patologicznych zjawiskach (przemoc w trakcie imprez sportowych, naruszanie zasady fair play, stosowanie doping, korupcja).



Międzynarodowy Rok Fizyki (2005) zainspirował nas do debaty „Nauka – technika – szanse i zagrożenia”. Zastanawialiśmy się wspólnie z młodzieżą nad konsekwencjami rozwoju nauk przyrodniczych w XXI wieku (technika laserowa, inżynieria genetyczna itp.). Uczniowie zmagali się w turnieju wiedzy popularno-naukowej „Wiem wszystko”.

Rok Języka Polskiego (2006) był dla nas okazją do zorganizowania spotkania „Rzecz o języku polskim”. Z zaproszonymi ekspertami (dziennikarz, prawnik, prezymer imprez sportowych) uczniowie dyskutowali o różnych odmianach języka polskiego: literackiej, potocznej oraz retoryce zawodowej. Rozmawiali też o cechach e-języka.

Młodzi wyznaczają sobie ambitne cele. Zastanawiają się nad przyszłością, podejmują kontrowersyjne tematy, przyjmują postawy krytyczne wobec rzeczywistości. Bezpośredni kontakt z nimi, rozmowy skłoniły bibliotekę do organizowania debat, które wzbogacą wiedzę młodego pokolenia. W debacie „Młodzi w Europie” rozważany był problem pracy w Polsce i poza granicami kraju. Z kolei debata „Świat bliżej nas” była dla młodych doskonałą lekcją tolerancji, edukacji wielokulturowej. Wśród zaproszonych gości znaleźli się obcokrajowcy mieszkający od lat w Gorlicach, przedstawiciele mniejszości etnicznej – Łemkowie. Staraliśmy się uświadomić uczestnikom prowincjonalne uprzedzenia wobec „obcych”, stereotypowe myślenie. W Gorlicach dają się szczególnie odczuć problemy społeczne związane z sytuacją demograficzną. Podjęliśmy je podczas spotkania „Każde pokolenie ma swój czas”. W trakcie dyskusji ustosunkowaliśmy się do zagadnień: młodzi i starsze pokolenia wobec nowych technologii, co łączy, co dzieli ich przedstawicieli w sferze obyczajów, tradycja a tożsamość pokoleń. W debacie obok uczniów gorlickich szkół zasiedli słuchacze Uniwersytetu Złotego Wieku. Uświetnieniem imprezy okazał się koncert utworów łączących pokolenia.

## Środowisko nauczycieli i bibliotekarzy szkolnych

Studia dostarczają przede wszystkim wiedzy merytorycznej, w mniejszym zakresie wiedzy o metodach kształcenia, doborze środków dydaktycznych. Młodym adeptom sztuki nauczycielskiej brakuje dość często kompetencji wychowawczych. Biblioteka jest jedną z wielu instytucji stwarzających dogodny klimat do samorozwoju. Z myślą o nauczycielach rozpoczynających pracę, studentach kierunków pedagogicznych od lat prowadzimy cykl spotkań „Start zawodowy bez szoku”. Zapraszamy ekspertów (dyrektorów szkół, pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznej, doradców metodycznych), którzy radą i doświadczeniem wspierają nowicjuszy w zawodzie nauczyciela. Do tej pory analizowaliśmy m.in. trudne przypadki wychowawcze, sytuacje kryzysowe w szkole, rozpoznawaliśmy potrzeby

edukacyjne uczniów. Eksperci uczyli, jak dbać o higienę (emisja głosu), jak funkcjonować w zespole nauczycielskim. W celu podniesienia efektywności nauczania zorganizowaliśmy warsztaty szybkiego czytania i technik pamięciowych.

Postulat kształcenia ustawicznego odnosi się także do nauczycieli z wieloletnim stażem. Proponujemy formy doskonalenia, które skutecznie zapobiegają wypaleniu zawodowemu. Sprawiają, że rozwój zawodowy nauczyciela staje się bardziej dynamiczny, a on sam odczuwa nieustanną potrzebę wprowadzania innowacji. We współpracy z Powiatowym Centrum Edukacji, wydawnictwami książki edukacyjnej organizujemy konferencje, zajęcia warsztatowe dla nauczycieli historii, języka polskiego, sztuki, wiedzy o kulturze, edukacji wczesnoszkolnej. Na przestrzeni ostatnich pięciu lat były to m.in.: „Wykorzystywanie multimediów w pracy nauczyciela języka polskiego”, „Rola biblioteki w kształtowaniu świadomości historycznej uczniów”, „Sztuka może być oddechem, odpoczynkiem, przyjemnością...”, „Nowoczesne trendy w szkole – koniec epoki kredy”, „Zastosowanie technologii komunikacyjnej i informacyjnej”. Spotkaniom towarzyszą prezentacje publikacji książkowych zgromadzonych w bibliotece. Dokonujemy analizy ciekawszych artykułów z czasopism pedagogiczno-psychologicznych korespondujących z omawianymi zagadnieniami. Sporządzamy zestawienia bibliograficzne.

## Nauczyciele-bibliotekarze szkolni

Zgodnie ze statutem<sup>4</sup> biblioteka oferuje bibliotekarzom szkolnym doradztwo merytoryczne i instruktaż. Nowoczesny bibliotekarz łączy w swojej pracy wiele funkcji. Zarządza informacją, jest ekspertem w zakresie technologii informacyjnej, komunikacji społecznej. Od nauczyciela-bibliotekarza szkolnego oczekuje się ponadto szczególnych kompetencji psychologiczno-pedagogicznych, które pozwalają mu rozpoznawać i zaspokajać potrzeby edukacyjne, wychowawcze uczniów. Wachlarz tematyczny naszej oferty szkoleniowej dla środowiska bibliotekarzy szkolnych jest, w związku z powyższym, bardzo zróżnicowany. Uwzględnia wieloaspektowość ich pracy. Proponujemy zagadnienia odnoszące się do kwestii wychowawczych, terapeutycznych, dydaktycznych, organizacyjnych. Drugą kategorię stanowi instruktaż w zakresie metodologii pracy biblioteki (gromadzenie, opracowanie zbiorów, technologia informacyjna itp.). A oto niektóre tytuły szkoleń: „Biblioterapia – możliwości oddziaływania”, „Uczeń zdolny w bibliotece”, „Biblioteka miejscem inicjacji twórczych uczniów i nauczycieli”, „Wspomaganie w bibliotece szkolnej ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych”, „Książka – zabawka w rozwoju dziecka”, „Aranżacja wnętrza biblioteki”, „Kultura organizacyjna pracy

<sup>4</sup> Statut Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Nowym Sączu, Nowy Sącz 2011.

biblioteki szkolnej na tle pracy szkoły”, „Jak być przekonującym w mowie i piśmie”, „Etykieta językowa bibliotekarza”, „Plagiat a ochrona dóbr intelektualnych”, „Prawo autorskie”, „Współpraca środowiska bibliotekarzy i księgarzy”, „Warsztaty fotograficzne”, „Warsztaty technik dekoracyjnych”, „Wykorzystywanie multimediów w bibliotece”, „Problem wypalenia zawodowego nauczycieli-bibliotekarzy szkolnych”, „Komunikacja interpersonalna w bibliotece”, „Biblioteki cyfrowe a tradycyjne”, „Bibliotekarz a broker informacji”, „Zbiory specjalne w bibliotece”, „Budowa hasła przedmiotowego”, „Języki informacyjno-wyszukiwawcze: UKD i JHP BN w bibliotece szkolnej i pedagogicznej”, „Dary w bibliotece – pozyskiwanie, metodyka ewidencji”, „Praca w internetowym centrum multimedialnym”.

### Inicjatywy wobec środowiska pozaszkolnego

Ważny aspekt pracy biblioteki stanowi edukacja kulturalno-oświatowa pozaszkolnego środowiska lokalnego. W naturalny sposób stanowimy zaplecze kształcenia ustawicznego w Gorlicach: różnych kategorii społecznych i zawodowych. W ramach środowiskowej pracy z użytkownikiem realizujemy cykliczne spotkania klubowe i autorskie, warsztaty, prelekcje. W trosce o osoby w wieku dojrzałym powstał klub „Atrakcyjni i aktywni”. Jego ideą jest promowanie rozwoju osobistego, intelektualnego, zdrowego stylu życia, sprawności fizycznej.

Mamy znaczący udział w pedagogizacji rodziców. Z myślą o nich organizujemy cykl spotkań „Jak wychowywać szczęśliwe dziecko?”. Zaproszeni psychologowie i pedagodzy udzielają rad: jak radzić sobie ze złością i agresją u dziecka, na czym polega wczesna interwencja i wspomaganie rozwoju, jak organizować zabawy, aby wpływały na wyobraźnię i kreatywność.

Mądrość oznacza wiedzieć i wątpić, nabywać nową wiedzę, ale i mieć świadomość jej ograniczeń. Myśl, że warto wzbudzać w sobie miłość mądrości, samodoskonalenia etycznego rozważamy na spotkaniach „Między filozofią a wychowaniem”. W bibliotece odbywają się również niekonwencjonalne lekcje języka polskiego dla dorosłych. Na dotychczasowych zajęciach pogłębialiśmy znajomość twórczości: Wisławy Szymborskiej, Zbigniewa Herberta, Edwarda Stachury. Dla osób, które są pełne zapału i chęci poznawania nowych technologii, organizujemy zajęcia warsztatowe „ABC komputera”. Chętni poznają tajniki pracy komputera, wchodzą w wirtualny świat Internetu.

Doceniamy także wysiłek starszego pokolenia w wychowaniu dzieci. Spotkanie „Dziadkowie w przestrzeni życiowej dziecka” pozwoliło określić skrypty życiowe wnuków, zaprogramowane i utrwalane przez dziadków. Z uwagi na duże zainteresowanie zamierzamy temat kontynuować na kolejnych warsztatach. Uczymy racjonalnej postawy wobec zmieniającej się rzeczywistości, umiejętności reagowa-

nia na stres kulturowy, podejmowania decyzji, konstruktywnego podchodzenia do różnych sytuacji życiowych. Warsztaty tego rodzaju (np. „Jak spowodować, by zmiany nie były straszne?”) prowadzone są przez psychologa – trenera biznesu. Odbyło się również spotkanie z gorlickim podróżnikiem zatytułowane „Kultura Chin w dobie przemian”.

## Edukacja regionalna w bibliotece

Ambicją pracowników biblioteki jest gromadzenie, udostępnianie różnorodnych wytworów kultury lokalnej. Nasza instytucja posiada bogatą kolekcję dokumentów dotyczących „gorlickiej małej ojczyzny”: monografie, przewodniki turystyczne, pocztówki, foldery reklamowe, lokalne czasopisma. Ideę edukacji regionalnej rozumiemy jednak znacznie szerszej. To zatem nie tylko gromadzenie unikatowych materiałów o regionie, ale także działania, które wpisują się w akcje o dużym społecznym zasięgu, organizowane przez władze samorządowe. Inspirują nas wybitne postaci Ziemi Gorlickiej: Marcin Kromer, Wincenty Pol, Ignacy Łukasiewicz, Aleksander Skrzyński oraz wpisane w pejzaż osobliwości regionu: Biecz – „Królewskie Miasto”, szlak architektury drewnianej, szlak cmentarzy wojennych z I wojny światowej, liczne pamiątki po pionierach przemysłu naftowego.

Na przestrzeni ostatnich lat angażowaliśmy się w liczne projekty regionalne. Wspomnijmy tylko niektóre: wolontariat w realizacji szkolnego programu inicjatyw europejskich: „Tu jest moje miejsce, tu jest mój dom”. Celem programu było pokazanie młodzieży atrakcji kulturowych regionu. Gorlice są kolebką przemysłu naftowego na świecie, dlatego tak często podejmuje się przedsięwzięcia związane z tym zagadnieniem. Uczestniczyliśmy w realizacji ścieżki edukacyjnej „Śladami Łukasiewicza”. W roku 2012 biblioteka zorganizowała spotkanie z potomkami rodzin naftowców „Tradycje przemysłu naftowego w gorlickiej rodzinie”. W programie znalazły się m.in. przygotowany przez młodzież spektakl teatralny „Rozświetlił mroki nocy” oraz wystawy rodzinnych pamiątek i eksponatów muzealnych. Najważniejszym punktem imprezy były wspomnienia zaproszonych gości. Niecodzienną formę szkolenia odbyli nauczyciele-bibliotekarze szkolni. Była to wizyta w gorlickim Skansenie Przemysłu Naftowego „Magdalena”.

Na dziedzictwo kulturowe składają się nie tylko zabytki, historia lokalna, ale także ludzie, folklor, język, obyczaje. Miał to uzmysłowić cykl spotkań „Znani i nieznanzi (Gorliczanie...)”. Biblioteka była organizatorem sesji historycznej poświęconej Aleksandrowi Skrzyńskiemu, znanemu dyplomacie okresu międzywojennego: „Rodem Zagórzanin – duchem Europy Obywatel”.

Naszą uwagę zwrócił p. Aleksander Wietrzyk. Otoczenie kulturowe Pogórza i Łemkowszczyzny jest dla niego źródłem intelektualnych, estetycznych poszuki-

wań. Uwieńczeniem ich są publikacje książkowe: *Adam Wójcik – badacz i piewca Pogorza; Słownik gwary Pogórzean*. W naszej placówce odbyło się spotkanie z autorem: *Fascynacje Pogórzem i ludźmi wpisanymi w jego pejzaż*.

## Biblioteka – wśród instytucji uczących Małopolski

Od 2011 r. biblioteka uczestniczy w projekcie „Małopolskie Partnerstwo na Rzecz Kształcenia Ustawicznego”, którego inicjatorem jest Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie. Projekt zakłada integrację instytucji zajmujących się edukacją ustawiczną w Małopolsce.

Nasze osiągnięcia w ramach tego projektu to konferencja z udziałem przedstawicieli instytucji realizujących w Gorlicach ideę oświaty dorosłych – „Zawsze jest dobry czas na naukę” w ramach I Małopolskiego Dnia Uczenia się przez Całe Życie w czerwcu 2011 r.

W październiku 2011 r. włączyliśmy się w obchody Ogólnopolskiego Tygodnia Karier, organizując warsztaty dla młodzieży gimnazjalnej „Już dziś pomysł o swojej przyszłości”.

Rok 2012 upłynął pod znakiem „Europejskiej Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej”. Problemy seniorów i młodzieży są nam doskonale znane, stąd pomysł debaty: „Każde pokolenie ma swój czas – dialog międzypokoleniowy” z udziałem instytucji partnerskich, działających w MPKU – Wojewódzkiego Urzędu Pracy, Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Krakowie, firmy szkoleniowej Nowe Trendy – Szkolenia – Inspiracje – Rozwój. W III Małopolskim Dniu Uczenia się przez Całe Życie, którego ideą przewodnią była szeroko rozumiana przedsiębiorczość (czerwiec 2013 r.) zaproponowaliśmy młodzieży warsztatowe zajęcia „Czy lepiej w firmie być pracownikiem czy przedsiębiorcą?”. Zaproszeni eksperci: pracownicy Powiatowego Urzędu Pracy w Gorlicach i przedstawiciele gorlickich pracodawców podzielili się refleksją, jaką rolę korzystniej pełnić w firmie: zespołu pracowniczego czy menadżera.

Uczenie się przez całe życie jest dziś zjawiskiem społeczno-kulturowym. Jak zaspokajać potrzeby społeczności gorlickiej w zakresie edukacji ustawicznej, dostosowywać formy oddziaływań do potrzeb – to przedmiot głębokiej troski pracowników Biblioteki Pedagogicznej w Gorlicach.

## Bibliografia

- Janusz M., Krok B., *50 lat Publicznej Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Nowym Sączu, filii w Gorlicach*, Gorlice 2002.
- Borowska B., *Funkcje edukacyjno-kulturalne biblioteki w społeczeństwie lokalnym*, „Edukacja Ustawiczna Dorosłych” 2010, nr 1, s. 97–101.
- Cieśla M., *Z kart Kroniki Biblioteki Pedagogicznej w Gorlicach: w 60 rocznicę jej powstania*, „Kwartalnik Gorlicki” 2013, nr 64, s. 61–65.
- Delors J., *Edukacja – jest w niej ukryty skarb: raport dla UNESCO. Międzynarodowej Komisji do Spraw Edukacji*, Warszawa 1998.
- Jakubczyk K., *W stronę kreatywności... przykłady dobrych praktyk w bibliotece pedagogicznej*, „Poradnik Bibliotekarza” 2010, nr 4, s. 33.
- Jakubczyk K., *Współpraca biblioteki ze środowiskiem lokalnym*, „Poradnik Bibliotekarza” 2010, nr 10, s. 30–32.
- Kowalczyk P., *Przez całe życie*, „Blżej Przedszkola” 2010, nr 1, s. 30–31.
- Statut Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Nowym Sączu*, Nowy Sącz 2011.

## Provincial Pedagogical Library in Nowy Sącz, Branch in Gorlice, in the Continuing Education System (from Our Experience)

**Abstract:** The present article comprises a presentation of the role of the Provincial Pedagogical Library in Nowy Sącz, Branch in Gorlice in terms of continuing education of the local community. Educational and cultural activities undertaken in the years 2002–2012 are described.

**Key words:** pedagogical library, continuing education, cultural and educational activities, knowledge society, lifetime education

## Gospodarka magazynowa i konserwacja zbiorów jako element działalności biblioteki pedagogicznej. Przypadek Książnicy Pedagogicznej im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu

### Kaliszka Książnica i jej działalność

Książnica Pedagogiczna im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu należy do sieci bibliotek pedagogicznych, działających na terenie całego kraju. Założona w 1949 r. jako Pedagogiczna Biblioteka Powiatowa służyła swym księgozbiorem nauczycielom Kalisza i powiatu kaliskiego; po zmianach administracyjnych w 1975 r. przekształcona została w Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką, a od 1999 r. stanowi własność samorządu województwa wielkopolskiego. Jej główna siedziba mieści się w Kaliszu przy ul. Nowy Świat 13. Zajmowany przez nią gmach został zbudowany w początkach XX wieku jako budynek fabryczny, a od wczesnych lat międzywojennych wynajmowany był na potrzeby szkolnictwa. Biblioteka wprowadziła się do części pomieszczeń w 1975 r., a w 1982 r. przejęła i zaadaptowała na swoje potrzeby cały budynek<sup>1</sup>.

Niestety, z powodu poszerzenia zadań i powiększania się zasobów biblioteki baza lokalowa stała się niewystarczająca i wymaga, z racji wieku i stanu technicznego, rozbudowy oraz generalnego remontu i modernizacji. Brak odpowiednich pomieszczeń, a zwłaszcza powierzchni magazynowych, wymusił przeniesienie części zbiorów do czterech magazynów zewnętrznych, dość odległych od pomieszczeń wypożyczalni. Z tego powodu część książek zamawianych przez czytelników dostarczana jest raz dziennie przez pracowników placówki.

Obecnie w skład kaliskiej biblioteki (nie licząc działających na terenie województwa jej sześciu filii) wchodzi około 185 tys. woluminów książek, 13 tys. książ-

<sup>1</sup> K. Walczak, *Książnica Pedagogiczna im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu. Historia, działalność, zbiory 1949–2009*, Kalisz 2009, s. 9.

żek stanowiących depozyt Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk oraz około 7,5 tys. woluminów czasopism i około 3 tys. jednostek zbiorów specjalnych. Gromadzony przez lata księgozbiór składa się w większości ze specjalistycznej literatury pedagogicznej, psychologicznej, socjologicznej, metodycznej, pięknej, naukowej, popularnonaukowej oraz materiałów regionalnych. Książnica Pedagogiczna, wychodząc naprzeciw oczekiwaniom czytelników, uzupełniała systematycznie swój zbiór, starając się dostosować go tematycznie do bieżących potrzeb. Większość książek można wypożyczać na zewnątrz, ale te wydane przed 1951 rokiem udostępniane są wyłącznie w czytelni. Tam też można korzystać ze zbiorów podręcznych i prezencyjnych oraz czasopism i zbiorów specjalnych. Funkcjonuje również wypożyczalnia międzybiblioteczna, która na prośbę czytelnika sprowadza materiały z innych bibliotek w kraju i zagranicą.

Biblioteka stara się nadążać za postępem technicznym: jest skomputeryzowana oraz gromadzi i udostępnia materiały biblioteczne w systemie „SOWA 2” firmy Sokrates. Posiada stronę internetową, a od 2009 r. jej zbiory można również przeszukiwać za pośrednictwem internetowej wyszukiwarki bibliotecznej KaRo, czyli Katalogu Rozproszonego Bibliotek Polskich<sup>2</sup>.

Książnica Pedagogiczna współpracuje z wieloma bibliotekami oraz innymi instytucjami nauki, oświaty i kultury w kraju i za granicą. Była organizatorem i współuczestnikiem wielu konferencji i wystaw – może się poszczycić zwłaszcza zorganizowaną w 2006 r. wraz z Instytutem Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego ogólnopolską konferencją „Biblioteki pedagogiczne wobec wyzwań współczesnej oświaty”. Prowadzi również zakrojone na dużą skalę prace badawcze oparte na zbiorach własnych, jak też innych bibliotek i archiwów, a jej pracownicy są autorami wielu publikacji. Na szczególną uwagę zasługują prace poświęcone postaci patrona biblioteki – Alfonsa Parczewskiego, wybitnego kaliskiego prawnika, działacza politycznego i społecznego, profesora i rektora Wszechnicy w Wilnie<sup>3</sup>.

Wyniki oraz dokonania w tej instytucji to zasługa organizacji pracy i zarządzania placówką oraz kompetentnej, wykształconej kadry. W samej Książnicy (nie licząc filii) zatrudnionych jest 25 osób (czyli nauczyciele bibliotekarze, bibliotekarze, administracja i obsługa), w tym 2 osoby posiadają stopień naukowy doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie bibliologii oraz tytuł bibliotekarza dyplomowanego, 2 osoby posiadają tytuł doktora nauk humanistycznych w zakresie bibliologii, a 16 osób ukończyło studia wyższe magisterskie, w tym większość nauczycieli bibliotekarzy legitymuje się tytułem nauczyciela dyplomowanego.

---

<sup>2</sup> Tamże, s. 10–11.

<sup>3</sup> Tamże, s. 14–15.



## Rola magazynów w nowoczesnej bibliotece

### Książka tradycyjna i jej miejsce w nowoczesnej bibliotece pedagogicznej

Pomimo zasadniczych przemian formy i dostępności współczesnej informacji książka tradycyjna nadal ma swoje ważne miejsce w nowoczesnej bibliotece pedagogicznej. To źródło wiedzy jest jednym z podstawowych kanałów komunikacyjnych oraz narzędziem przekazu informacji i zachowania pamięci, bez której nie może funkcjonować żadna cywilizacja<sup>4</sup>. Zwłaszcza w bibliotece pedagogicznej, gdzie przeważa książka naukowa, tradycyjna papierowa forma jest przez czytelników szczególnie doceniana. Ze zbiorami gromadzonymi w tym magazynie informacji i pamięci społecznej wiążą się jednak coraz częściej kłopoty dotyczące ich przechowywania. Obszerne zasoby materiałów bibliotecznych wymuszają odpowiedni system gospodarki magazynowej.

### Systemy magazynowe w bibliotekach polskich

Najczęściej spotykane systemy magazynowe w bibliotekach to wolny dostęp do półek oraz zbiory zabezpieczone w odrębnych, specjalnie przygotowanych pomieszczeniach, w których zapewnione są odpowiednie warunki do przechowywania książek. Gromadzone materiały powinny być podzielone według formy wydawniczej na druki zwarte, ciągłe oraz poszczególne gatunki zbiorów specjalnych<sup>5</sup>. Powinny być dla nich przeznaczone osobne pomieszczenia, a regały dostosowane do nich z uwzględnieniem zapasu miejsca na nabytki. Muszą też być zapewnione odpowiednie warunki przechowywania, by zabezpieczyć je przed destrukcyjnym działaniem czynników atmosferycznych, promieniowania, czynników biologicznych i katastrofalnych<sup>6</sup>. Te wszystkie warunki najczęściej mogą być spełnione w bibliotekach, których budynki wybudowane zostały z myślą o stworzeniu w nich biblioteki i posiadają przemyślany system odpowiedniego przechowywania zbiorów. Niestety, wiele bibliotek mieści się w zaadaptowanych pomieszczeniach i pomimo starań nie wszystkie zalecenia są spełniane, ale dobrze dobrany księgozbiór i wielki wkład bibliotekarzy w swoją pracę, uzupełniają te braki, stwarzając wręcz specyficzny, biblioteczny klimat.

<sup>4</sup> B. Bieńkowska, *Książka na przestrzeni dziejów*, Warszawa 2005, s. 9.

<sup>5</sup> *Bibliotekarstwo*, red. Z. Żmigrodzki, Warszawa 1998, s. 77.

<sup>6</sup> Tamże, s. 81.

## Kształt magazynów Książnicy Pedagogicznej. Specyfika biblioteki

### Regały wysokiego składowania

Podstawą działania biblioteki jest gromadzenie, przechowywanie i udostępnianie materiałów bibliotecznych klientom. Dlatego tak ważnym elementem wyposażenia przestrzeni magazynowej są różnego typu regały, mające konstrukcję dostosowaną do potrzeb i warunków funkcjonowania danej placówki<sup>7</sup>.

Magazyny Książnicy Pedagogicznej w Kaliszu są zaopatrzone w tradycyjne regały drewniane, specyfiką magazynu głównego są jednak regały wysokiego składowania, dzięki którym na niedużej przestrzeni można przechowywać znacznie więcej zgromadzonych książek. Wykonane z metalu, posiadają solidne, pionowe ramy, przymocowane do podłogi, ścian i sufitu, tworząc zwartą konstrukcję o wysokości 3,70 m. Półki umocowane są w odpowiednich odległościach i przystosowane do formatu książki. Pracownicy odpowiedzialni za obsługę magazynów muszą korzystać z drabin i posiadają przeszkolenie uprawniające ich do pracy na wysokościach.

### Idea formatowania zbiorów

Nabytki wydawnicze już na etapie opracowania klasyfikuje się według cech formalnych, uwzględniając długość grzbietu dokumentu i dokonując podziału na cztery tradycyjne formaty<sup>8</sup>. Każdy numer inwentarzowy jest jednocześnie sygnaturą książki (przy skontrum występują one w postaci *numerus saltans* – numeru skaczącego) oraz układane są na regałach w kolejności wpisu poszczególnych pozycji do księgi inwentarzowej.

Kolejność wpisywanych nabytków uzależniona jest od wpływu do biblioteki i bez pomocy katalogu nie można ich odnaleźć, co jest charakterystyczne dla układu magazynowego<sup>9</sup>. Połączenie układu formalnego z układem według rosnących sygnatur (dzięki formatowaniu zbiorów oraz przesuwным półkom) daje możliwość ekonomicznego wykorzystania przestrzeni regałów. Z kolei wydawnictwa ciągłe tworzą odrębną całość i układane są w magazynach alfabetycznie według tytułów, a w obrębie tytułu szeregowane są chronologicznie.

<sup>7</sup> J. Maj, *Organizacja przestrzenna i wypożyczenia biblioteki publicznej*, Warszawa 1987, s. 85.

<sup>8</sup> W książnicy kaliskiej woluminy otrzymują formaty: o wysokości do 20 cm oznaczone cyfrą I, II – książki o wysokości grzbietu do 25 cm, III – do 35 cm, a powyżej 35 cm – IV.

<sup>9</sup> *Bibliotekarstwo...*, s. 78.

## Rola personelu magazynów w przysposobieniu księgozbioru do użytkowania (zabezpieczenie kodów, ekslibrisy)

Książki przed przekazaniem do magazynu w celu ich wypożyczania muszą być odpowiednio zakwalifikowane, opisane, zabezpieczone kodami, opieczątowane i oznaczone firmowym ekslibrisem. W przypadku Książnicy Pedagogicznej na koadzie widoczny jest format oznaczony cyfrą rzymską, numer sygnatury, kod kreskowy i nazwa biblioteki. Ekslibris zaś przedstawia patrona biblioteki Alfonsa Parczewskiego z widoczną nazwą instytucji, co ułatwia szybsze rozpoznanie przynależności książki do placówki. Kody po przyklejeniu zabezpieczone są przezroczystą folią samoprzylepną, zapewniającą im dłuższą żywotność. Personel magazynów kaliskiej placówki przyjmuje tak przygotowane książki, udostępnia je w systemie i umieszcza na regałach, dbając o ich dalsze losy.

## Konserwacja zbiorów – możliwości i prowadzone działania

### Rekonstrukcja książki

Troska o zachowanie książki w dobrym stanie jest ważnym elementem pracy wykonywanej w bibliotece. Jej magazynowanie, społeczny obieg czy proces niszczenia decydują o konieczności podejmowania działań ratowniczych. Konserwacja i renowacja zbiorów stanowi poważny problem, gdyż większość bibliotek nie posiada odpowiednich warunków i środków finansowych na taką działalność<sup>10</sup>.

W Książnicy Pedagogicznej w Kaliszu problem ten od niedawna systematycznie rozwiązuje powołany do tego celu Dział Magazynów i Konserwacji Zbiorów. Pracownicy tego działu nadal pełnią dyżury w wypożyczalni, poznając bieżące potrzeby czytelników, dbają o zachowanie porządku na półkach regałów, włączają do zbiorów i wyszukują książki, które przekazywane są do działu udostępniania, oraz prowadzą selekcję uszkodzonego księgozbioru, naprawiając go we własnym zakresie.

### Prace intrologatorskie profesjonalne

Książki o znaczeniu historycznym lub takie, które są cenne merytorycznie i nie można ich naprawić w warunkach bibliotecznych, gdyż kaliska książnica nie dysponuje jeszcze materiałami i sprzętem odpowiednimi do takich prac, przekazywane są fachowej firmie trudniącej się intrologatorstwem. Choć usługa ta wykonywana jest należycie, niestety jest dość kosztowna, dlatego bardzo rozsądnie wybierane

<sup>10</sup> *Problemy konserwacji i renowacji zbiorów bibliotecznych*, red. S. Kubiak, Poznań 1979, s. 3.

są tytuły przekazywane do takiej oprawy i konserwacji. Do oprawy oddawane są po skompletowaniu również czasopisma.

### Prace introligatorskie prowadzone własnymi siłami

Dział Magazynów i Konserwacji Zbiorów w bibliotece kaliskiej prowadzi we własnym zakresie prace naprawcze zniszczonych woluminów oraz oprawia nowe materiały biblioteczne. Instytucja ta posiada termiczną maszynę klejową Fastbind Elite XT, która przeznaczona jest do oprawiania w miękkie okładki naprawianych egzemplarzy książek lub do zgrzewania i oprawiania nowych materiałów, o formacie nie większym niż A4.

W maszynie tej wykorzystywana jest technologia frezowania krawędzi kartek, która gwarantuje doskonałą jakość oprawy, a podwójna głowica frezująca umożliwia stosowanie szerszej gamy materiałów papierniczych. Do sklejania w sposób właściwy używa się kleju Fastbind Typ 1, który ma optymalne parametry lekkości, elastyczności i daje się odpowiednio rozgrzać. Dzięki takiemu sprzętowi wiele książek, które uległy rozklejeniu, przywraca się do użytku. Po takiej rekonstrukcji minimalnie zmniejszają się marginesy, nie ma to jednak wpływu na jakość korzystania z książki<sup>11</sup>.

Całość bloku, by wyrównać brzegi, jest przycinana ręczną gilotyną introligatorską Ideal 4705, która jest doskonale przystosowana do takiego typu czynności. Posiada m.in.: dźwignię noża, blokadę noża, osłonę zabezpieczającą, korbę dociskową, regulator stopnia opuszczenia noża, korbę ruchomego ogranicznika, ruchomy ogranicznik, ogranicznik boczny, skalę pomiarową, uchwyt dźwigni noża, pokrywę, listwę pod nóż oraz tylną osłonę noża<sup>12</sup>. Do obsługi obu tych maszyn pracownicy wykonujący tego typu prace przechodzili odpowiednie przeszkolenie.

W dziale tym wykonuje się również naprawy doraźne, wykorzystując kleje introligatorskie, kartoniki, nożyczki. Niejednokrotnie rekonstrukcja polega na skserowaniu brakujących stron, przycięciu ich odpowiednio i wmontowaniu w całość woluminu. W innych przypadkach renowacja polega na wykonaniu okładki, przyklejeniu luźnych stron czy wzmocnieniu i usztywnieniu odpowiednimi kartonikami brzegu książki. Tego typu działalność pomaga przywrócić wiele egzemplarzy do ponownego użytku.

<sup>11</sup> *Fastbind Elite XT*, instrukcja obsługi sklejarci, s. 1–3.

<sup>12</sup> *Gilotyna IDEAL 4705*, instrukcja obsługi, s. 13.

## Wnioski

Celem artykułu było ukazanie problemów kaliskiej placówki w zakresie magazynowania i konserwacji zbiorów oraz prób ich rozwiązywania, podejmowanych zarówno w sensie organizacyjnym, jak i merytorycznym. Istotą sprawy jest trafna decyzja o powołaniu działu opiekującego się dwustutysięcznym, znajdującym się w wielu pomieszczeniach księgozbiorem, jak również zauważenie potrzeby działań konserwatorskich, na miarę posiadanych środków materialnych i możliwości technicznych.

## Bibliografia

- Bibliotekarstwo*, red. Z. Żmigrodzki, Warszawa 1998.  
 Bienkowska B., *Książka na przestrzeni dziejów*, Warszawa 2005.  
 Maj J., *Organizacja przestrzenna i wypożyczenia biblioteki publicznej*, Warszawa 1987.  
*Problemy konserwacji i renowacji zbiorów bibliotecznych*, red. S. Kubiak, Poznań 1979.  
 Walczak K., *Książnica Pedagogiczna im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu. Historia, działalność, zbiory 1949–2009*, Kalisz 2009.

## Inventory Management and Conservation of the Collection as an Element of a Pedagogical Library's Activity. The Case of Alfons Parczewski Pedagogical Library in Kalisz

**Abstract:** A. Parczewski Pedagogical Library in Kalisz belongs to a pedagogical library network. Its premises, book collection, cooperation with other institutions, the staff, observable effects of their work and accomplishments, as well as its readers all comprise the basis for operation of this institution. An important element of the library's functioning is Inventory and Collection Conservation Department. Its activities include taking care of the book collection by storing it properly. The inventories have high storage racks on which the volumes are stored, after being catalogued and labelled. The institution does conservation works as well. Book-binding activities are carried out internally; the staff uses a bookbinding gluer and guillotine. The aim of the article is to present the accomplishments of the Kalisz institution in terms of collection storage and conservation.

**Key words:** pedagogical library, inventory, book collection, conservation, Kalisz

## Działalność Koła Sądeckiego Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego w środowisku lokalnym

Już w czasach starożytnych w bibliotece w Aleksandrii widniał napis: „lekarstwo dla duszy”. Termin „biblioterapia” składa się z dwóch wyrazów pochodzenia greckiego: *biblion* – książka oraz *therapeo* – leczę. Podstawy biblioterapii stworzył Nikołaj Aleksandrowicz Rubakin. W Polsce pojęcie biblioterapii pojawiło się w latach trzydziestych XX wieku, a już współcześnie Irena Borecka zdefiniowała je następująco:

Biblioterapia jest działaniem terapeutycznym opierającym się o zastosowanie materiałów czytelniczych, rozumianych jako środek wspierający proces terapeutyczny w medycynie. Jest rodzajem psychicznego wsparcia, pomocy w rozwiązywaniu osobistych problemów danej osoby przez ukierunkowane czytanie<sup>1</sup>.

Zainteresowanie biblioterapią jest bardzo duże, o czym świadczy liczny udział sądeckich nauczycieli w szkoleniach z tego zakresu organizowanych przez Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką w Nowym Sączu (dalej jako PBW). W jego wyniku powstał pomysł stworzenia lokalnego oddziału Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego (dalej PTB), mającego na celu popularyzację tej dziedziny oraz koordynację działań.

Sądeckie Koło PTB zostało powołane na spotkaniu założycielskim 13 marca 2010 r. w obecności wiceprezes towarzystwa – dr Lidii Ippoldt. Wydarzenie to było konsekwencją długoletniej pracy biblioterapeutycznej pracownic PBW – Jolanty Obrzut i Agnieszki Jurek. Od wielu lat wspólnie z nauczycielami Szkoły Podstawowej nr 8 w Nowym Sączu i Zespołu Szkół w Paszynie prowadzone są

---

<sup>1</sup> I. Borecka, *Biblioterapeuta, czyli chodzący po linii*, [w:] *Biblioterapeuta w poszukiwaniu tożsamości zawodowej*, red. K. Hrycyk, Wrocław 1997, s. 121.

zajęcia biblioterapeutyczne, których rezultatem jest wiele imprez i wystaw prac dzieci.

Koło działa przy PBW w Nowym Sączu. Liczy 16 członków. Osoby zrzeszone to nauczyciele pracujący w Chełmcu, Gorlicach, Grybowie, Gródku nad Dunajcem, Paszynie, Piątkowej, Nowym Sączu, Stróżach i Zakopanem, którzy prowadzą zajęcia biblioterapeutyczne w swoich placówkach i w terenie. Przy sądeckiej bibliotece prowadzony jest punkt konsultacyjny. Na pierwszym spotkaniu organizacyjnym, które odbyło się w PBW w Nowym Sączu, zaakceptowano program działalności Koła i w jawnym głosowaniu wybrano zarząd. W przeciągu paru lat odbyło się kilka konferencji mających na celu przybliżenie tajników biblioterapii. Pierwsza pt. „Biblioterapia w szkole” zorganizowana została 11 maja 2011 r. w ramach obchodów Ogólnopolskiego Tygodnia Bibliotek. Głównym prelegentem była sądeczanka, wspomniana już dr L. Ippoldt, wieloletnia promotorka biblioterapii, która przedstawiła wykład dotyczący warsztatu pracy biblioterapeuty. W części praktycznej poprowadziła warsztaty dla nauczycieli „Stosunki interpersonalne w klasie”. Uczestnicy konferencji mogli zobaczyć wystawę prac plastycznych, powstałych w trakcie zajęć biblioterapeutycznych, realizowanych przez naszych członków.

Druga konferencja odbyła się 18 kwietnia 2012 r. Tematem były „Dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych w szkole”. Nauczyciele obecni na konferencji wysłuchali wykładu dr L. Ippoldt pt. „Biblioterapia dla książkoodpornych, czyli jak zachęcić uczniów do czytania”, a warsztaty o trudnościach adaptacyjnymi, zagrożonej niedostosowaniem społecznym poprowadziła dr Urszula Lisowska-Kożuch.

Trzecia konferencja biblioterapeutyczna, pt. „Wykorzystanie bajki terapeutycznej w pracy z dziećmi”, odbyła się 17 kwietnia 2013 r. Spotkanie prelegentów uświetnił spektakl „Smocze perypetie”, w którym zagrały dzieci ze Szkoły Podstawowej im. Stanisława Wyspiańskiego w Paszynie. Opiekunem artystycznym uczniów były nauczycielki Ewa Zabrzaska i Katarzyna Winiarska-Janur. W związku z dużym zainteresowaniem tą tematyką konferencje odbywają się cyklicznie.

Członkowie Koła uczestniczą także w zebraniach Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego we Wrocławiu. Ostatnie takie spotkanie miało charakter międzynarodowy, co zaowocowało bardzo ciekawą wymianą stanowisk na temat zawodu biblioterapeuty.

W ostatnich latach Koło nawiązało również współpracę ze Stowarzyszeniem Profesjonalnego Samorządu, Stowarzyszeniem „Dla Miasta”, wydawnictwem Prószyński Media, księgarnią i antykwariatem „Bestseller”, wydawnictwem Aksjomat, wydawnictwem edukacyjnym Epideixis, Pedagogiczną Biblioteką w Skawinie oraz Towarzystwem Miłośników Ziemi Muszyńskiej, dzięki którym jego działalność wciąż może się poszerzać i rozwijać.

Ponadto w grudniu 2011 r. podpisano porozumienie ze Szpitalem Specjalistycznym im. Jana Śniadeckiego w Nowym Sączu w sprawie organizacji zajęć biblioterapeutycznych na oddziale pediatrii i chirurgii dziecięcej. Zajęcia prowadzi A. Jurek i J. Obrzut. Obecnie realizowany jest projekt „Drogowskazy”, który ma odwrócić uwagę małego pacjenta od choroby i zabiegów. To daje możliwość realizowania założeń Koła w praktyce. Z tego powodu Koło często bierze udział w lokalnych, jak również ogólnopolskich akcjach i projektach, takich jak „Cała Polska czyta dzieciom” czy „Krag czystych serc”, który odbył się w ramach grantu Urzędu Miasta Nowy Sącz, przeznaczonego na rozwiązywanie problemów alkoholowych oraz przeciwdziałanie narkomanii. Adresatami projektu byli uczniowie uczęszczający do wybranych świetlic środowiskowych w Nowym Sączu. Koło Sądeckie PTB i Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka byli organizatorami konkursu pt. „Tajemnica książki” adresowanego do uczniów szkół podstawowych powiatu nowosądeckiego. Dzięki samodzielnej pracy jego uczestnicy mieli możliwość rozwinięcia swojej wyobraźni, zdolności literackich i plastycznych. Konkurs miał na celu zintegrowanie klas oraz zachęcenie dzieci do czytania książek.

Członkowie Koła piszą autorskie programy edukacyjne i profilaktyczne, które są potem wykorzystywane na zajęciach biblioterapeutycznych. W Szkole Podstawowej nr 9 w Zakopanem prowadzone są zajęcia socjoterapeutyczne, w Gorlicach został opracowany i wdrożony program „W krainie emocji” – zajęcia miały na celu umożliwienie poznania siebie, rozładowania napięć i emocji. W Piątkowej prowadzone były zajęcia „W labiryncie szkoły, czyli wielkie problemy małych ludzi”, w Paszynie wdrożony został program edukacyjny dla klas I–III pt. „Smak przyjaźni”, w Chełmcu z kolei „Bajka jest dobra na wszystko”.

Wiele szczegółowych informacji z zakresu działalności sądeckich biblioterapeutów, danych dotyczących nowości wydawniczych z tej dziedziny, dostępnych w PBW w Nowym Sączu, autorskie scenariusze zajęć oraz teksty biblioterapeutyczne można znaleźć w Biuletynie Informacyjnym, redagowanym przez Beatę Górę, jak również na stronie [www.biblioterapeuta.xt.pl](http://www.biblioterapeuta.xt.pl). Sądecy biblioterapeuci wciąż poszerzają swoją wiedzę – już dziesięcioro członków Koła ukończyło warsztaty III stopnia z zakresu biblioterapii. Cieszy również fakt, że aktywność Koła zauważana jest zarówno przez lokalne media, jak i fachowe czasopisma, takie jak „Biblioterapeuta”.

Kończąc, zacytować warto słowa jednej z członkiń Koła, K. Winiarskiej-Janur: „To nie koniec opowieści. Pomimo mgieł, które czasem przywieje wiatr reform, pomimo deszczu obowiązków i nakazów spadających z chmur pośpiechu cywilizacyjnego, powolutku kontynuujemy naszą opowieść o Sądeckim Kole PTB”<sup>2</sup>.

<sup>2</sup> K. Winiarska-Janur, *Koło w Nowym Sączu*, [w:] *O potrzebie biblioterapii*, red. K. Hrycyk, Wrocław 2012, s. 184.



Oby sądeckim biblioterapeutom nie zabrakło energii i zaangażowania w kolejnych latach działalności Koła.

## Bibliografia

- Borecka I., *Biblioterapeuta, czyli chodzący po linie*, [w:] *Biblioterapeuta w poszukiwaniu tożsamości zawodowej*, red. K. Hrycyk, Wrocław 1997, s. 115–127.
- Winiarska-Janur K., *Koło w Nowym Sączu*, [w:] *O potrzebie biblioterapii*, red. K. Hrycyk, Wrocław 2012, s. 183–184.

## The Activity of Sądecki Region Polish Bibliotherapy Association in the Local Environment

**Abstract:** The article contains information on the establishment and activity of Sądecki Region Polish Bibliotherapy Association operating by Provincial Pedagogical Library in Nowy Sącz. Specific examples of bibliotherapeutic classes conducted by teachers belonging to the Association in Sądecki region are presented. All the activities aim to familiarize the participants with the secrets of bibliotherapy and cooperation with the local community.

**Key words:** bibliotherapy, Sądecki Region Association, Provincial Pedagogical Library, Polish Bibliotherapy Association, bibliotherapist

## Innowacje w Dolnośląskiej Bibliotece Pedagogicznej we Wrocławiu w zakresie działań edukacyjnych biblioteki

Rozwój nowoczesnych technologii ma wpływ na wszystkie dziedziny życia. Niezwykle ważnym zadaniem szkół jest przygotowanie uczniów do funkcjonowania w świecie cyfrowym, tzn. takim, w którym każdego dnia wykorzystuje się Internet, komputer, telefon, zarówno w celach prywatnych, jak i zawodowych. Temu wyzwaniu sprostać muszą także biblioteki. Często słyszy się, że nowoczesna biblioteka to biblioteka innowacyjna, czyli wykorzystująca nowoczesną technologię i związane z nią usługi.

Wyjaśnijmy zatem, jaka jest nowoczesna biblioteka XXI w. Aby to uczynić, musimy najpierw odpowiedzieć sobie na pytanie, w jakim świecie żyjemy i jakie czynniki mają największy wpływ na wizerunek współczesnej biblioteki?

W ostatnich dwudziestu latach dynamicznie rozwija się Internet, który potrzebował zaledwie czterech lat na zdobycie 50 mln użytkowników, podczas gdy radio 38, a telewizja 13 lat<sup>1</sup>. Rozwój Internetu dotyczy zarówno rozrostu samej sieci, jak i usług oferowanych za jej pośrednictwem oraz narzędzi i aplikacji, które pomagają użytkownikom w korzystaniu z tych usług. Internet zmienił nasze życie nie tylko prywatne, ale i zawodowe.

Drugim czynnikiem, który ma istotny wpływ na funkcjonowanie i wizerunek współczesnej biblioteki, jest natłok informacji. „W dzisiejszych czasach weekendowe wydanie dziennika dostarcza nam więcej informacji niż w XVIII wieku człowiek mógł przyswoić przez całe życie”<sup>2</sup> – w związku z ogromną ilością informacji, pojawia się też problem umiejętności wyszukiwania, przetwarzania, ale też i filtrowania, wyboru tych właściwych. Co te zmiany oznaczają dla bibliotek? Musimy

<sup>1</sup> M. Walczak, *Internet, czyli „Wszelchnia Wiedzy Wszelakiej”*, „Poradnik Bibliotekarza” 2003, nr 4, s. 13.

<sup>2</sup> *Zniewolony umysł 2.0*, „Forum” 2010, nr 7, s. 24.

być świadomi, że dla młodych ludzi, tzw. pokolenia cyfrowych tubylców, książki i czasopisma w wersjach tradycyjnych (tzn. drukowanych) coraz rzadziej stanowią źródła informacji. Cyfrowymi tubylcami amerykański badacz mediów cyfrowych i ich wykorzystania w edukacji, Marc Prensky, nazwał pokolenie osób urodzonych po 1983 r.:

ponieważ żaden z nich nie zna świata, w którym nie byłoby komputerów, 24-godzinnych wiadomości, łatwo i wszędzie dostępnego Internetu oraz telefonów komórkowych. Dla cyfrowego tubylca jest naturalne, że z komórki nie tylko się dzwoni, ale że również można na niej przechowywać filmy wideo, muzykę oraz że może służyć jako aparat fotograficzny. Ci młodzi ludzie sporadycznie odwiedzają tradycyjną bibliotekę i wyszukują informacje w klasycznych encyklopediach - zamiast tego używają Google, Yahoo albo innych wyszukiwarek internetowych. Co istotne, każdy człowiek urodzony w ostatnich kilkunastu latach w krajach rozwiniętych jest automatycznie cyfrowym tubylcem<sup>3</sup>.

Co zatem zrobić, by dzisiejsza młodzież, która już od urodzenia na co dzień korzysta z dobrodziejstw cyfryzacji, nie była skazana na korzystanie z bibliotek wciąż kojarzonych z wypożyczaniem tradycyjnej książki? Sukces dzisiejszej biblioteki polega przede wszystkim na korzystaniu z naturalnych umiejętności pokolenia cyfrowego. Jeśli dzisiejsze pokolenie potencjalnych użytkowników naszych bibliotek nie wyobraża sobie świata analogowego, nigdy nie uczestniczyło w świecie bez Internetu, nigdy też nie skorzysta z usług świadczonych przez biblioteki, które oferują im usługi w tzw. tradycyjnej formie w określonym miejscu i czasie. Wyjście naprzeciw oczekiwaniom młodego pokolenia „sieciowców” to z całą pewnością duże wyzwanie dla bibliotek, chociaż ostatnie lata pokazują, że w pewnym zakresie jest to możliwe. Wiele bibliotek posiada już katalogi on-line oraz oferuje usługę elektronicznej wypożyczalni czy e-informacji. Nowatorskim i innowacyjnym rozwiązaniem jest wykorzystanie technologii mobilnych do świadczenia usług bibliotecznych. Coraz częściej spotykamy się również z określeniem „biblioteka mobilna”.

„Biblioteka mobilna” (ang. *Mobile Library*) to termin zaczerpnięty od bibliotekarzy brytyjskich i australijskich, którzy używali go do opisanego pojazdu silnikowego przewożącego materiały biblioteki. W innych krajach termin ten doczekał się już nieco innego brzmienia np.: *Bookmobile*, *Bibliobus*, *Bucherbus*. Według wytycznych IFLA:

ogólnym celem mobilnej biblioteki jest promowanie i zwiększanie możliwości dostępu do usług bibliotecznych. Mobilne biblioteki zapewniają najbardziej „elastyczne” usługi

<sup>3</sup> G. Small, *Mózgi skomputeryzowane*, Dziennik.pl, <http://wiadomosci.dziennik.pl/nauka/artykuly/133370,mozgi-skomputeryzowane.html> [dostęp: 9 kwietnia 2013].

biblioteczne, nie są ograniczone do konkretnej społeczności i są w stanie odpowiedzieć na zmieniające się potrzeby populacji<sup>4</sup>.

Jeszcze do niedawna termin „biblioteka mobilna” był kojarzony przede wszystkim z obwoźną biblioteką, której celem było dotarcie ze swoimi usługami do osób mieszkających w oddaleniu od uczelni, szkół czy księżnic. Przy czym pojazd silnikowy nie był tutaj jedynym środkiem transportu, często korzystano również z innych, takich jak łódzie, pociągi, samoloty, motocykle, a nawet zwierzęta. W wielu krajach, gdzie dostęp do bibliotek tradycyjnych jest utrudniony, np.: ze względu na odległości, taka forma świadczenia usług bibliotecznych jest ciągle praktykowana. Współcześnie wraz z pojawieniem się urządzeń mobilnych biblioteki mają nowe możliwości docierania do odbiorców. Ale cele zostają niezmiennie: promowanie i zwiększanie dostępu do źródeł informacji.

Użytkownicy usług mobilnych to grupa szczególna, bardziej otwarta na nowe technologie, sposoby komunikacji, przekaz marketingowy. Dlatego tak ważne jest, aby biblioteki coraz śmielej lokowały swoje działania w tym kanale komunikacji. Motorem napędowym usług mobilnych jest oczywiście rozwój technologiczny, ale również rozwój serwisów społecznościowych. Użytkownicy tego typu serwisów bardzo cenią sobie możliwość przeglądania zasobów Internetu, dodawania komentarzy i zdjęć oraz zmiany statusu bez konieczności korzystania z komputera, a za pomocą telefonu komórkowego. Wydaje się, że przy powszechnej już dostępności urządzeń mobilnych na polskim rynku (według Pyramid Research w 2015 r. smartfony stanowią 60% polskiego rynku, a ich sprzedaż osiągnie poziom 8 mln sztuk<sup>5</sup>) naturalną kolejną rzeczą będzie rozwój mobilnych usług bibliotecznych. Coraz więcej polskich bibliotek oferuje swoje usługi poprzez m-stronę, opracowaną z myślą o użytkownikach urządzeń mobilnych. Takie serwisy posiadają m.in.: Biblioteka Uniwersytetu Rzeszowskiego, Biblioteka Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych, Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Łodzi, Biblioteka Dolnośląskiej Szkoły Wyższej we Wrocławiu oraz Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu.

Czy termin „biblioteka mobilna” odnieść należy tylko do bibliotek, które posiadają m-stronę i za jej pośrednictwem świadczą mobilne usługi informacyjne? Musimy pamiętać, że księżnica to nie tylko usługi, to również miejsce, zasoby, pracownicy, zadania, urządzenia, które również powinny być mobilne. Biorąc pod uwagę powyższe, postaram się wskazać, które działania Dolnośląskiej Biblioteki

<sup>4</sup> *International Federation of Library Associations and Institutions. Mobile Library Guidelines: IFLA Professional Report No. 123*, <http://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/professional-report/123.pdf> [dostęp: 11 kwietnia 2013].

<sup>5</sup> M. Pakulski, M. Ring, *Polski rynek mobilny*, [w:] *Raport Internet Standard: Mobile 2011*, s. 19, [http://www.pliki.mobile2.pl/RaportIS\\_Mobile\\_2011.pdf](http://www.pliki.mobile2.pl/RaportIS_Mobile_2011.pdf) [dostęp: 11 kwietnia 2013].

Pedagogicznej we Wrocławiu (dalej: DBP we Wrocławiu) związane z edukacją czynią ją biblioteką innowacyjną i mobilną.

Jednym z ważniejszych aspektów działalności każdej biblioteki jest świadczenie usług informacyjnych. Głównym zadaniem działalności informacyjnej DBP we Wrocławiu jest zaspokojenie zawodowych i edukacyjnych potrzeb kadry pedagogicznej, studentów przygotowujących się do zawodu nauczycielskiego oraz całego środowiska związanego z oświatą i wychowaniem. Usługi informacyjne prowadzone są z wykorzystaniem katalogów i baz on-line oraz zasobów Internetu. Ich celem jest umożliwienie szybkiego dostępu do różnorodnych zgromadzonych, opracowanych i uporządkowanych źródeł wiedzy i informacji edukacyjnej. W tym celu od ponad 10 lat DBP we Wrocławiu wraz z siecią dolnośląskich bibliotek pedagogicznych tworzą Dolnośląski System Informacji Edukacyjnej (DSiE). Zasób DSiE stanowią:

- katalogi on-line: centralny dolnośląskiej sieci bibliotek pedagogicznych, książek, tytułów czasopism, dokumentów elektronicznych, filmów, dokumentów dźwiękowych oraz katalogi lokalne;
- bazy bibliograficzne artykułów z czasopism: „Edukacja” oraz „Dolny Śląsk – edukacja regionalna”.

Zasoby DSiE budowane są także z wykorzystaniem zasobów Internetu: baz edukacyjnych zasobów Internetu – WikiEduLinki, baz i serwisów dziedzinowych, e-czasopism, raportów edukacyjnych, instytucji szkolących, edukacyjnych, wrocławskich bibliotek, aktualności oświatowych z internetowych stron instytucji i organizacji edukacyjnych, aktualności z prasy elektronicznej oraz innych źródeł.

Aby spełniać rosnące wymagania użytkowników dotyczące szybkości dostępu do zasobów oraz wygody ich użytkowania, DBP we Wrocławiu zakupiła system Primo – zintegrowany serwis wyszukiwawczy dostępny on-line. Umożliwia on dostęp do zasobów bibliotecznych, niezależnie od ich typu, formatu i lokalizacji; udostępnia możliwość jednoczesnego przeszukiwania wybranych baz danych poprzez jeden interfejs; cechuje go prostota i intuicyjność obsługi. Interfejs Primo został udostępniony użytkownikom mobilnych urządzeń poprzez m-stronę. Dzięki temu mogą oni korzystać z biblioteki (przeszukiwać zbiory i zamawiać) w dowolnym czasie i miejscu.

Nowoczesna biblioteka powinna być blisko czytelnika, a usługi dostępne nie tylko w jej siedzibie. Aby sprostać temu wyzwaniu, DBP we Wrocławiu przystąpiła do udziału w projekcie Dolnośląska e-Szkoła, który jest współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz z budżetu Samorządu Województwa Dolnośląskiego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2007–2013. Głównym celem projektu jest zakup i uruchomienie platformy edukacyjnej Frontier, oferującej szeroki zakres e-usług edukacyjnych w szczególności dla nauczycieli

i uczniów dolnośląskich szkół i innych placówek edukacyjno-wychowawczych. Udział DBP we Wrocławiu w projekcie ma na celu wspomaganie nauczycieli w ich przedsięwzięciach zaplanowanych w ramach Dolnośląskiej e-szkoły. Platforma Fronter jest wirtualną e-szkołą, w której użytkownicy mają do dyspozycji szereg narzędzi do nauki i współpracy w trybie on-line. Dzięki platformie użytkownicy dostają bezpośredni kontakt z biblioteką, a przez to szybki i łatwy dostęp do zasobów oraz e-szkoleń.

Dzięki funduszom uzyskanym w ramach projektu DBP we Wrocławiu może zapewnić dostęp do systematycznie powiększających się zasobów cyfrowych. Uporządkowanie wszystkich zdigitalizowanych dokumentów i zaprezentowanie ich w wygodny, łatwy w obsłudze sposób, stało się możliwe dzięki rozszerzeniu systemu Aleph o moduł zasobów cyfrowych Adam. Dzięki niemu czytelnicy otrzymali w pełni zintegrowany zasób biblioteczny, składający się z zasobów elektronicznych, jak i tradycyjnych materiałów drukowanych.

Dzięki udziałowi DBP we Wrocławiu w projekcie Dolnośląska e-szkoła użytkownicy otrzymali kolejne udogodnienie, wpływające na podniesienie jakości usług informacyjnych DBP we Wrocławiu, jakim jest uruchomione w październiku 2012 r. Samoobsługowe Centrum Druku – Documaster Campus. Składa się z systemu informatycznego, wielofunkcyjnego urządzenia samoobsługowego posiadającego funkcje kopiowania, skanowania i drukowania, wplatomatu, służącego do uzupełniania kont użytkowników oraz centralnego serwera. Umożliwia gromadzenie materiałów edukacyjnych w chmurze. Documaster pozwala czytelnikowi na zarządzanie zgromadzonymi materiałami, takimi jak: notatki z wykładów, zeskanowane fragmenty książek czy artykułów, materiały własne i inne. System wymaga rejestracji, tj. założenia konta na stronie internetowej.

Włączenie nowoczesnych mobilnych urządzeń do działalności informacyjnej DBP we Wrocławiu daje obraz biblioteki otwartej na zmiany, elastycznej, która podąża w kierunku wyznaczonym przez zachodzące wokół zmiany, wynikające z rozwoju Internetu i nowych rozwiązań technologicznych.

Mając na uwadze, że biblioteki pedagogiczne przede wszystkim wspierają doskonalenie nauczycieli szkół i placówek oświatowych, a także wspomagają kształcących się i doskonalących nauczycieli, DBP we Wrocławiu stale wzbogaca i doskonali swoją ofertę szkoleniową. Szkolenia, skierowane przede wszystkim do bibliotekarzy i nauczycieli, realizowane są w dwóch formach – tradycyjnej i e-learningowej. Tradycyjne formy odbywają się na miejscu w DBP we Wrocławiu bądź w innych placówkach oświatowych na terenie Dolnego Śląska. Szczególnym zainteresowaniem cieszą się tzw. szkolenia wyjazdowe dla grup nauczycieli, realizowane w szkołach lub ośrodkach edukacji na wymienionym obszarze. Tematyka szkoleń prowadzonych przez pracowników biblioteki oscyluje wokół zagadnień

wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnej w szkole i w bibliotece, Otwartych Zasobów Edukacyjnych, repozytoriów cyfrowych.

Świadomość większych możliwości, jakie daje kształcenie e-learningowe, przyczyniła się do uruchomienia e-Serwisu DBP na platformie Moodle. Kursy e-learningowe, które biblioteka oferuje za pośrednictwem platformy, skierowane są do nauczycieli i bibliotekarzy, którzy poszukują nowych możliwości rozwijania kreatywności uczniów i motywowania ich do kształcenia się przy użyciu nowych technologii. W e-Serwisie DBP użytkownicy znajdują kursy o charakterze samo-kształceniowym.

Głównym celem umieszczanych tam materiałów jest dzielenie się wiedzą. Zostały uporządkowane w trzech kategoriach:

- kursy komputerowe (*Blog – wielozadaniowe narzędzie edukacyjne, Przegląd programów komputerowych przydatnych w pracy nauczyciela, Tworzenie strony internetowej dla początkujących, Możliwości wyszukiwarki Google jako zaawansowanego narzędzia przeszukiwania zasobów Internetu, PowerPoint 2010 – tworzenie prezentacji*);

- kursy tematyczne (*Biblioteka szkolna – organizacja i zarządzanie, Cyberprzemoc – wirtualna przemoc, realne skutki, Edukacyjne pakiety multimedialne, E-learning w bibliotece, Formaty książek elektronicznych i programy do ich odczytywania, Interaktywna edukacja – zastosowanie technologii Web 2.0 w bibliotece i w szkole, Otwarte Zasoby Edukacyjne – szansa dla edukacji, Prawo autorskie w szkole*);

- konkursy dla uczniów (*Julian Tuwim – zaklinacz słów – zadania konkursowe, Zaczarowany świat wierszy Juliana Tuwima, Każde dziecko jest istotą społeczną mającą swoje prawa... – przestrzeganie praw w szkole i rodzinie, Konkurs czytelniczy – Józef Ignacy Kraszewski, Janusz Korczak – niezapomniany wychowawca – konkurs*).

Ogromną zaletą formy e-learningowej są tzw. szkolenia na zwołanie, to znaczy, że użytkownicy mogą samodzielnie poszerzać swoje kompetencje o dowolnej porze i z dowolnego miejsca, oraz całkowite wyeliminowanie niektórych kosztów związanych z uczestnictwem w szkoleniach, np.: pokrycie kosztów podróży, druku materiałów, wynajmu sal.

Oferta edukacyjna biblioteki obejmuje także konferencje, warsztaty i seminaria metodyczne oraz zajęcia edukacyjne dla młodzieży. Aby możliwie szybko informować o innowacyjnych rozwiązaniach w pracy zawodowej, ciekawych formach współpracy, zorganizowanych konferencjach, DBP we Wrocławiu rozpoczęła publikację nowego elektronicznego czasopisma – „Dolnośląski Informator Bibliotek Pedagogicznych”. Działalność wydawnicza ma w założeniu sprzyjać popularyzacji wiedzy edukacyjnej, rozwojowi zawodowemu nauczycieli oraz promowaniu wysokich standardów pracy w środowisku edukacyjnym. Oprócz strony internetowej biblioteki, e-czasopismo dostępne jest również dla użytkowników urządzeń mobilnych poprzez m-stronę oraz poprzez serwis ISSU.

Nowoczesna technologia przenośna i związane z nią usługi wspierają dostęp do informacji w każdym miejscu i czasie. Poprzez wykorzystywanie innowacji, technologii informacyjno-komunikacyjnej Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu zapewnia swoim użytkownikom łatwy i szybki dostęp do różnorodnych zasobów. Oferta edukacyjna biblioteki jest stale uaktualniana zgodnie z zapotrzebowaniem. Nie byłoby to możliwe bez stale podnoszącego swoje kompetencje zespołu pracowników, który jest bardzo ważnym czynnikiem warunkującym powodzenie.

## Bibliografia

- International Federation of Library Associations and Institutions. Mobile Library Guidelines: IFLA Professional Report No. 123*, <http://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/professional-report/123.pdf> [dostęp: 11 kwietnia 2013].
- Pakulski M., Ring M., *Polski rynek mobilny*, [w:] *Raport Internet Standard: Mobile 2011*, s. 19, [http://www.pliki.mobile2.pl/RaportIS\\_Mobile\\_2011.pdf](http://www.pliki.mobile2.pl/RaportIS_Mobile_2011.pdf) [dostęp: 11 kwietnia 2013].
- Small G., *Mózgi skomputeryzowane*, *Dziennik.pl*. <http://wiadomosci.dziennik.pl/nauka/artykuly/133370,mozgi-skomputeryzowane.html> [dostęp: 9 kwietnia 2013].
- Walczak M., *Internet, czyli „Wszelchnia Wiedzy Wszelakiej”*, „Poradnik Bibliotekarza” 2003, nr 4, s. 13–16.
- Zniewolony umysł 2.0*, „Forum” 2010, nr 7, s. 24.

## Innovations in the Lower Silesian Pedagogical Library in Wrocław Within the Library's Educational Activities

**Abstract:** The paper is an attempt to answer the following questions pertaining to what is hidden under the term of “being mobile” and how to define a mobile library. Further in the paper the activities of the Lower Silesian Pedagogical Library in Wrocław linked to education are presented and discussed with a particular focus on those which make the institution a mobile library.

**Key words:** Lower Silesian Pedagogical Library in Wrocław, mobile library, education, e-learning, Lower Silesian Educational Information System



## Indeks nazwisk

Andersen Hans Christian 109  
Andrzejewska Jadwiga 12  
Antczak Mariola 13  
Arbakus Agata 84  
  
Babik Wiesław 10  
Banacka Marianna 10  
Barefoot Darren 20, 22  
Batorowska Hanna 9, 11–17  
Bauman Zygmunt 33, 34  
Bayard Pierre 31  
Beller Robert 47  
Bieñkowska Barbara 119  
Biliñski Lucjan 48  
Boniecki Adam 105  
Borecka Irena 74, 124  
Boryczka Bożena 14, 45  
Bradbury Ray 32  
Brewczyñska Magdalena 44  
Budrowska Wiesława 45, 46  
Buźniak Anna 43  
  
Carr Nicholas 99  
Chopin Fryderyk 105, 110  
Chruściñska Jadwiga 46

Ciechorski Jan 77  
Ciesielska Mirosława 42  
Cieśla Maria 109  
Ciwoniuk Barbara 26  
Czacharowska Sylwia 46, 47, 97  
Czerniak Ewa 43  
Czyż-Bartnowska Elżbieta 46  
  
Delors Jacques 73, 108  
Derfert-Wolf Lidia 21  
Drzewiecki Marcin 48  
Dyrek Alina 79  
  
Eco Umberto 29, 30, 33–35  
  
Fluda-Krokos Agnieszka 20  
Fraszczuk-Truszkowska Marta 74  
Fratnerski Dominik 32  
Furmanek Waldemar 17  
  
Gajdek Paweł 54  
Głowacka Ewa 21  
Golat Rafał 48  
Gołębiewska Lucyna 48  
Gorman Michael 68

- Góra Beata 126  
 Górny Jan Jerzy 75  
 Grabowska Agnieszka 47  
 Grabowska Dorota 46  
 Grabowska Mirosława 43  
 Gwóźdź Jolanta 11
- Hartka Krystyna 46  
 Hechsman Kinga 46  
 Hedemann Oskar 32  
 Herbert Zbigniew 24, 112  
 Hrycyk Krystyna 124, 126  
 Hughes Chris 20
- Ippoldt Lidia 74, 104, 124, 125  
 Iwasiów Sławomir 29
- Jackowicz-Korczyński Jan 46  
 Jakubowski Witold 70  
 Jan Paweł II 75  
 Jankowski D. 69, 70  
 Janusz Małgorzata 43, 108  
 Jarocka Marzena 84  
 Jazdon Artur 21  
 Jezierska Małgorzata 21, 45  
 Jędrzejewska Wiesława 44, 45  
 Jurek Agnieszka 124, 126  
 Jurowski Marek 21
- Kaczmarek Danuta 21  
 Kamiński Marek 43  
 Kamisińska Dorota 38  
 Kaska Adam 32  
 Kasperek Jolanta 35  
 Kisilowska Małgorzata 46  
 Knabit Leon 24, 105  
 Kołyszko Wojciech 71  
 Korczak Janusz 110  
 Kortas Jan 33  
 Kosętka Halina 14  
 Kowalczuk Marzena 46
- Kowalska Magdalena 31  
 Kromer Marcin 114  
 Kubiak Stanisław 121  
 Kubów Stefan 11  
 Kucharska Barbara 47  
 Kurowska-Trudzik Lucyna 80, 81
- Leonowicz Grażyna 21  
 Levinson Paul 80  
 Lindgren Astrid 109  
 Lis Grażyna 43  
 Lisowska-Kożuch Urszula 125  
 Lisowska-Magdziarz Małgorzata 40  
 Lubczyńska Aleksandra 54
- Łazicka Joanna 43  
 Łukasiewicz Ignacy 114
- Maciąg Krzysztof 48  
 Maciejewska Krystyna 46  
 Maj Jerzy 120  
 Majewska Mirosława 10  
 Małecka Elena 110  
 Matras-Mastalerz Wanda 68  
 Matuszczak Jadwiga 43  
 McLuhan Marshall 30  
 Mikołajczyk Katarzyna 82  
 Mischczuk Robert 48  
 Molicka Maria 75  
 Morbitzer Janusz 99  
 Moskovitz Dustin 20
- Nagowska Monika 15  
 Nowakowski Stanisław 43
- Obała Ewa 117  
 Obrzut Jolanta 124, 126  
 Okońska Hanna 48  
 Orzeł-Orlewicz Elżbieta 43
- Pakulski Mateusz 130  
 Parczewski Alfons 118, 121

- Parysz Janina 43  
Phillips Angus 32, 34  
Piecuch Aleksander 17  
Pietraszek Katarzyna 82  
Pietryka Agnieszka 21, 46  
Pilińska Magdalena 128  
Piotrowska Renata 77  
Platon 74  
Podemska Bożena 36  
Pol Wincenty 114  
Polak Marcin 82  
Poulet Bernard 32  
Przezwicka Stanisława 42
- Radlińska Helena 9, 35  
Ranganathan Shiyali Ramamrita 69  
Rejewski Marian 63  
Rejmer-Szalla Maria 48  
Ring Mariusz 130  
Romańska Małgorzata 43  
Rossienik Katarzyna 45  
Różalska Ewa 30  
Rubakin Nikołaj Aleksandrowicz 124  
Rudnicka Kamila 69, 70  
Rusinek Michał 105
- Safian Agata 44  
Schramm Magdalena 42  
Sikorska Małgorzata 46, 47  
Skrzyński Aleksander 114  
Small Gary 129  
Stachura Edward 113  
Staniów Bogumiła 13, 15, 17, 70  
Stankiewicz Beata 54  
Stawińska Joanna 68  
Stefańczyk Elżbieta 46  
Stokłosa Jacek M. 30  
Stoma Grażyna 45  
Szabo Julie 20, 22  
Szmigielska Teresa 21
- Szymala Ewa 82  
Szymanowski Adam 29, 35  
Szymańska Elżbieta 79  
Szyborska Wisława 113
- Taraszkiewicz Beata 10  
Telega Stanisław 9  
Thorpe Adam 34, 35  
Tobolska Urszula 42, 46, 47  
Tomaszewska Jovanka 71  
Tomkowski Jan 32, 33  
Tonnac Jean Philippe de 33  
Tyszka Joanna 43
- Varga Krzysztof 32
- Walczak Beata 43  
Walczak Krzysztof 78, 89, 117  
Walczak Marian 10, 46, 128  
Walus Dorota 45  
Wańka Danuta 78  
Wasilewska Beata 46  
Wendorff Piotr 48  
Wietrzyk Aleksander 114  
Winiarska-Janur Katarzyna 125, 126  
Wiśniewska Maria 43, 46, 48  
Witkowski Michał 31  
Wojciechowska Lucyna 46  
Wojciechowski Jacek 9, 69  
Wójtowicz Mirosława 74  
Wyrzykowska Elżbieta 46  
Zabrzaska Ewa 125  
Zakrzewska Anna 79  
Zawałkiewicz Aldona 21, 44, 47  
Zdun Leszek 71  
Zuckerberg Mark 20  
Zwierzyńska Aneta 42  
Zych Beata 47
- Żmigrodzki Zbigniew 119



## Spis treści

Wstęp	5
-------	---

### Część 1. Nauka

HANNA BATOROWSKA Biblioteka ośrodkiem pedagogiki informacyjnej	9
AGNIESZKA FLUDA-KROKOS Facebook jako miejsce promocji bibliotek pedagogicznych	20
SŁAWOMIR IWASIÓW Biblioteka pedagogiczna wobec przemian kultury czytania w Europie	29
DOROTA KAMISIŃSKA Problematyka bibliotek pedagogicznych w wybranych czasopismach bibliotekarskich z lat 2000–2013	38
ALEKSANDRA LUBCZYŃSKA Oferta edukacyjna bibliotek pedagogicznych. Przegląd stron WWW	54
WANDA MATRAS-MASTALERZ Biblioteka pedagogiczna miejscem biblioterapeutycznych inicjatyw twórczych	68
RENATA PIOTROWSKA Działalność bibliotek pedagogicznych na rzecz nauczycieli, bibliotekarzy szkolnych oraz szkół – stan obecny i perspektywy	77
KRZYSZTOF WALCZAK Biblioteka pedagogiczna i jej rola w przestrzeni regionalnej i lokalnej	89

### Część 2. Praktyka

SYLWIA CZACHAROWSKA Czy biblioteka pedagogiczna jest (jeszcze) potrzebna nauczycielom? – głos w dyskusji	97
---	----

LIDIA IPPOLDT	
Biblioteka bliżej czytelnika, czyli działalność Biblioteki Pedagogicznej w Skawinie	104
MAŁGORZATA JANUSZ	
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Nowym Sączu Filia w Gorlicach w systemie kształcenia ustawicznego (z naszych doświadczeń)	108
EWA OBAŁA	
Gospodarka magazynowa i konserwacja zbiorów jako element działalności biblioteki pedagogicznej. Przypadek Książnicy Pedagogicznej im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu	117
JOLANTA OBRZUT	
Działalność Koła Sądeckiego Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego w środowisku lokalnym	124
MAGDALENA PILIŃSKA	
Innowacje w Dolnośląskiej Bibliotece Pedagogicznej we Wrocławiu w zakresie działań edukacyjnych biblioteki	128
Indeks nazwisk	135



Forum Bibliotek Pedagogicznych nr 1



ISBN 978-83-7271-868-6